

**НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО
ПРАВАМІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

САДОВЕНКО АРТЕМ ІВАНОВИЧ

УДК 342.9:349.41 (477)

ДИСЕРТАЦІЯ

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ
КОСМЕТОЛОГІЧНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ А. І. Садовенко

Науковий керівник:

Теремецький Владислав Іванович,

доктор юридичних наук, доцент

Київ – 2020

АНОТАЦІЯ

Садовенко А. І. Адміністративно-правове регулювання ринку косметологічних послуг в Україні. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – Національний авіаційний університет, МОН України, м. Київ, 2020.

Дисертацію присвячено дослідженню змісту й особливостей адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг в Україні. Сформульовано авторське визначення понять «адміністративно-правове регулювання ринку косметологічних послуг», «адміністративно-правові засоби регулювання ринку косметологічних послуг», «косметологічні послуги», «косметичні послуги». Здійснено розмежування понять «косметологічні послуги», «косметичні послуги» та «медичні послуги» з огляду на їх належність до сфери косметології та охорони здоров'я. За критеріями «мета застосування» і «характер практичної реалізації» послуги у сфері краси класифіковано на косметичні і косметологічні.

Визначено такі ключові особливості сучасного стану адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг в Україні: відсутність єдиного (уніфікованого) об'єкта правового регулювання, внаслідок чого адміністративно-правове регулювання ринку косметологічних послуг торкається різних сфер суспільних відносин, серед яких охорона здоров'я, господарська (підприємницька) діяльність, технічне регулювання та оцінка відповідності, титульні положення адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг, зосереджені на підзаконному рівні, сучасний стан адміністративно-правового регулювання, який не відповідає специфіці суспільних відносин цієї сфери.

Сформульовано й охарактеризовано систему принципів адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг, яка включає в себе такі складові: загальноправові принципи права; галузеві принципи (принципи адміністративного права); спеціальні принципи сфери ринку косметологічних послуг.

Виокремлено основні форми адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг – правову й організаційну. Визначено найважливіші функції суб'єктів – центральних, територіальних і місцевих органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування – у сфері косметології за змістовим критерієм: нормотворчу, управлінську, регуляторну, контрольну, правозабезпечувальну, правозахисну.

Встановлено, що основними методами правового регулювання ринку косметологічних послуг є: 1) імперативний метод, який використовується під час адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг, тобто для врегулювання відносин між державою та суб'єктами, які надають такі послуги; 2) диспозитивний метод, що застосовується для врегулювання відносин між суб'єктом надання косметологічних послуг та їх споживачами. Наголошено на доцільності застосування диспозитивного методу правового регулювання ринку косметологічних послуг для надання можливості суб'єктам надання цих послуг на власний розсуд вирішувати питання, пов'язані з організацією їхньої професійної діяльності.

Виокремлено найважливіші функції суб'єктів – центральних, територіальних і місцевих органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування – у сфері косметології за змістовим критерієм: нормотворчу, управлінську, регуляторну, контрольну, правозабезпечувальну, правозахисну.

Розкрито ознаки системи суб'єктів регулювання ринку косметологічних послуг, до яких віднесено: загальну мету такого регулювання; підпорядкування завдань кожного суб'єкта системи загальній меті регулювання; усвідомлення кожним суб'єктом системи своїх завдань і

розуміння загальної мети регулювання; виконання кожним суб'єктом регулювання ринку косметологічних послуг своїх функцій, що витікають із поставлених завдань; конкретні відносини між суб'єктами регулювання ринку косметологічних послуг; наявність координуючого органу; обов'язковий зворотний зв'язок. Зроблено висновок про відсутність комплексного підходу до формування системи суб'єктів регулювання ринку косметологічних послуг, а отже, і сформованої системи суб'єктів регулювання ринку косметологічних послуг в Україні, що негативним чином позначається на її ефективності, правозастосовній діяльності суб'єктів та, як наслідок, правових можливостях захисту прав та інтересів споживачів косметологічних послуг.

Виокремлено ознаки адміністративно-правових засобів регулювання ринку косметологічних послуг: а) урегульовані нормами адміністративного права; б) являють собою сукупність прийомів і способів діяльності суб'єктів регулювання ринку косметологічних послуг на керовані об'єкти; в) застосовуються у встановлених межах і відповідній формі; г) метою їх застосування є охорона та захист прав споживачів косметологічних послуг.

Виокремлено важливі елементи системи засобів адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг: стандартизацію, сертифікацію косметологічної та косметичної продукції; ліцензування й акредитацію закладів, що надають косметологічні послуги; атестацію суб'єктів – надавачів косметологічних послуг, оподаткування суб'єктів, що виробляють, реалізують косметичну продукцію і надають косметичні та косметологічні послуги.

Проаналізовано адміністративні правопорушення, за які можна притягти до адміністративної відповідальності суб'єктів надання косметологічних послуг (положення статей 13, 42, 44-3, 167, 168, 168-1, 169, 170, 222, 255 Кодексу України про адміністративні правопорушення. Здійснено класифікацію адміністративної відповідальності у сфері надання

косметологічних послуг в Україні залежно від суб'єкта делікту та виокремлено її ознаки.

Доведено доцільність наділення правом складати протоколи про адміністративні правопорушення за ст. 44-3 КУпАП уповноважених на те посадових осіб органів внутрішніх справ (Національної поліції). Запропоновано внести зміни до ч. 1 ст. 255 КУпАП додавши до переліку уповноважених осіб, які мають право складати протоколи про адміністративні правопорушення, органи Державної служби України з лікарських засобів та контролю за наркотиками.

Встановлено, що в зарубіжних країнах здійснюється ліцензування діяльності, що належить до косметологічних послуг. Визначено конкретних суб'єктів контролю та нагляду, наприклад, Департаменти штатів у сфері ліцензування та регулювання (США), Комісія з питань охорони здоров'я, яка також надає ліцензії на надання косметологічних послуг (Австралія). З'ясовано, що контроль за діяльністю суб'єктів, які надають косметологічні послуги, здійснюється у формі перевірок, насамперед щодо наявності спеціальних дозволів на види косметологічних послуг, а також відповідності такої діяльності санітарно-гігієнічним вимогам і встановленим стандартам, у сфері якості косметологічної продукції, яка використовується під час надання косметологічних послуг.

З'ясовано, що в більшості розвинутих країн існує уніфікований нормативно-правовий акт, що регулює правовідносини у сфері виробництва та реалізації косметологічних послуг та передбачено адміністративну відповідальність за порушення законодавства в цій сфері

Розроблено практичні рекомендації для вдосконалення чинного законодавства, що регламентує функціонування ринку косметологічних послуг в Україні, та діяльності державних органів – суб'єктів адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг.

Обґрунтовано доцільність ухвалення Закону України «Про косметологічну діяльність в Україні» та запропоновано його структуру.

Розроблено типовий договір про надання косметологічних послуг, в якому серед інших питань (зміст послуг, процедура їх реалізації, очікувані наслідки, а також строк їх настання) наведено пункти, що передбачають відповідальність, а також випадки звільнення особи, яка надає косметологічні послуги, від відповідальності.

Обґрунтовано доцільність розробки та затвердження Порядку державної акредитації косметологічного закладу і Стандартів державної акредитації косметологічного закладу.

Запропоновано створити самоврядну організацію косметологів України, визначитися з її повноваженнями й ухвалити спеціальний закон щодо такої самоврядної організації, а також передбачити її участь у проведенні атестації суб'єктів – надавачів косметологічних послуг.

Із метою уніфікації законодавчих вимог у сфері оподаткування косметичних послуг як податківцями, так і суб'єктами підприємницької діяльності в досліджуваній сфері запропоновано внести зміни до пп. 36 п. 291.7 Податкового кодексу України.

Ключові слова: адміністративно-правове регулювання, косметологічні послуги, косметичні послуги, суб'єкти надання косметологічних послуг, адміністративно-правові засоби, виробництво та обіг косметичної продукції, адміністративна відповідальність.

SUMMARY

Sadovenko A. I. Administrative and Legal Regulation of Cosmetological Services Market in Ukraine. – *Qualifying scientific work as the manuscript.*

The thesis for a candidate degree by the specialty 12.00.07 – administrative law and procedure; financial law; informational law. – National Aviation University, Kiev, 2021.

The dissertation is focused on the research of the content and specific features of administrative and legal regulation of cosmetological services market in Ukraine. The author has formulated own definition of the concepts of “administrative and legal

regulation of cosmetological services market”, “administrative and legal means for regulating cosmetological services market”, “cosmetological services”, “cosmetic services”. The author has carried out the distinction between the concepts of “cosmetological services”, “cosmetic services” and “medical services” in view of their affiliation to the field of cosmetology and health care. Services in the field of beauty have been classified into cosmetological and cosmetic according to the criteria of “purpose of application” and “nature of practical implementation”.

The author has determined the following key features of the current state of administrative and legal regulation of cosmetological services market in Ukraine: the lack of a single (unified) object of legal regulation, as a result administrative and legal regulation of cosmetological services market affects various spheres of public relations. Including health care, economic (business) activities, technical regulation and conformity assessment, title provisions of administrative and legal regulation of cosmetological services market are focused on the bylaw level, the current state of administrative and legal regulation, which does not meet the specifics of public relations in this area.

The author has formulated and characterized the system of principles of administrative and legal regulation of cosmetological services market, which includes the following components: generally legal principles of law; sectoral principles (principles of administrative law); special principles of cosmetological services market.

The author has singled out the main forms of administrative and legal regulation of cosmetological services market – legal and organizational ones. According to the content criterion the author has determined the most important functions of the subjects in the field of cosmetology – central, territorial and local executive agencies, as well as local self-government agencies, which are: rule-making, managerial, regulatory, control, law-enforcement, human rights protection.

It has been established that the main methods of legal regulation of cosmetological services market are: 1) imperative method used during administrative and legal regulation of cosmetological services market, i.e. to regulate relations

between the state and entities that provide such services; 2) dispositive method used to regulate the relationship between the entity that provides cosmetological services and their consumers. The author has emphasized on the expediency of applying the dispositive method of legal regulation of cosmetological services market to enable the entities of such services to decide on their own key issues related to the organization of their professional activities.

The author has singled out the most important functions of the entities – central, territorial and local executive agencies and local self-government agencies – in the field of cosmetology according to the substantive criterion: rule-making, management, regulatory, control, law-enforcement, human rights.

The author has revealed the features of the system of subjects for the regulation of cosmetological services market, which include: the general purpose of such regulation; subordination of the tasks of each subject of the system to the general purpose of regulation; awareness of the system of its tasks and understanding of the general purpose of regulation by each subject; performance of the regulation of cosmetological services market of the functions arising from the set tasks by each subject; specific relations between the subjects of regulation of cosmetological services market; presence of a coordinating agency; mandatory feedback. It has been concluded that there is no comprehensive approach to the formation of the system of subjects for regulating cosmetological services market, and hence the current system of subjects for regulating cosmetological services market in Ukraine, which negatively affects its efficiency, law-enforcement activities of the subjects and, consequently, legal opportunities to protect the rights and interests of consumers of cosmetological services.

The author has distinguished the features of administrative and legal means of regulating cosmetological services market: a) regulated by the norms of administrative law; b) represent a set of techniques and methods of activity of the subjects of regulation of cosmetological services market for managed objects; c) are used within the established limits and in the appropriate form; d) the purpose of their

application is to protect and defend the rights of consumers of cosmetological services.

Important elements of the system of means of administrative and legal regulation of cosmetological services market have been singled out: standardization, certification of cosmetological and cosmetic products; licensing and accreditation of institutions providing cosmetological services; certification of the subjects – providers of cosmetological services, taxation of the subjects that manufacture, sell cosmetic products and provide cosmetic and cosmetological services.

The author has analyzed administrative offenses, for the commission of which it is possible to bring subjects that provide cosmetological services to administrative liability (provisions of the Articles 13, 42, 44-3, 167, 168, 168-1, 169, 170, 222, 255 of the Code of Ukraine on Administrative Offenses). The author has carried out classification of administrative liability in the field of providing cosmetological services in Ukraine depending on the subject of the tort and has specified its features. The author has proved the expediency of giving the right to authorized officials of Internal Affairs Agencies (National Police) to draw up the minutes on administrative offenses under the Art. 44-3 of the Code of Ukraine on Administrative Offenses. It has been offered to amend Part 1 of the Art. 255 of the Code of Ukraine on Administrative Offenses, by adding the agencies of the State Service of Ukraine for Medicinal Products and Drug Control to the list of authorized persons who have the right to draw up the minutes on administrative offenses.

It has been established that licensing of activities related to cosmetological services is carried out in foreign countries. Specific control and supervision entities have been identified, such as the State Licensing and Regulatory Departments (USA), the Health Commission, which also licenses the provision of cosmetological services (Australia). It has been found out that the control over the activities of the subjects providing cosmetological services is carried out in the form of inspections, primarily on the availability of special permits for the types of cosmetological services, as well as the compliance of such activities with sanitary and hygienic requirements and

established standards in the field of the quality of cosmetological products, which is used during the provision of cosmetological services.

It has been found out that there is a unified legal act in most developed countries that regulates legal relations in the field of production and sale of cosmetological services and provides administrative liability for violations of legislation in this area.

The author has elaborated practical recommendations to improve the current legislation regulating the functioning of cosmetological services market in Ukraine and the activities of state authorities – subjects of administrative and legal regulation of cosmetological services market.

The expediency of adopting the Law of Ukraine “On Cosmetology in Ukraine” has been substantiated; and its structure has been suggested.

The standard form contract on the provision of cosmetological services has been developed, which contains items that provide liability and cases of discharging a person who provides cosmetological services among other issues (content of services, procedure for their implementation, expected consequences, as well as the term of their occurrence).

The author has substantiated the expediency of the development and approval of the Procedure for the state accreditation of a cosmetology institution and the Standards of the state accreditation of a cosmetology institution.

It has been offered to create a self-governing organization of beauty experts of Ukraine, to determine its powers and to adopt a special law on such a self-governing organization, as well as to provide its participation in the certification of entities that provide cosmetological services.

In order to unify the legal requirements in the field of taxation of cosmetological services by both revenue officers and business entities in the studied area, it has been offered to amend subparagraph 36 of the paragraph 291.7 of the Tax Code of Ukraine.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, у яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Садовенко А. І. Адміністративно-правова відповідальність суб'єктів надання косметологічних послуг в Україні. Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2020. № 3 (90). С. 154–161.

2. Садовенко А. І. Генезис поняття «косметологічні послуги» в Україні та Сполучених Штатах Америки: порівняльно-правовий аналіз. Наукові записки. Серія: право. Вип. 7. Спецвипуск. 2019. С. 176–181.

3. Садовенко А. І. Адміністративно-правове регулювання ринку косметологічних послуг в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Право. 2020. Вип. 20. С. 105–113.

4. Садовенко А. І. Удосконалення нормативно-правового регулювання ринку косметологічних послуг. Наше право. 2018. № 3. С. 179–184.

5. Теремецький В.І., Садовенко А. І. Стандартизація і сертифікація косметичної продукції як адміністративно-правові засоби регулювання ринку косметологічних послуг. Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму. Серія: Право. 2020. № 3–4. С. 114–121.

6. Sadovenko A. System of Principles of Administrative and Legal Regulation of the Cosmetological Services Market in Ukraine. European Reforms Bulletin. 2002. № 3. S. 78–82.

7. Теремецький В.І., Садовенко А. І. Адміністративно-правовий захист прав споживачів косметологічних послуг. Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2020. № 4 (91). С. 154–161.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

8. Садовенко А. І. Щодо кваліфікаційних вимог до професії «косметолог». Адміністративне право та процес: актуальні проблеми та шляхи вирішення: тези доп. учасників наук.-практ. семін. (Харків, 21 лют. 2020 р.). Харків: Наук.-дослід. ін-т публ. політики і соц. наук, 2020. С. 93–95.

9. Садовенко А. І. Зарубіжний досвід правового регулювання відшкодування шкоди, заподіяної під час надання косметологічних послуг. Актуальні питання юридичної науки та практики: тези доп. учасників I Наук.-практ. онлайн-конф. (Київ, 23 квіт. 2020 р.). Київ. НДІ ППСН, 2020. С. 145–149.

10. Садовенко А. І. Поняття «косметологічні послуги» та «медичні послуги»: порівняльно-правовий аналіз. Актуальні проблеми приватного права: матер. Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. (м. Ірпінь, 9 жовт. 2020 р.). Ірпінь: УДФС України, 2020. С. 152–154.

11. Садовенко А. І. Сестра медична з косметичних процедур як суб'єкт адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг в Україні. Актуальні проблеми юридичної науки та практики в XXI столітті: матер. міжнар. наук.-практ. конфер. (м. Рівне, 16–17 жовт. 2020 р.). Рівне: Гельветика. 2020. Ч. 2. С. 72–74.

12. Садовенко А. І. Права споживачів у сфері надання медичних послуг. Чинники розвитку юридичних наук у XXI столітті: матеріали міжнар. наук.-практ. конфер. (м. Дніпро, 6–7 листоп. 2020 р.). Дніпро: Правовий світ, 2020. С. 121–124.

13. Садовенко А. І. Окремі питання оподаткування ринку косметологічних послуг. Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави: тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 27 листоп. 2020 р.). Харків, 2020. С. 232–233.

14. Садовенко А. І. Методи адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг в Україні: класичний монізм або дуалізм? Правові, економічні та соціокультурні засади регулювання суспільних відносин: сучасні реалії та виклики часу: збірник матеріалів II Всеукр. наук.-практ. конф., (м. Полтава, 9 грудня 2020 р.). Полтава: ШЕП, 2021. С. 375–379.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	14
ВСТУП.....	15
РОЗДІЛ 1. Теоретико-правові засади адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг в Україні	27
1.1. Теоретико-правові підходи до визначення поняття “косметологічні послуги” та генезис його розвитку.....	27
1.2. Принципи, форми і методи адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг.....	46
1.3. Сучасний стан адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг в Україні.....	62
Висновки до розділу 1.....	77
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ КОСМЕТОЛОГІЧНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ.....	81
2.1. Поняття та види суб’єктів адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг в Україні	81
2.2. Засоби адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг та їх особливості	94
2.3. Загальна характеристика адміністративної відповідальності за правопорушення на ринку косметологічних послуг в Україні.....	111
Висновки до розділу 2.....	125
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ КОСМЕТОЛОГІЧНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ.....	130
3.1 Зарубіжний досвід правового регулювання ринку косметологічних послуг.....	130
3.2. Перспективні напрями удосконалення адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг в Україні.....	149
Висновки до розділу 3.....	167
ВИСНОВКИ.....	169
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	174
ДОДАТКИ.....	198

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

АРК — Автономна Республіка Крим

ВООЗ — Всесвітня організація охорони здоров'я

ГК України — Господарський кодекс України

Держлікслужба — Державна служба України з лікарських засобів та контролю за наркотиками

Держсанепідслужба — Державної санітарно-епідеміологічної служби України

Держпраці — Державна служба України з питань праці

Держпродспоживслужба — Державна служба України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів

ЄС — Європейський Союз

ЗВО — Заклад вищої освіти

КУпАП — Кодекс України про адміністративні правопорушення

Китай — Китайська Народна Республіка

Корея — Корейська Народна Демократична Республіка

МОЗ України — Міністерство охорони здоров'я України

РРО – реєстратор розрахункових операцій

США — Сполучені Штати Америки

Франція — Французька Республіка

ФРН — Федеративна Республіка Німеччина

Швейцарія — Швейцарська Конфедерація

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Протягом останнього часу діяльність із надання послуг у сфері косметології набула значних масштабів. Насамперед це пов'язано з високим попитом на косметологічні послуги і стрімким збільшенням закладів (салонів краси), які надають чимало послуг у сфері косметології, від нанесення звичайних масок для обличчя до різноманітних ін'єкцій й пластичних операцій. У 2017 р. світовий ринок косметики склав 532,43 млрд доларів США. Прогнозується, що до 2023 р. обсяг продажів досягне 805,61 млрд доларів США. За оцінками експертів, світовий ринок СПА-салонів і салонів краси у 2017 р. оцінювався у 128,59 млрд доларів США. Передбачається, що до 2024 р. він виросте приблизно до 190,81 млрд доларів США¹.

Водночас поряд зі стрімким зростанням попиту на косметичну продукцію і послуги частими є випадки порушення прав споживачів косметологічних послуг. Йдеться про використання косметичних продуктів, які не відповідають вимогам стандартів або в яких закінчився строк дії, фальсифікованої косметичної продукції, яка містить токсичні речовини, тощо. Наведене обумовлено: 1) недосконалою нормативно-правовою базою (наприклад, досі чинним залишається наказ Міністерства охорони здоров'я СРСР «Про заходи щодо поліпшення косметологічної допомоги населенню» від 28.12.1982 № 1290, що містить неактуальний перелік косметологічних послуг і фахівців, які мають право їх надавати); 2) відсутністю базової законодавчої термінології ринку косметологічних послуг; 3) невизначеністю суб'єктів надання косметологічних послуг; 4) відсутністю нормативно закріплених вимог щодо безпеки косметичної продукції; 5) відсутністю чітких правил контролю (нагляду) за розробкою, виробництвом і обігом косметичної продукції тощо. Як

¹ Ринок салонів краси в Україні і СНД – аналітичний огляд // PRO CONSULTING: сайт. 17.02.2020. URL: <https://pro-consulting.ua/ua/pressroom/rynka-salonov-krasoty-v-ukraine-i-sng-analiticheskij-obzor> (дата звернення: 14.10.2020).

результат, це призводить до необґрунтованого ототожнення косметологічних і медичних послуг, збільшення виробництва та реалізації фальсифікованої косметичної продукції, маніпулювання законодавчими актами з боку виробника, порушення законодавства щодо маркування, хаотичної реалізації продукції, введення в оману споживача, ускладнень під час доведення в судовому порядку фактів отримання неякісних косметологічних послуг споживачами.

Викладене обумовлює потребу в удосконаленні адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг в Україні з урахуванням позитивного досвіду зарубіжних країн, а також у науковому узагальненні та систематизації емпіричного матеріалу, проведенні оцінювання ефективності функціонування суб'єктів владних повноважень у цій сфері, тенденцій розвитку суспільних відносин на рівні комплексного монографічного дослідження.

Теоретико-правовим підґрунтям дослідження стали праці В. Б. Авер'янова, В. М. Бевзенка, Ю. П. Битяка, В. В. Галунька, І. П. Голосніченка, Т. О. Коломоєць, Є. В. Курінного, О. В. Музи, І. М. Шопіної та інших фахівців у галузі адміністративного права, які визначили сутність таких фундаментальних правових категорій, як адміністративно-правове регулювання, суб'єкти адміністративно-правового регулювання, адміністративна відповідальність, адміністративні послуги, права й обов'язки тощо, заклавши основи їх праворозуміння і можливість подальшого вдосконалення. Вирішенню проблем адміністративно-правового захисту прав, свобод та інтересів громадян у різних сферах життєдіяльності приділяли увагу В. В. Белєвцева, З. С. Гладун, Л. О. Кожура, М. О. Легенченко, Б. І. Стахура, О. В. Стукаленко, В. І. Теремецький та інші науковці, що стало корисним для з'ясування особливостей правового забезпечення ринку косметологічних послуг в Україні.

Завдяки вивченню та використанню наукових здобутків Р. І. Байцара, І. В. Венедіктової, А. В. Власюк, А. А. Герц, Л. В. Дундич, О. М. Єщук, Ю. В. Зеліско, Т. В. Котуранова, Н. В. Луців, Є. О. Мічуріна, О. О. Семенова,

І. Л. Самсин, І. В. Чеховської та інших вітчизняних учених, предметом досліджень яких були окремі економіко-правові аспекти функціонування косметологічної галузі, вдалося сформулювати низку авторських пропозицій і рекомендацій, що мають теоретичне та практичне значення.

Частково проблематика функціонування різних видів послуг у сфері охорони здоров'я після початку медичної реформи в Україні розглядалася у працях: С. В. Книша («Відносини у сфері охорони здоров'я в Україні», 2019 р.), який досліджував особливості адміністративно-правових відносин у галузі охорони здоров'я в Україні; Ю. А. Козаченко («Адміністративно-правове регулювання забезпечення прав пацієнта в Україні», 2016 р.), яка розглянула зміст адміністративно-правового регулювання забезпечення прав пацієнтів; Г. В. Муляр («Адміністративно-правове забезпечення реалізації права на охорону здоров'я», 2020 р.), яка дослідила забезпечення права на охорону здоров'я з урахуванням загальновізнаних фундаментальних міжнародних стандартів у цій сфері. Науковий доробок цих та інших учених використовувався для визначення перспективних напрямків удосконалення правового регулювання ринку косметологічних послуг в Україні.

У дисертації проаналізовано праці зарубіжних авторів Л. О. Красавчикова, П. С. Крюкова, А. С. Мограбян, А. І. Розенцвайг, V. P. Carlson, E. J. Lehman, M. Armstrong, J. Serup, N. Kluger, W. Bäumlner, P. Piccinini, S. Pakalin, L. Contor, I. Bianchi, C. Senaldi та інших з метою визначення можливості використання позитивного досвіду функціонування ринку косметологічних послуг інших країн в Україні.

Ураховуючи наукову цінність існуючих досліджень і віддаючи належне наявним досягненням учених у вирішенні окремих теоретико-правових питань правового регулювання ринку косметологічних послуг, необхідно констатувати доцільність і актуальність появи у вітчизняній адміністративно-правовій науці комплексного дослідження з цієї проблематики. Крім того, проведення системного дослідження теоретичних і практичних проблем адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг в Україні відповідає

сучасним тенденціям державотворення та є додатковим обґрунтуванням потреби розробки й ухвалення Закону України «Про косметологічну діяльність в Україні».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертаційне дослідження спрямоване на реалізацію Плану заходів з реалізації Концепції реформи фінансування системи охорони здоров'я на період до 2020 року, затвердженого Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15.11.2017 № 821-р., Плану законодавчого забезпечення реформ в Україні, схваленого Постановою Верховної Ради України від 04.06.2015 № 509-VIII та плану науково-дослідної роботи Науково-дослідного інституту публічного права «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації 0115U005495). Тема дисертаційного дослідження затверджена Вченою радою Приватної установи «Науково-дослідний інститут публічного права» (протокол № 2 від 23.07.2015).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є визначення сутності і особливостей адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг в Україні та розробка науково обґрунтованих рекомендацій для його вдосконалення.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких *завдань*:

- проаналізувати теоретико-правові підходи до визначення поняття «косметологічні послуги» та генезис його розвитку;
- охарактеризувати принципи, форми і методи адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг;
- виокремити особливості сучасного стану адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг в Україні;
- здійснити функціональну характеристику державних органів, органів місцевого самоврядування як суб'єктів адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг;

– проаналізувати діяльність громадських об'єднань у сфері косметології, визначити форми їх співпраці з державними органами й органами місцевого самоврядування;

– виокремити засоби адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг і визначити їх особливості;

– розкрити сутність та особливості адміністративної відповідальності за правопорушення на ринку косметологічних послуг в Україні;

– проаналізувати зарубіжний досвід правового регулювання ринку косметологічних послуг та виокремити перспективні напрямки вдосконалення адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг в Україні;

– розробити практичні рекомендації для вдосконалення чинного законодавства, що регламентує функціонування ринку косметологічних послуг в Україні, та діяльності державних органів – суб'єктів адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини у сфері виробництва та обігу косметологічних послуг.

Предметом дослідження є адміністративно-правове регулювання ринку косметологічних послуг в Україні.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження є загальні та спеціальні методи наукового пізнання, застосування яких зумовлене особливостями адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг. Діалектичний метод застосовано для загальної характеристики адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг (розділ 1). Метод аналізу дозволив вивчити наукові напрацювання вчених за темою дослідження, а також визначити прогалини і суперечності в положеннях національного законодавства, що регулює відносини у сфері виробництва та обігу косметологічних послуг (підр. 1.1, 1.2, 2.2, 3.2). За допомогою методу синтезу визначено основні засоби адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг (підр. 2.2). Історико-правовий метод дав змогу

проаналізувати правові засади, процеси становлення та розвитку косметологічних послуг (підр. 1.1). Завдяки формально-логічному методу сформульовано понятійно-категоріальний апарат дослідження, зокрема визначено поняття «адміністративно-правове регулювання ринку косметологічних послуг», «адміністративно-правові засоби регулювання ринку косметологічних послуг», «адміністративна відповідальність у сфері надання косметологічних послуг», «косметичні послуги», «косметологічні послуги» тощо (підр. 1.1, 2.2, 2.3). Структурно-функціональний метод сприяв аналізу повноважень суб'єктів регулювання ринку косметологічних послуг (підр. 2.1). Порівняльно-правовий метод дав можливість здійснити порівняльний аналіз положень національного та зарубіжного законодавства, а також можливостей використання в Україні зарубіжного досвіду щодо правового регулювання ринку косметологічних послуг (підр. 1.1, 1.3, 3.1). Міжгалузевий метод дозволив виявити особливості косметологічних послуг як об'єкта адміністративно-правового регулювання, адміністративних деліктів у сфері виробництва та обігу косметологічних послуг і відповідальності за них (підр. 1.1, 2.3). Індуктивний, дедуктивний і статистичний методи застосовано для узагальнення та аналізу емпіричної інформації за тематикою дослідження (розділи 1–2). За допомогою методу теоретико-правового прогнозування визначено напрямки вдосконалення законодавства та діяльності уповноважених суб'єктів у сфері адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг (підр. 3.2). Вимоги формальної логіки щодо послідовності, визначеності, несуперечності й обґрунтованості суджень використано під час формулювання висновків і пропозицій відповідно до мети дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є одним із перших в Україні системних досліджень, в якому з використанням сучасних методів наукового пізнання та з урахуванням новітніх досягнень правничої науки розкрито зміст і особливості адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг в Україні. За результатами

проведеного дослідження сформульовано нові наукові положення, пропозиції та висновки:

уперше:

– визначено поняття адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг як нормативно окресленого управлінського впливу держави в особі уповноважених органів, спрямованого на впорядкування діяльності надавачів і захист прав та інтересів споживачів косметологічних послуг з метою забезпечення безпеки їх функціонування на ринку косметологічних послуг шляхом реалізації адміністративно-правових засобів;

– визначено ключові особливості сучасного стану адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг в Україні, а саме: відсутність єдиного (уніфікованого) об'єкта правового регулювання, внаслідок чого адміністративно-правове регулювання ринку косметологічних послуг торкається різних сфер суспільних відносин, серед яких охорона здоров'я, господарська (підприємницька) діяльність, технічне регулювання та оцінка відповідності, титульні положення адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг, зосереджені на підзаконному рівні, сучасний стан адміністративно-правового регулювання, який не відповідає специфіці суспільних відносин цієї сфери;

– за критеріями «мета застосування» і «характер практичної реалізації» послуги у сфері краси класифіковано на косметичні та косметологічні;

– сформульовано авторське визначення понять «адміністративно-правові засоби регулювання ринку косметологічних послуг», «косметологічні послуги», «косметичні послуги», що дало змогу виокремити особливості правового регулювання ринку косметологічних послуг;

– обґрунтовано доцільність унесення зміни до Номенклатури лікарських спеціальностей, затвердженої Наказом Міністерства охорони здоров'я України від 22.02.2019 № 446, та запропоновано доповнити розділ V «Інші Номенклатури лікарських спеціальностей» пунктом «Косметологія», що дозволить створити правову основу ліцензування косметологічних послуг;

– обґрунтовано доцільність ухвалення Закону України «Про косметологічну діяльність в Україні» та запропоновано таку його структуру: Розділ 1 «Загальні засади косметологічної діяльності»; Розділ 2 «Правове регулювання косметологічних послуг»; Розділ 3 «Суб'єкти косметологічних послуг»; Розділ 4 «Відповідальність суб'єктів косметологічних послуг»; Розділ 5 «Прикінцеві положення»;

удосконалено:

– розуміння системи принципів адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг як такої, що включає в себе такі складові: 1) загальноправові принципи права; 2) галузеві принципи (принципи адміністративного права); 3) спеціальні принципи сфери ринку косметологічних послуг;

– ознаки адміністративно-правових засобів регулювання ринку косметологічних послуг: а) урегульовані нормами адміністративного права; б) являють собою сукупність прийомів і способів діяльності суб'єктів регулювання ринку косметологічних послуг на керовані об'єкти; в) застосовуються у встановлених межах і відповідній формі; г) метою їх застосування є охорона та захист прав споживачів косметологічних послуг;

– доктринальні підходи до: стандартизації, сертифікації косметологічної та косметичної продукції; ліцензування й акредитації закладів, що надають косметологічні послуги; атестації суб'єктів – надавачів косметологічних послуг, оподаткування суб'єктів, що виробляють, реалізують косметичну продукцію і надають косметичні та косметологічні послуги, як засобів адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг;

– з урахуванням предметної спрямованості визначено поняття адміністративної відповідальності у сфері надання косметологічних послуг як обов'язку особи, яка порушила встановлений нормативно-правовими актами порядок надання косметологічних послуг, понести позбавлення організаційного та/або матеріального характеру, передбачені санкціями норм адміністративного права, з метою відновлення в потерпілої особи (в результаті правопорушення) її

фізичного і психічного здоров'я, а також недопущення в подальшому здійснення таких дій;

– класифікацію адміністративної відповідальності у сфері надання косметологічних послуг в Україні залежно від суб'єкта делікту з метою розширення повноважень суб'єктів нагляду та контролю в досліджуваній сфері;

– наукові підходи щодо необхідності розробки та затвердження Порядку державної акредитації косметологічного закладу і Стандартів державної акредитації косметологічного закладу з метою встановлення контролю за суб'єктами надання косметологічних послуг;

– обґрунтування наукової позиції щодо доцільності внесення змін до пп. 36 п. 291.7 Податкового кодексу України; запропоновано його викласти в такій редакції: «... послуги перукарень, косметологічних салонів та інших суб'єктів, які здійснюють надання косметологічних послуг, що не потребують спеціальної медичної освіти»;

дістали подальшого розвитку:

– пропозиції щодо посилення ринкового контролю з боку Державної служби України з лікарських засобів та контролю за наркотиками за обігом так званих косметичних засобів, які за визначенням є лікарськими (із заявленим лікувальним ефектом та/або виготовлених із використанням активних фармацевтичних субстанцій та/або виготовлених у лікарських формах, неприйнятних для продукції, яка визначається як косметична: ін'єкції, супозиторії тощо);

– ознаки системи суб'єктів регулювання ринку косметологічних послуг, до яких віднесено: загальну мету такого регулювання; підпорядкування завдань кожного суб'єкта системи загальній меті регулювання; усвідомлення кожним суб'єктом системи своїх завдань і розуміння загальної мети регулювання; виконання кожним суб'єктом регулювання ринку косметологічних послуг своїх функцій, що витікають із поставлених завдань; конкретні відносини між суб'єктами регулювання ринку косметологічних послуг; наявність координуючого органу; обов'язковий зворотний зв'язок;

– пропозиції щодо доцільності внесення змін до Державної Фармакопеї України; запропоновано додати статтю «Косметична продукція», яка б містила вимоги щодо якості інгредієнтів косметичних продуктів, показників безпеки та умов виробництва;

– пропозиції щодо внесення змін до Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників, затвердженого Наказом Міністерства охорони здоров'я України від 29.03.2002 № 117, стосовно закріплення професії косметолога і розроблення відповідних кваліфікаційних вимог до неї;

– уявлення про зміст правового регулювання ринку косметологічних послуг у зарубіжних країнах шляхом виокремлення: суб'єктів нагляду та контролю, адміністративно-правових засобів контролю за виробництвом і реалізацією косметологічних послуг; санкцій за порушення законодавства, що регламентує обіг косметологічної продукції; єдиних стандартів підготовки косметологів, отримання спеціальної освіти і ліцензії на здійснення конкретно визначених косметологічних послуг.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що їх може бути використано у:

– *науково-дослідній сфері* – як підґрунтя для подальших досліджень і вирішення теоретичних питань, пов'язаних з удосконаленням адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг в Україні (довідка про впровадження результатів дисертаційного дослідження у науково-дослідну діяльність Науково-дослідного інституту публічного права від 14.10.2020);

– *правотворчій сфері* – під час розробки й удосконалення нормативно-правових актів, за допомогою яких здійснюється правове регулювання ринку косметологічних послуг в Україні;

– *правозастосовній практиці* – для вдосконалення діяльності суб'єктів нагляду та контролю у сфері регулювання ринку косметологічних послуг;

– *освітньому процесі* – під час підготовки підручників і навчальних посібників з дисциплін «Адміністративне право», «Медичне право», «Фармацевтичне право», а також на курсах підвищення кваліфікації медичних і

фармацевтичних працівників, суб'єктів – надавачів косметологічних послуг та суб'єктів владних повноважень в досліджуваній сфері (акт впровадження результатів дисертаційного дослідження в освітній процес Академії праці, соціальних відносин і туризму від 17.10.2018).

Особистий внесок здобувача. Усі наукові положення, висновки та пропозиції, що виносяться на захист, ґрунтуються на власних дослідженнях автора. В опублікованих у співавторстві наукових працях обсяг авторства становить не менше 65%. Наукові положення, що належать співавторам публікацій за темою дисертації, використані в роботі з належно оформленими посиланнями.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження оприлюднено дисертантом на таких міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях та семінарах: «Адміністративне право та процес: актуальні проблеми та шляхи вирішення (Харків, 21 лют. 2020 р.), Актуальні питання юридичної науки та практики (Київ, 23 квіт. 2020 р.), Актуальні проблеми приватного права (м. Ірпінь, 9 жовт. 2020 р.), Актуальні проблеми юридичної науки та практики в XXI столітті (м. Рівне, 16–17 жовт. 2020 р.), Чинники розвитку юридичних наук у XXI столітті (м. Дніпро, 6–7 листоп. 2020 р.), Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави (м. Харків, 27 листоп. 2020 р.), Правові, економічні та соціокультурні засади регулювання суспільних відносин (м. Полтава, 9 грудня 2020 р.).

Публікації. Основні теоретичні положення і висновки дисертації викладено у 14 наукових публікаціях, серед яких 5 статей, опублікованих у наукових фахових виданнях України включених до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus International (Республіка Польща), 1 у зарубіжному науковому періодичному виданні та 7 доповідей на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях і семінарах.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з основної частини (вступ, 3 розділи, які включають в себе 8 підрозділів, висновки), списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить

202 сторінки. Список використаних джерел містить 215 найменувань на 67 сторінках, 3 додатки викладено на 5 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ КОСМЕТОЛОГІЧНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

1.1. Теоретико-правові підходи до визначення поняття «косметологічні послуги» та генезис його розвитку

Протягом багатьох століть соціумом нав'язувались різні вимоги до зовнішності, так звані стандарти, ідеали і шаблони краси, відповідати яким прагнула кожна людина, навіть якщо доходило до абсурду. Окрім загальновідомого історичного факту про бинтування ніг в Китаї, існують інші приклади, коли люди намагалися відповідати вкрай сумнівним канонам моди, які, зазвичай, справляли негативний вплив на їх здоров'я. Так, у індійців майя еталоном краси вважалась певна форма черепа: лінія від кінчика носа до верхівки мала бути максимально рівною. Для цього новонародженим немовлятам надягали пристосування з дерева, під тиском якого змінювалась форма кісток. В епоху Ренесансу нормою вважалось спилювання зубів, виголювання чола і відсутність вій, які видаляли самостійно. В Англії для створення популярної тоді білої шкіри використовували білила, до складу яких входив свинець, він же був частиною червоної фарби, котру наносили на губи. У Григоріанську епоху, крім шкіри вибілювали ще й зуби, використовуючи для цього сірчану кислоту, після тривалого застосування якої вони руйнувалися.

У сучасному демократичному суспільстві немає необхідності відповідати певним критеріям, оскільки кожна людина – особистість, яка має рівні природні права поряд з іншими членами суспільства. Тим часом звичка добре виглядати міцно утвердилася у свідомості людства, а відповідність міфічним ідеалам краси, які, на думку деяких осіб сприяють влаштуванню свого життя (наприклад, існує міф, що красивим людям легше отримати посаду чи влаштувати своє особисте життя), змушує жінок і чоловіків регулярно

користуватися популярними косметологічними послугами [69, с. 49], серед яких: контурна пластика, біоревіталізація, лазерні методики, ботулотоксин тощо [67, с. 79].

Водночас ринок косметологічних послуг в Україні не завжди може задовольнити споживачів, здебільшого через те, що косметологічна діяльність часто не приносить бажаного результату. Відомі непоодинокі випадки надання неякісних косметологічних послуг. Наприклад, у 2014 році українській журналістці під час звичайної процедури чистки обличчя занесли тяжку інфекцію. Юрист О. Волянська прокоментувала цю ситуацію таким чином: «В Україні не передбачено ліцензування такої діяльності. У салоні можуть працювати лікарями-косметологами особи, які не мають навіть медичної освіти. І насправді будь-якої відповідальності за це, на жаль, ніхто не понесе» [168]. Слід погодитися з наведеним твердженням з приводу того, що відсутність актуального нормативно-правового регулювання ринку косметологічних послуг та косметологічної діяльності призводить до надання неякісних косметологічних послуг, які завдають шкоду здоров'ю та є потенційно небезпечними для життя, порушуючи низку конституційних прав громадян передбачених статтями 3, 21, 22, 27, 49 Конституції України [146, с. 177].

На підтвердження зазначеного наведемо рішення Луцького міськрайонного суду Волинської області про відшкодування шкоди, завданої внаслідок недоліків послуг від 20.01.2016, де зазначено, що суд, розглянувши позов про відшкодування шкоди в розмірі 7500 грн., завданої внаслідок недоліків послуг біоревіталізації та введення філерів, залишив його без задоволення через недостатню доказову базу, і, як наслідок, неможливість встановити причинно-наслідковий зв'язок між завданою шкодою та відповідачем, тобто особою, котра надавала косметичні послуги. Заслуговує уваги той факт, що в цьому рішенні такі процедури прирівнюються до медичних – це чітко прослідковується як в правовій позиції позивача, так і суду. Зокрема, у рішенні наведено таке: «додатково суду пояснили, що медична послуга (медична допомога), яка була надана позивачу відповідачем, має

істотний недолік, оскільки була надана відповідачем з порушенням встановленого порядку надання медичних послуг, без наявності ліцензії, відповідної освіти та з порушенням умов використання гелю медичного призначення, а недоліки наданої послуги відповідачем не усунені. Таким чином, проведена відповідачем медична процедура є неякісною, що призвело до ускладнення в результаті надання цих послуг, звернення відповідача до інших медичних закладів та подальше тривале лікування» [141]. Однак наразі законодавець не відносить до медичних послуг ні косметологічні, ні косметичні послуги, хоча безсумнівно вони належать до послуг у сфері охорони здоров'я.

Подібна ситуація повторилась восени 2020 року, проте з більш тяжкими наслідками для споживачки. Так, відповідач у справі за фактично невдалі процедури, а точніше за висвітлення цієї історії в соціальних мережах, за рішенням суду повинна була відшкодувати «косметологу» шкоду у розмірі 65000 грн. [102]. Наведені факти змушують погодитись з юристами-практиками в частині неефективності сучасного законодавчого регулювання ринку косметологічних послуг, а точніше його відвертої архаїчності, наслідком чого є відсутність правового регулювання косметологічної діяльності, надання неякісних косметологічних послуг, що завдають шкоду здоров'ю та є потенційно небезпечними для життя.

Варто погодитись з твердженням А. Б. Березіної, що наразі косметологічна допомога та послуги надаються переважно в косметологічних кабінетах. Утім порядок та особливості такої діяльності й досі жодним нормативним актом в Україні не регламентується, що є прогалиною у у нормативно-правовому регулюванні [15, с. 27]. Тому існує нагальна потреба у з'ясуванні змісту поняття «косметологічні послуги», що буде повністю відповідати сучасному рівню прогресу, досягненням науки, техніки та медицини, але спочатку необхідно з'ясувати чи можна вважати косметологію діяльністю, що здійснюється в межах медичних послуг [150, с. 153].

Національне законодавство містить більше десяти дефініцій поняття «послуга» в інформаційній, пенсійній, транспортній та інших соціальних

сферах. З множинності таких дефініцій найбільш значущими для нашого дослідження вважаємо терміни, що визначені для потреб споживчої та економічної галузей. Так, у п. 17 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про захист прав споживачів» послугу визначено як «діяльність виконавця з надання (передачі) споживачеві певного визначеного договором матеріального чи нематеріального блага, що здійснюється за індивідуальним замовленням споживача для задоволення його особистих потреб» [123]. Згідно з Державним класифікатором України (ДК 005-96) послуга – це «наслідок безпосередньої між постачальником і споживачем, внутрішньої діяльності постачальника для задоволення потреб споживача» [38]. Зміст легальних визначень вказаної категорії в повному обсязі відповідає загальноприйнятому розумінню послуги як «дії, вчинку, що дає користь, допомогу іншому; роботи, що виконується для задоволення чийх-небудь потреб, обслуговування» [19, с. 1080].

Реформа сфери охорони здоров'я обумовила появу в національному законодавстві ще одного терміну, пов'язаного з наданням послуг. Йдеться про поняття «медична послуга» («послуга з медичного обслуговування населення»), яке означає «послугу, що надається пацієнту закладом охорони здоров'я або фізичною особою-підприємцем, яка зареєстрована та одержала в установленому законом порядку ліцензію на провадження господарської діяльності з медичної практики, та оплачується її замовником» [87] (абз. 13 ч. 1 ст. 3 Основ законодавства України про охорону здоров'я). З наведеного визначення вбачається, що медичні послуги надаються пацієнтам, тобто фізичній особі, котра звернулася за медичною допомогою чи вже отримує таку допомогу (абз. 11 ч. 1 ст. 3 Основ законодавства України про охорону здоров'я). Водночас під медичною допомогою необхідно розуміти «діяльність професійно підготовлених медичних працівників, спрямовану на профілактику, діагностику, лікування та реабілітацію у зв'язку з хворобами, травмами, отруєннями і патологічними станами, а також у зв'язку з вагітністю та пологами» [87]. Можна зробити висновок, що медичні послуги надаються особам, котрі страждають на хвороби чи патології, отримали травми, отруїлись

або є вагітним. Утім косметологічні послуги (кавітація, ексфоціація, RF-ліфтинг, плазмоліфтинг, моделювання форми губ тощо), як правило, мають не лікувальний, а естетичний характер і здійснюються не для лікування особи, а для зміни чи корекції її зовнішнього вигляду.

Спільним між медичними та косметологічними послугами є те, що вони надаються особі з її ініціативи та з метою отримання бажаного результату, зазвичай є оплачуваними та безпосередньо надаються у сфері охорони здоров'я. Так ж думку висловлює і Л.О. Красавчикова, визначаючи складові права на здоров'я, а саме: «право на отримання кваліфікованої медичної допомоги (що охоплює профілактичну, лікувально-діагностичну, реабілітаційну, протезно-ортопедичну та зубопротезну допомогу); право на своєчасну допомогу ліками; право на кваліфіковане та своєчасне протезування; право на лікарсько-косметологічне лікування; право на донорство та трансплантацію; право на участь у медичному експерименті» [71, с. 24].

Окрім того, обидва види послуг мають цивільно-правову природу, про що свідчить суть процедури надання цих послуг, яка є зобов'язанням, що виникає внаслідок цивільного договору між сторонам. На цивільних договорах ґрунтуються як надання медичних послуг, так і надання косметологічних послуг населенню, на чому наголошують у своїх дослідженнях юристи-науковці. Так, С.В. Книш у праці, присвяченій адміністративно-правовим відносинам у сфері охорони здоров'я в Україні, довів, що «цивільно-правовий підхід звужує зміст об'єкта та застосовується щодо приватних відносин між пацієнтом і медичним працівником (надання медичної послуги, медичне втручання, біомодифікація, косметологія), а адміністративно-правовий – є більш широким за рахунок включення до його структури двох елементів: поведінки суб'єктів управління та громадського здоров'я» [55, с. 29]. Заслуговує на увагу наукова праця А.А. Герц, присвячена договірним зобов'язанням у сфері надання медичних послуг, у якій учена відносить косметологічні послуги (поряд з хірургічними та транспланталогічними) до медичних [28, с. 172]. Утім не можна повністю погодитися з таким

твердженням. Так, підтримуючи автора в частині визначення цивільного договору як підстави надання таких послуг, вважаємо, що хірургічні та косметологічні послуги можуть здійснюватися поза межами медичної допомоги, яка надається при захворюваннях. У такому разі метою цих послуг (хірургічні та косметологічні) буде не лікування, а удосконалення зовнішності людини без будь-яких медичних показань щодо цього. Навіть у Переліку платних послуг, які надаються в державних і комунальних закладах охорони здоров'я та вищих медичних навчальних закладах, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17.01.1996 № 1138 міститься вказівка на можливість надання косметологічної допомоги за відсутності медичних показань [113].

Щодо цивільно-правового договору як безумовної підстави надання косметологічних послуг, слід додатково пояснити, що саме остання буде предметом такого договору. Одночасно специфіка цивільного договору полягатиме в тому, що «цей правочин має гарантувати безпеку косметологічної послуги для замовника. Нерідко косметологічні послуги пов'язані з можливістю заподіяння шкоди здоров'ю замовника, їх надання передбачає вірогідність виявів супутніх, побічних шкідливих властивостей впливу косметологічної послуги на організм людини. Усунути вірогідність виявів шкідливих властивостей деяких косметологічних послуг виконавець об'єктивно не в змозі, про що замовник обов'язково повинен бути поінформованим» [29, с. 18].

Цікавим є те, що етимологічний зміст понять косметологічні та косметичні послуги свідчить про їх естетичний, а не лікувальний характер. Так, прикметник «косметологічний» необхідно тлумачити як такий, що відноситься до косметології: «галузі клінічної медицини, що займається вивченням, лікуванням або маскуванням косметичних дефектів» [19, с. 578], а косметичний – стосується косметики, тобто «заходів догляду за шкірою, волоссям, нігтями, засобів для надання свіжості й краси обличчю та тілу людини» [19, с. 578]. Вказане дозволяє виокремити спільні та відмінні ознаки косметологічних та

косметичних послуг. До спільних ознак можна віднести наявність косметичних засобів, котрі використовуються під час здійснення обох видів діяльності (наприклад, косметичні щіточки, термальна вода, засоби для очищення шкіри, зволожуючі креми для обличчя тощо). Відмінними ознаками є те, що: 1) косметологічна діяльність, а отже і косметологічні послуги, належать до сфери охорони здоров'я, тоді як косметичні послуги, наприклад, візаж або зачіска, не мають до неї прямого відношення; 2) косметологічні послуги можуть мати різну мету – від лікування дефектів зовнішності до її удосконалення (за відсутності будь-яких виражених чи прихованих хвороб), водночас косметична діяльність у будь-якому разі не має лікувального ефекту; 3) ефект від косметологічних послуг зазвичай є довшим, ніж від косметичних (наприклад, ін'єкції гіалуронової кислоти в середньому необхідно робити раз або два на рік, а фарбувати корні волосся – раз чи два на місяць, тому незадовільна якість наданої косметологічної послуги може проявитися згодом).

Відсутність легального визначення поняття «косметологічні послуги» обумовлює необхідність звернутись до його наукових розробок. Так, А. А. Герц, під косметологічною послугою пропонує розуміти «діяльність, спрямовану на профілактику, діагностику, лікування косметологічних дефектів, що проявляються у зв'язку з хворобами, травмами, отруєннями і патологічними станами, та відповідну реабілітацію, а також іншу діяльність, зокрема ту, яка спрямована на усунення, маскування косметологічних дефектів, які не пов'язані із хворобами, травмами, отруєннями і патологічними станами, а також на задоволення інших естетичних потреб» [30, с.156]. Не можна однозначно погодитись з такою дефініцією, з огляду на беззаперечний зв'язок надання косметологічних послуг при незадовільному стані здоров'я чи наявності дефектів зовнішності. Такий підхід звужує розуміння призначення косметичних послуг і дозволяє помилково відносити їх до медичних.

А. Б. Березіна пропонує визначення косметологічних послуг у якому детально прослідковується дуалізм мети їх надання, оскільки вони є комплексом дій, що виконуються на замовлення та спрямовані на покращення

фізичного стану людини з метою задоволення її естетичних потреб [15, с. 29]. Зауважимо, що косметологічні послуги позитивно впливають не лише на фізичний, а й на психоемоційний стан людини, її настрій та сприйняття самої себе. Тому більш обґрунтованим і слушним є визначення запропоноване І. В. Чеховською, котра розуміє косметологічну послугу, насамперед, як естетичну послугу, спрямовану на поліпшення зовнішності людини, маскування косметичних дефектів, викликаних не лише захворюваннями, скільки вродженими або віковими змінами організму, та яка надається для змін психофізичного стану людини і задоволення її естетичних потреб [179, с. 454]. Заслужують на увагу і виокремленні вченою ознаки цієї послуги: «наявність одночасно двох об'єктів впливу, зовнішність як основна ознака, здоров'я як додаткова ознака» [, с. 454]. Слід відмітити, що названі ознаки є спірними та нечіткими, адже вони повинні у повному обсязі розкривати зміст поняття, якому вони притаманні (косметологічні послуги), натомість вказана вченою сукупність ознак не виконує таку задачу, оскільки не зрозуміло які саме об'єкти маються на увазі та яку роль при характеристиці відіграють основна та додаткова ознаки.

Окрім визначення поняття «косметологічні послуги» в юриспруденції існують спроби систематизації та класифікації цих видів послуг. Зокрема, І. В. Чеховська на підставі аналізу професійних обов'язків особи, котра надає косметологічні послуги відносить до таких послуг маніпуляції з: 1) волоссям голови (стрижка, укладка, фарбування тощо); 2) шкірою з метою її покращення чи прикрашання з використанням рук або технічних засобів (механічних і електричних приладів); 3) волоссям обличчя чи шкіри з використанням технічних засобів; 4) нігтями на руках і ногах (манікюр, педикюр) [179, с. 454].

Усі перелічені послуги проводяться з використанням косметичних препаратів і засобів. До того ж деякі з них (наприклад, пілінги) взагалі потребують мінімального втручання особи, яка надає послугу, адже бажаний ефект досягається шляхом грамотного використання спеціальних речовин (гликолевий, освітлюючий, ензимний пілінги, жовтий пілінг з трихлороцтової

кислотою тощо). Також мінімальне втручання в організм людини передбачають послуги щодо маніпуляцій із волоссям і нігтями. Останні відповідно до Національного класифікатору видів економічної діяльності (ДК 016:2010) віднесено до послуг, що надаються перукарнями та салонами краси: «миття волосся, підрівнювання та стрижка, фарбування, тонування, завивка, випрямлення волосся та подібні види послуг, що надаються чоловікам і жінкам; гоління та підрівнювання бороди; масаж обличчя, манікюр і педикюр, макіяж тощо» [37]. Вбачається, що послуги, які передбачають опосередкований вплив на шкіру людини та здійснюються за допомогою активного використання косметичних засобів можуть бути віднесені до косметичних, а не косметологічних послуг. Такий підхід корелюється з іншим державним стандартом – Національним класифікатором видів економічної діяльності (ДК 009:2010), в якому передбачено клас «Спеціалізована медична практика»: здійснення маніпуляцій пов'язаних із пошкодження шкірного покриву і слизової оболонки, зокрема з використанням медичного обладнання та інструментів [54], наприклад шприців для ін'єкцій або дарсонвалю, який інколи застосовується на завершальних етапах чистки обличчя.

Існує ще одна класифікація косметологічних послуг, що передбачає їх поділ на дві групи: «1) послуги, виконувати які може медичний персонал із спеціалізацією «сестринська косметологія» (макіяж медичний, методики із застосуванням апарата, пілінги, що виконуються поверхнево та хімічні; 2) послуги, що може виконувати лише лікар-дерматовенеролог, який має спеціалізацію терапевтична косметологія (техніки які виконуються за допомогою ін'єкцій, методики із застосуванням апарата (татуаж, електроепіляція тощо)» [179, с. 459]. Утім навряд чи цю класифікацію можна визнати вичерпною, оскільки інколи косметологічні послуги, пов'язані з веденням ін'єкцій, надають лікарі-хірурги, що не враховано в зазначеній класифікації.

Певний перелік косметологічних послуг також закріплено в Положенні про лікаря-хірурга косметологічної лікарні (відділення, кабінету) та Положенні

про медичну сестру з косметичних процедур косметологічної лікарні (відділення, кабінету, затверджених наказом МОЗ СРСР від 28.12.1982 № 1290 [84]. Аналіз вказаних нормативно-правових актів дозволив виокремити дві групи косметологічних послуг залежно від суб'єкта їх надання: 1) ті, що здійснюються лікарем хірургом (пластичні косметичні операції та післяопераційне лікування); 2) ті, що здійснює медична сестра з косметичних процедур (масаж обличчя та волосистої частини голови, чистку шкіри обличчя, глибоке і повільне лущення шкіри обличчя, накладення на особу всіх видів масок, гриму, втирання лікарських засобів в шкіру голови, дарсонвалізацію шкіри обличчя і голови, електроепіляцію) [84]. Щоправда обидва нормативно-правові акти були затверджені у 1982 році без будь-якої актуалізації протягом багатьох років. Тому наведену класифікацію навряд чи можна вважати повною.

Порівняно з національним законодавством, що регулює ринок косметологічних послуг, нормативно-правова база інших країн виглядає більш систематизованою та детальною. Наприклад, у США кожний штат має титульний нормативно-правовий акт у сфері косметології, який містить не лише легальні дефініції термінів, що використовуються у цій сфері, а й регулює процес надання косметологічних послуг, визначає порядок і процедуру отримання ліцензій на право заняття косметологічною діяльністю, закріплює права й обов'язки таких суб'єктів у сфері косметології, регламентує процес навчання в спеціалізованих косметологічних школах, регулює роботу салонів краси тощо.

У Законі про косметологію штату Пенсільванія від 03.05.1933 закріплено базове поняття «косметологія», яке включає будь-яку або всі роботи, виконувані за компенсацію, та призначені для: прикраси, чистоти людського волосся (плетіння, укладка, завивка, перманентна завивка, чистка, стрижка, обпалення, вибілювання, фарбування, пресування або аналогічна робота з ними тощо); видалення зайвого волосся; очищення, стимуляція, маніпуляції, вправи або аналогічні дії на шкірі голови, обличчі, руках або на верхній частині тіла з використанням механічних або електричних пристроїв і

приладів, косметики, препаратів, тоніків, антисептиків, кремів, лосьйонів або будь-яких інших препаратів; догляду за нігтями; плетінням натурального волосся; естетикою [197, с. 2–3].

Косметологічну діяльність і відповідні послуги надають спеціалісти з естетики, манікюру чи натурального плетіння волосся (практика використання технік, які призводять до розтягування коренів волосся у людей, таких як скручування, обгортання, плетіння, подовження, фіксація або заплітання волосся, без хімічного впливу на їх стан і вигляд) [197, с. 2–3], які пройшли спеціальне навчання в школах косметології. Схожий підхід до визначення косметологічних послуг як процедур з нігтями та волоссям використовується в штаті Вашингтон [214], де для того, щоб здійснювати косметологічну практику особи повинні пройти навчання в спеціалізованій школі та отримати відповідну ліцензію.

Кодекс професіоналів штату Техас у розділі 9 «Регулювання діяльності косметологів і суміжних професій» містить чітке визначення цього виду діяльності як практики надання або пропозиції виконати за компенсацію будь-яку з цих послуг: 1) обробка волосся людини шляхом: надання будь-якого методу як основної послуги, включаючи укладку, прикрасу, відбілювання, чищення, забарвлення, різання, фарбування, обробки, надання форми, обпалення, випрямлення, тонування або завивки; надання необхідної послуги, яка є підготовчою або допоміжною до основних послуг, включаючи стрижку або гоління шиї безпечною бритвою; стрижки людини як окремої та незалежної послуги, оплата якої прямо або побічно стягується окремо від плати за будь-яку іншу послугу; 2) обслуговування перуки або штучного волосся на голові людини або на блоці після початкового роздрібного продажу; 3) обробка вусів або бороди людини шляхом укладання, прикраси, забарвлення, укладання, стрижки або гоління безпечною бритвою; 4) очищення, стимуляція або масаж шкіри голови, обличчя, шиї або рук: вручну або за допомогою пристрою, апарату або пристосування, з використанням або без використання будь-яких косметичних препаратів, антисептиків, тоніків, лосьйонів або кремів;

5) прикраса обличчя, шиї або рук людини за допомогою косметичного препарату, антисептика, тоніка, лосьйону, пудри, масла, глини, крему або з використанням спеціального обладнання; 6) видалення зайвого волосся з тіла людини за допомогою депілятора, препаратів або хімікатів, пінцета або інших пристроїв будь-якого типу або опису; 7) обробка нігтів шляхом: різання, обрізки, полірування, тонування, фарбування, чистки або манікюру; прикріплення накладних нігтів; 8) масаж, очищення, лікування або прикраса рук або ніг людини; 9) нанесення ниткоподібних нарощувань, що складаються з окремих волокон, на вії людини; 10) плетіння людського волосся [193].

Закон про косметологію штату Флориди містить не лише визначення косметології як зібраного поняття, а і детальну регламентацію кожної процедури. Так, косметологія – це механічна або хімічна обробка голови, обличчя і шкіри голови в естетичних, а не медичних цілях, включаючи: миття волосся; стрижку; укладку волосся; фарбування волосся; перманентну завивку і розслаблення волосся; видалення волосся, зокрема за допомогою воску; манікюр; педикюр; послуги з догляду за шкірою. Відповідно до законодавства штату Флориди косметологія поділяється на декілька спеціальностей: манікюр, стрижка, полірування, тонування, фарбування, очищення, нарощування або нарощування нігтів, масаж рук; педикюр, або надання форми, полірування, тонування або чистка нігтів на ногах, а також масаж або прикраса стоп; процедури догляду за обличчям, масаж або обробка шкіри маслами, кремами, лосьйонами або іншими препаратами, а також послуги з догляду за шкірою. Послуги догляду за шкірою повинні виконуватися ліцензованим косметологом або фахівцем у салоні, який також повинен мати відповідну ліцензію [202].

Звід правил косметології штату Арканзас визначає, що косметологічні послуги включають будь-яку комбінацію таких практик: укладання, одягання, завивка, безмашинна перманентна завивка, чистка, стрижка, обпалення, відбілювання, тонування, фарбування, випрямлення, розчісування, прикраса або обробка будь-якими іншими способами волосся, перуки чи шиньйону; зовнішні маніпуляції (чистка, воскова епіляція або стимуляція тіла за

допомогою рук, пристроїв, апаратів або пристосувань з використанням або без використання косметичних препаратів, антисептиків, тоніків, лосьйонів або кремів; тимчасове видалення небажаного волосся з тіла людини за допомогою пінцета, хімікатів або препаратів, а також пристроїв або пристосувань будь-якого типу або опису, крім використання світлових хвиль (променів); стрижка, обрізка, полірування, тонування, фарбування, чистка, масаж, прикрашання або догляд за нігтями; косметологічна практика (видалення волосся на тілі людини назавжди, його руйнування за допомогою електричної голки або використання будь-якого іншого пристрою призначеного для безповоротного видалення волосся з людського тіла).

В цьому штаті існує чітка диференціація суб'єктів, що надають косметологічні послуги: 1) спеціаліст з естетики, займається прикрасою тіла шляхом очищення, воціння, зовнішніх маніпуляцій або стимуляції тіла з допомогою рук, пристроїв, апаратів. або прилади з використанням косметичних препаратів, антисептиків, тоніків, лосьйонів і кремів або без них; 2) косметолог – це особа, яка займається косметологічною практикою в ліцензованій косметологічній установі, за винятком відділення електролізу; 3) електролог займається тим, що назавжди видаляє або знищує волосся на тілі людини для прикраси за допомогою електричної голки або будь-яких інших пристроїв або пристосувань, призначених для постійного видалення волосся з тіла людини; 4) майстер манікюру, займається манікюром і педикюром [190].

Отже, у США косметологія включає широкий спектр послуг, пов'язаних з видозміною, покращенням і прикрашанням тіла, волосся, нігтів і шкіри людини. Така діяльність здійснюється виключно ліцензованими майстрами у спеціальних установах, які мають відповідний дозвіл на заняття косметологічною діяльністю. Примітно, що в законодавстві США детально визначена дефініція «косметологія», а також перелік послуг, які надаються в межах цієї діяльності, що дозволяє в перспективі ефективно захищати права споживачів таких послуг, оскільки не має необхідності доводити факт їх неякісного надання. При чому косметологічне законодавство США вже у 1933

році являло собою систематизований детальний нормативно-правовий акт, що визначав різні аспекти здійснення косметологічної діяльності, включаючи процедуру її ліцензування. Сьогодні ж американське косметологічне законодавство – це комплексні нормативно-правові акти різних штатів, котрі постійно оновлюються відповідно до розвитку косметологічної сфери.

У Великобританії існує чіткий розподіл між медичними та косметичними послугами, про що свідчить Стандарт косметичної практики Англії 2013 року. У цьому документі йдеться про хірургічні (інвазивна та пластична хірургія) та косметологічні послуги (лазерне лікування, ін'єкції ботулотоксину або внутрішньо шкірного наповнювача), котрі можуть надаватись за наявності медичних показань [212].

В Європі ще в 2013 році в одному із Заключних звітів щодо косметологічних втручань, було акцентовано увагу на таких аспектах: 1) фрагментарність ринку косметологічних послуг, який включає величезний спектр процедур, від відносно невеликих втручань до серйозних операцій; 2) швидке зростання і диверсифікація ринку косметологічних послуг посилюють труднощі контролю якості; 3) існуюче законодавство в цій сфері розвивалося поетапно і точково, зачіпаючи певні аспекти сектора, повністю нівелюючи систематичний підхід; 4) косметичні втручання можуть мати величезний вплив на здоров'я та благополуччя споживачів косметологічних послуг; 5) існує потреба у більшому захисті вразливих людей, культурні зміни зробили більший акцент на фізичну досконалість, молоді люди і особливо дівчата все більше і більше піклуються про свою зовнішність [210]. У зв'язку з наявністю зазначених проблем у косметологічній сфері, в 2016 році було прийнято Європейський стандарт з надання послуг з естетичної медицини. Надання цих послуг не пов'язано з хірургічним лікуванням. Їх основна ціль полягає у зміні, відновлення або вдосконалення зовнішнього виду, включаючи профілактику та лікування всіх видів естетичних проблем, процесів старіння, а також зміцнення здоров'я [201].

Вивчивши досвід нормативного регулювання сфери ринку косметологічних послуг прогресивних зарубіжних країн і провівши паралель з ідентичною національною нормативно правовою базою можна зробити такі висновки:

1. Нормативно-правова регламентація ринку косметологічних послуг і закріплення його основних понять (косметологія, манікюрист, естет тощо) відбулось у США в 1933 році. Водночас в Україні перший нормативно-правовий акт, що започаткував функціонування ринку косметологічних послуг було прийнято в 1982 році, тобто на 59 років пізніше.

2. Основні правові акти у сфері косметології США, Англії та Європи систематично вдосконалюються (доповнюються новими косметологічними послугами та спеціальностями, змінюються умови ліцензування косметологічної діяльності). В Україні залишається чинним «морально застарілий» підзаконний нормативно-правовий акт, який містить неактуальний перелік косметологічних послуг і фахівців, котрі мають право їх надавати.

3. Відсутність у законодавстві України базової законодавчої термінології ринку косметологічних послуг, їх переліку та визначення суб'єктів надання цих послуг, призводить до необґрунтованого ототожнення косметологічних і медичних послуг, ускладнює доведення в судовому порядку фактів отримання неякісних косметологічних послуг споживачами, є небезпечним для життя та здоров'я людини, а також порушує низку конституційних прав громадян.

4. Косметологію в зарубіжних країнах визначено як сукупність послуг щодо проведення різного роду та виду маніпуляцій із волоссям (включаючи виготовлення та догляд за перуками), нігтями, обличчям і шкірою тіла людини. Здебільшого ці поняття включають так звані хірургічно-косметологічні послуги, які передбачають пошкодження будь-яким способом шкірного покриву людини та здійснюються з метою вдосконалення зовнішності, без наявності медичних показань для цього виду діяльності.

5. Титульні нормативно-правові акти зарубіжних країн (наприклад, Сполучених Штатів Америки) містять вичерпні переліки послуг, які надаються

у сфері косметології та суб'єктів, котрі їх надають. При цьому останні повинні в обов'язковому порядку пройти навчання в спеціалізованій школі та отримати ліцензію.

6. Існує об'єктивна необхідність в удосконаленні національного законодавства у сфері косметології, а саме: закріплення легальних визначень понять «косметологічна діяльність», «косметологічна послуга», «суб'єкт надання косметологічної послуги» тощо; визначення видів та/або переліків косметологічних послуг; закріплення умов і порядку надання косметологічних послуг, теоретичне визначення яких може бути визначено як перспективний напрям дослідження.

Зазначимо, що конкретні пропозиції щодо формування принципово нового сучасного законодавства у сфері косметичних послуг будуть запропоновані у відповідному розділі («Удосконалення адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг в Україні») цього дисертаційного дослідження. Водночас аналіз сукупності національних і зарубіжних чинних нормативно-правових актів, а також положень і висновків низки наукових робіт присвячених косметології, дозволяє стверджувати про наявність трьох понять, пов'язаних зі сферами косметології та охороною здоров'я – це «косметологічні послуги», «косметичні послуги» та «медичні послуги». Вважаємо правильним розрізняти наведені поняття з огляду на їх відмінний зміст, зокрема: медична послуга надається з метою лікування особи від хвороб, отруень, опіків, під час вагітності тощо; косметологічні послуги передбачають активне втручання в організм людини та переважно мають не медичний, а естетичний характер, навіть ті, які є суто медичними (наприклад, пластична хірургія), і здійснюються здебільшого за бажанням людини змінити свою зовнішність назавжди чи на довгі роки; косметичні послуги найчастіше не передбачають втручання чи впливу на організм людини та здійснюються поверхнево, без пошкодження шкірних покривів людини, та в порівнянні з косметологічними послугами мають короткотривалий ефект. Зазначене дозволяє віднести медичні та косметологічні послуги до сфери охорони

здоров'я, тоді як косметичні послуги мають опосередкований зв'язок з цією сферою, виключно за рахунок препаратів і засобів, що використовуються під час їх здійснення. Логічним продовженням дослідження повинно стати визначення ознак косметичних і косметологічних послуг, а також формулювання їх дефініцій.

Так, косметичні послуги можна охарактеризувати як такі, що: являють собою певну специфічну діяльність у сфері краси; призначені для удосконалення та/або прикрашання зовнішності особи; надаються суб'єктами, котрі можуть і не мати спеціальної підготовки та відповідного документального підтвердження знань, умінь і навичок (сертифікатів та/або дипломів); не передбачають будь-якого активного втручання у шкірний покрив людини (часто воно обмежується лише верхнім прошарком шкіри), оскільки здійснюються поверхнево як от нанесення макіяжу чи фарбування волосся; мають короткостроковий ефект (видимі до одного року); передбачають використання різних видів косметичної продукції та інструментів, за винятком медичних; здійснюються виключно з естетичною, а не медичною метою.

На підставі наведених вище ознак можна запропонувати таке їх визначення – це діяльність, що здійснюється певними суб'єктами у сфері краси, спрямована на удосконалення та/або прикрашання зовнішності особи, без активного втручання в шкірний покрив людини з використанням косметичної продукції та немедичних інструментів, що здійснюється з естетичною метою, і не має лікувального ефекту.

Косметологічним послугам притаманні такі ознаки: це діяльність, яка має дуалістичну сферу реалізації (сферу краси та сферу охорони здоров'я); здійснюється як за наявності, так і за відсутності медичних показань до проведення конкретної процедури; має одночасно лікувальний та естетичний ефекти; можуть здійснюватися як в межах медичної допомоги з метою виправлення дефектів тіла чи шкіри, лікування особи та профілактики захворювань, так і поза її межами, виключно для покращення зовнішнього вигляду людини; такі послуги надають суб'єкти, які пройшли спеціальне

навчання та мають відповідний сертифікат або ліцензію; не виключають навмисного пошкодження шкірного покриву обличчя чи тіла людини з метою здійснення позитивного впливу на різні рівні епідермісу та виправлення естетичних дефектів; переважно мають довгостроковий ефект (від одного року) або постійний результат; передбачають використання окремих лікарських засобів, косметичної продукції, медичних інструментів та обладнання.

Отже, під косметологічними послугами пропонуємо розуміти діяльність, яка реалізується суб'єктами, котрі мають відповідні дозвільні та кваліфікаційні документи, незалежно від наявності чи відсутності медичних показань, полягає у позитивному впливі на різні рівні епідермісу та досягненні довготривалого чи постійного, медичного та/або естетичного ефекту, як правило, шляхом навмисного пошкодження шкірного покриву людини за допомогою використання лікарських засобів, косметичної продукції, медичних інструментів та обладнання як в межах медичної допомоги з метою виправлення дефектів тіла чи шкіри, лікування особи та профілактики захворювань, так і поза її межами виключно для покращення зовнішнього вигляду людини.

Беручи до уваги наведене та враховуючи зарубіжний досвід класифікації косметологічних послуг, пропонуємо поділити послуги у сфері краси на дві великі групи залежно від мети застосування та характеру практичної реалізації послуг: косметологічні та косметичні. До першого виду послуг нами відносяться:

1) чистка обличчя та пілінги, зокрема ті, що здійснюються за допомогою спеціального обладнання як от апарат для вакуумного чищення обличчя або лазер;

2) електроепіляція та лазерна епіляція, а також здійснення інших дій з метою видалення волосся на тілі людини назавжди;

3) очищення, стимуляція, відновлення та інші процедури спрямовані на покращення шкіри людини за допомогою косметичної продукції та лікарських засобів, механічних або електричних пристроїв;

- 4) «лазерне лікування»;
- 5) ін'єкції ботулотоксину або будь-якого іншого внутрішньо шкірного наповнювача;
- 6) прикраса тіла або обличчя людини, шляхом нанесення спеціальної фарби та здійснення проколів.

Другий вид – косметичні послуги, до яких відноситься:

- 1) будь-яка обробка волосся на голові людини (чистка, миття, стрижка, укладка, фарбування, тонування обпалення, вибілювання, завивка, плетіння, прикрашання, випрямлення, розчісування), а також обслуговування штучного волосся (перуки);
- 3) обробка вусів або бороди людини (укладання, прикраса, стрижка, тонування, фарбування, гоління);
- 4) манікюр, педикюр або інший догляд за нігтями (обрізка, полірування, чистка, укріплення, прикріплення штучних нігтів, тонування, фарбування, естетичне лікування, прикраса чи масаж рук або ніг людини, нарощування нігтів);
- 5) дії спрямовані на тимчасове видалення волосся на тілі людини, зокрема за допомогою пінцету (воскова епіляція, депіляція, шугарінг тощо);
- 6) догляд за віями та бровами людини (нарощування, корекція, фарбування, укладка, довгострокова укладка, ламінування тощо);
- 7) догляд за обличчям і тілом людини без використання будь-яких технічних засобів та пристроїв (нанесення маски, гриму, декоративної косметики чи поверхневого пілінгу, масаж, SPA процедури).

Як відомо, косметологічні та косметичні послуги активно надаються на ринку косметологічних послуг України. Водночас запропонована нами класифікація, окрім теоретичного, має і прикладне значення, в частині правового регулювання ринку косметологічних послуг, оскільки не лише дає змогу систематизувати актуальні послуги у сфері краси, а і застосувати диференційований підхід під час визначення їх правового регулювання. Очевидно, що косметологічні послуги, можуть потенційно становити більшу

небезпеку для здоров'я та життя споживачів, а отже потребують більш детальної правової регламентації та встановлення підвищених вимог до суб'єктів їх надання. Ба більше, отримані висновки та положення, що містяться у цьому підрозділі щодо визначення основних понять ринку косметологічних послуг («косметологічні послуги», «косметичні послуги» тощо) і їх перелік можуть бути покладені в основу відповідного закону про ринок косметологічних послуг в Україні. Однак закріплення базових дефініцій і переліку косметичних і косметологічних послуг недостатньо для створення ґрунтового правового підґрунтя задля врегулювання надання косметологічних і косметичних послуг. Тому у подальшому необхідно визначити не менш значущі елементи правового регулювання ринку цих послуг (йдеться про принципи, методи, а також форми їх адміністративно-правового регулювання).

1.2. Принципи, форми і методи адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг

Розвиток ринку косметологічних послуг не може відбуватись без формування відповідної термінологічної бази, основи якої закладено в попередньому підрозділі дисертаційного дослідження, а саме: запропоновано визначення поняття «косметологічні послуги», виокремлено їх види та наведено їх перелік. Важливе значення у процесі оновлення механізму правового регулювання національного ринку косметологічних послуг мають і інші юридичні категорії – принципи, форми та методи. Принципи формують засади, ідеологічну основу адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг. Форми – визначають конкретні дії уповноважених суб'єктів, за допомогою яких забезпечується функціонування цього ринку. Методи – це ті правові засоби, котрі використовуються для упорядкування численних процесів і процедур у сфері краси [148, с. 376].

Сьогодні правове регулювання косметологічної діяльності в Україні характеризуються наявністю прогалин і суперечностей. Так, у п. 15 ст. 7 Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» [128]) зазначено, що особа, котра бажає надавати косметологічні послуги повинна отримати дозвіл на заняття медичною практикою. Схожі положення містяться в Ліцензійних умовах провадження господарської діяльності з медичної практики, затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 02.03.2016 № 285 [111]. Фактично такий дозвіл буде свідчити про те, що особа може надавати медичну допомогу та послуги з медичного обслуговування населення. Водночас сумнівною є обґрунтованість ототожнення косметологічних і медичних послуг (у межах надання медичної допомоги та медичного обслуговування), адже для надання послуг із візажу навряд чи потрібен дозвіл на заняття медичною практикою, а нанесення макіяжу не є ані медичною послугою, ані послугою з медичного обслуговування. Зазначене свідчить про неспроможність чинного порядку ліцензування здійснення господарської діяльності з медичної практики врегульовувати процедуру надання косметологічних послуг, оскільки останні взагалі можуть не мати лікувального ефекту, а отже не можуть бути віднесені до медичної допомоги, медичного обслуговування чи медичної практики. Отже, діяльність, пов'язана з наданням косметологічних послуг, також потребує спеціального правового регулювання і створення дієвого механізму захисту прав споживачів. Особливо важливим є той факт, що сьогодні такі послуги нерідко надаються особами, які не мають жодних ліцензій або дозволів. Тому існує необхідність вироблення та впровадження нового підходу щодо об'єктивного регулювання ринку косметологічних послуг за допомогою комплексу правових засобів.

Принципи, форми та методи права – є базовими юридичними категоріями функціонування різноманітних сфер, що регулюються правом, зокрема сфери ринку косметологічних послуг. Без визначення та нормативного закріплення зазначених категорій, з точки зору права, надання косметологічних послуг як і функціонування ринку їх надання вбачається неможливим. Тому надалі

доцільно дослідити зміст поняття «принципи адміністративно-правового регулювання», а також сутність його утворюючої категорії адміністративно-правового регулювання.

Адміністративно-правове регулювання є різновидом правового регулювання, межі якого окреслюються предметом адміністративного права. Правове регулювання призначене для упорядкування зв'язків між людьми, які можуть бути врегульовані правом. Водночас адміністративно-правове регулювання спрямоване на відносини, що регулюються виключно нормами адміністративного права. Для визначення змісту адміністративно-правового регулювання необхідно окреслити предмет адміністративного права, який охоплює відносини пов'язані з: «1) діяльністю органів виконавчої влади; 2) внутрішньоорганізаційною діяльністю інших державних органів, підприємств, установ, організацій; 3) управлінською діяльністю органів місцевого самоврядування; 4) здійсненням недержавними суб'єктами делегованих повноважень органів виконавчої влади; 5) розглядом судами справ про адміністративні правопорушення» [3, с. 28]. Отже, нормами адміністративного права регулюються відносини управлінського та організаційного характеру у багатьох суспільно-важливих сферах, включаючи сфери охорони здоров'я, краси та косметології.

Необхідно розмежувати сферу впливу адміністративного права на регулювання ринку косметологічних послуг, яка окреслюється його предметом. Так, під регулювання норм адміністративного права підпадає не вся косметологічна сфера, а лише питання, пов'язані з: організаційними засадами функціонування ринку косметологічних послуг; визначенням вимог до порядку надання косметологічних послуг і суб'єктів, які їх надають; організаційними аспектами здійснення косметологічних послуг; притягненням до адміністративної відповідальності суб'єктів, що надають неякісні косметологічні послуги. В цьому контексті виникає питання щодо правового регулювання іншої складової функціонування ринку косметологічних послуг – відносин між суб'єктом, котрий надає такі послуги та їх споживачем. Вони

(відносини) є приватними, а не публічними, з огляду на їх суб'єктний склад (їх учасниками виступають фізичні особи), мають специфічний характер – договірний і переважно є майновими, оскільки споживачі повинні оплачувати надання косметологічних послуг. Зазначене, у сукупності з іншими характеристиками, свідчить, що вони регламентуються нормами цивільного законодавства, котрі охоплюють «особисті немайнові та майнові відносини (цивільні відносини), засновані на юридичній рівності, вільному волевиявленні, майновій самостійності їх учасників» [177] (ч. 1 ст. 1 Цивільного кодексу України) [176, с. 13]. Виходячи з викладеного, можна зробити такий висновок: відносини між державою та суб'єктами надання косметологічних послуг регламентуються саме нормами адміністративного законодавства, однак відносини між споживачем і суб'єктом надання вказаних послуг урегульовуються за допомогою норм цивільного права [148, с. 378].

Встановивши коло відносин у сфері ринку косметологічних послуг, що врегульовуються нормами адміністративного права, варто з'ясувати зміст поняття «адміністративно-правове регулювання». І. М. Шопіна зазначає, що це «адміністративно-правовий вплив, здійснюваний за допомогою комплексу адміністративних засобів та інших правових явищ, які в сукупності складають механізм адміністративно-правового регулювання» [183, с. 33]. В. Й. Разводовський під адміністративно-правовим регулюванням розуміє «комбінацію способів правового регулювання, в якій переважають зобов'язання та заборони». На думку вченого, «зазначена комбінація формується через наділення учасників правовідносин суб'єктивними юридичними правами та покладанням на них обов'язків шляхом визначення та закріплення в правових актах певних правил поведінки внаслідок правотворчої діяльності уповноважених на це органів (посадових осіб)» [139, с. 169]. Визначення ролі принципів під час реалізації адміністративно-правового регулювання податкових відносин та їх систематизація була здійснена В. І. Теремецьким [161], який підкреслює, що «адміністративно-правове регулювання податкової сфери ґрунтується на системі специфічних принципів, що є правовою базою

діяльності органів податкової системи, а також забезпечує застосування мір адміністративної відповідальності до правопорушників» [164, с. 86].

Враховуючи відсутність легального та доктринального визначення поняття адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг, вважаємо за необхідне визначити його як систематизований цілеспрямований вплив, за допомогою правових методів і юридичних засобів, на адміністративно-правові відносини у сфері ринку косметологічних послуг, пов'язані з організаційно-правовими засадами функціонування ринку косметологічних послуг, а також порядком і умовами надання косметологічних послуг споживачам, шляхом наділення їх учасників сукупністю прав і обов'язків. Адміністративно-правове регулювання ґрунтується на відповідних принципах, здійснюється за допомогою різноманітних способів і методів адміністративного права та знаходить свій зовнішній прояв у специфічних формах. Така конструкція властива всім без виключення сферам адміністративно-правового впливу, зокрема і сфері ринку косметологічних послуг. Щоправда таке регулювання є специфічним, зважаючи на його дуалізм. Інакше кажучи, ринок косметологічних послуг переважно регулюється нормами адміністративного та цивільного права.

Зауважимо, що будь-яка юридична діяльність ґрунтується на відповідних засадах, оскільки являє собою систематичну цілеспрямовану діяльність – такі засади в юриспруденції визначаються як принципи. У найзагальнішому розумінні принципи права необхідно розглядати як: «найбільш загальні і стабільні вимоги, що уособлюють суспільні цінності, дозволяють відтворити їх при формуванні та дії права, визначаючи його характер і напрями подальшого розвитку» [58, с. 70] або «керівні засади (ідеї), які визначають зміст, спрямованість правового регулювання суспільних відносин» [138, с. 98]. Від наведених визначень суттєво відрізняється погляд на зміст принципів права, котре пропонує С. П. Погребняк: «це система найбільш загальних і стабільних імперативних вимог, закріплених у праві, які є концентрованим виразом найважливіших сутнісних рис та цінностей, що притаманні всій системі права і

визначають її характер і напрями подальшого розвитку» [93, с. 37]. Принципи права є тим соціальним фундаментом, на основі якого відбувається правове регулювання різних суспільно-важливих сфер. Вони мають нематеріальних характер, адже поєднують у собі національні звичаї, моральні норми, загальноприйняті уявлення про справедливість, котрі формувались протягом тривалого періоду часу. Без сумніву, адміністративно-правовому регулюванню притаманні не лише загальноправові принципи, а і спеціальні принципи адміністративного права. Т. О. Коломєць, описуючи останні зазначає, що вони відіграють важливу роль, адже є «основними науковими ідеями, об'єктивно зумовленими та стабільними підставами, згідно з якими сформована вся система адміністративного права» [59, с. 10]. Адміністративно-правові принципи є різновидом принципів права, як і адміністративно-правове регулювання є видом загального правового регулювання. Визначаючи адміністративно-правові принципи необхідно враховувати, що окрім специфічних засад адміністративного права (галузевих принципів права), система принципів адміністративно-правового регулювання національного ринку косметологічних послуг буде включати і загальні принципи права, а також спеціальні принципи функціонування ринку зазначених послуг.

До загальних правових принципів зазвичай відносять такі: загальнообов'язковість правових норм; пріоритетність та несуперечність норм права між собою; пріоритет норм права, що містяться в законах над тими, що закріплені в підзаконних нормативно-правових актах; актуальність норм права, їх відповідність існуючим правовідносинам; диференціації правової системи (поділ на галузі та інститути); надання та гарантування особам соціальної свободи, шляхом наділення їх сукупністю прав і свобод; справедливість; презумпція невинності; рівність; гуманізм; демократизм; співвідношення юридичних прав і обов'язків; взаємна відповідальність держави та особи [53, с. 286–287; 48, с. 200–204]; обмеженість у втручанні органів влади, посадових осіб у здійснення прав і свобод; захист основоположних прав і свобод людини; неприпустимість будь-якої дискримінації у реалізації прав і свобод;

неприпустимість скасування прав і свобод; юридична визначеність; захист довіри; правова безпека особи; заборона зловживання правами; законність [155, с. 239–240; 58, с. 70–76].

Серед принципів адміністративного права виділяють такі: відповідність норм адміністративного права положенням Конституції України та міжнародним договорам; спеціалізація; служіння державної адміністрації суспільству та людині; обмеженість втручання органів виконавчої влади в приватне життя; наділення органів державної виконавчої влади мінімальним обсягом повноважень для виконання поставлених перед ними завдань; співвідношення повноважень органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування [3, с. 35–42; 6, с. 30]; «заборона свавілля; заснованість на законі; належне врядування; участь у прийнятті рішення; прозорість; підзвітність (відповідальність); ефективність; неупередженість [14, с. 67–88].

Водночас не можна стверджувати, що всі перелічені вище принципи адміністративного права можуть бути покладені в основу регулювання ринку косметологічних послуг, адже деякі з них виглядають недоречними, як от принцип служіння державної адміністрації суспільству та людині або принцип наділення мінімально необхідними повноваженнями органи державної виконавчої влади. Тому під час визначення системи принципів адміністративно-правового регулювання вказаної сфери вони підлягають диференціації з урахуванням специфіки сфери ринку косметологічних послуг.

Адміністративно-правове регулювання, що уособлює відносини між державою та суб'єктом, який надає адміністративні послуги ґрунтується на таких засадах: 1) ліцензування, тобто видача дозволів суб'єктам на надання косметологічних послуг, шляхом встановлення відповідності їх кваліфікації відповідним вимогам; 2) підприємництва, оскільки суб'єкти надання косметологічних послуг здійснюють свою діяльність як фізичні особи-підприємці чи є працівниками салонів краси або приватних клінік (юридичних осіб); 3) охорони здоров'я, зважаючи на те, що косметологічні послуги можуть негативно впливати на здоров'я населення. В контексті зазначеного, можна

дійти такого висновку: до спеціальних принципів необхідно відносити ті, що закріплені в профільних Законах України:

1) «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» (ч. 1 ст. 4): обов'язковість реєстрації; публічність; уніфікованість здійснення державної реєстрації; об'єктивність, достовірність і вичерпність; відкритість; «врегулювання відносин, пов'язаних з державною реєстрацією, та особливостей державної реєстрації виключно цим Законом; державної реєстрації за заявницьким принципом» [107];

2) «Про підприємництво» (ст. 5): свобода підприємницької діяльності; добровільність залучення особистих коштів та коштів інших юридичних і фізичних осіб; самостійність здійснення підприємницької діяльності та ціноутворення; вільне залучення та використання будь-яких незаборонених ресурсів; «самостійне здійснення підприємцем-юридичною особою зовнішньоекономічної діяльності, використання будь-яким підприємцем належної йому частки валютної виручки на свій розсуд» [132];

3) «Про ліцензування видів господарської діяльності» (ч. 1 ст. 3):

уніфікованість державної системи ліцензування; територіальність; законність; рівність; відкритість; «пріоритетність захисту прав, законних інтересів, життя і здоров'я людини, навколишнього природного середовища, захист обмежених ресурсів держави та забезпечення безпеки держави» [128];

4) «Основи законодавства України про охорону здоров'я» (ст. 4) [87]: пріоритет охорони здоров'я; забезпечення та гарантування прав і свобод людини та громадянина; гуманізм; пріоритетність загальнолюдських цінностей; рівноправність; демократизм; науковість; достатність матеріально-фінансового забезпечення; «орієнтація на сучасні стандарти здоров'я та медичної допомоги, поєднання вітчизняних традицій і досягнень із світовим досвідом в сфері охорони здоров'я; попереджувально-профілактичний характер, комплексний соціальний, екологічний та медичний підхід до охорони здоров'я; багатоукладність економіки охорони здоров'я і багатоканальність її фінансування, поєднання державних гарантій з демонополізацією та

заохоченням підприємництва і конкуренції; децентралізація державного управління, розвиток самоврядування закладів та самостійності працівників охорони здоров'я на правовій і договірній основі» [87].

Наведені вище загальноправові принципи, принципи адміністративного права та спеціалізовані принципи становлять основу системи принципів адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг, яка, на нашу думку, може мати такий вигляд:

1) загальноправові принципи права:

– принцип загальності норм права, зокрема норм адміністративного права, що регулюють функціонування ринку косметологічних послуг, який визначає абсолютний вплив норм права незважаючи на такі аспекти як територіальність і персоніфікація, тобто норми права поширюються на всю територію держави та є загальнообов'язковими для тих, кому вони адресовані;

– принцип актуальності норм права у сфері ринку косметологічних послуг проявляється в тому, що такі засади повинні регулювати всі організаційні та методологічні процеси на цьому ринку та бути здатними врегулювати діяльність пов'язану з наданням косметологічних послуг;

– принцип диференціації правової системи у сфері косметологічних послуг відображається в тому, що підґрунтям для адміністративно-правового регулювання повинні стати засади, на яких базується діяльність різноманітних інститутів і сфер як от інститут підприємництва та сфера ліцензування;

– принцип справедливості в контексті нормативно-правового регулювання косметології, повинен проявлятися у тому, що споживач повинен отримати якісні косметологічні послуги, та відповідно оплатити її, а у разі невідповідності цих послуг заявленому результату, особа, яка їх надає, повинна нести юридичну відповідальність;

– принцип презумпції невинуватості насамперед гарантує особам, які надають косметологічні послуги захист від необґрунтованого притягнення їх до юридичної відповідальності за власну професійну діяльність;

– принцип рівності полягає в тому, що необхідно створити рівний доступ до можливості надання косметологічних послуг особам, які мають відповідну кваліфікацію та бажання, а споживачам – забезпечити можливість їх отримання, за умови оплатити за такі послуги;

– принцип гуманізму в сфері косметологічних послуг повинен гарантувати та захищати права споживачів цих послуг, він є підґрунтям для створення ефективного механізму захисту прав споживачів;

– принцип демократизму в контексті ринку косметологічних послуг, означає, що сфера косметології сьогодні стає не менш важливою, ніж сфера охорони здоров'я, а тому існує необхідність створення ґрунтовної нормативно-правової бази регулювання сфери косметології спираючись на сучасні потреби суспільства, новітні досягнення косметології та медицини;

– принцип взаємної відповідальності держави перед особою, а особи перед державою проявляється в тому, що з одного боку держава має обов'язки перед особами, які надають косметологічні послуги та споживачами цих послуг (наприклад, захищати та гарантувати їх права), а з іншого – вказані особи повинні не порушувати встановлені законодавчі приписи в цій сфері;

– принцип обмеженості втручання органів влади, посадових осіб у здійснення прав і свобод полягає в тому, що зазначені суб'єкти не повинні втручатись у свободу здійснення підприємницької діяльності надання косметологічних послуг і впливати на вибір споживачів;

2) галузеві принципи (принципи адміністративного права):

– принцип відповідності норм адміністративного права, що регламентують функціонування ринку косметологічних послуг положенням Конституції України та міжнародним стандартам надання косметологічних послуг; боку

– принцип спеціалізації окреслює сферу впливу норм адміністративного права в частині організаційного аспекту функціонування ринку косметологічних послуг і відносин між державою та особами, які надають такі послуги;

– принцип служіння державної адміністрації суспільству та людині у сфері косметологічних послуг може реалізовуватись у всебічному сприянні вказаними суб'єктами розвитку ринку косметологічних послуг виключно в межах наданих їм повноважень;

– принцип заборони свавілля органів державної влади та місцевого самоврядування буквально вимагає від органів державної влади та місцевого самоврядування діяти виключно в межах повноважень наданих їм законодавством;

– принцип прозорості полягає у прийнятті обґрунтованих і грамотних управлінських рішень щодо функціонування та перспективного розвитку ринку косметологічних послуг, а також в оприлюдненні таких рішень;

– принцип підзвітності (відповідальності) проявляється в забезпеченні дієвого механізму притягнення до адміністративної відповідальності суб'єктів винних у порушенні норм законодавства у сфері ринку косметологічних послуг;

– принцип ефективності вимагає створення об'єктивної нормативно-правової бази функціонування ринку косметологічних послуг і організації їх надання, а також прийняття в цьому напрямі виважених і грамотних адміністративних рішень;

3) спеціальні принципи сфери ринку косметологічних послуг:

– принцип обов'язковості реєстрації суб'єктів надання косметологічних послуг;

– принцип публічності здійснення реєстрації суб'єктів надання косметологічних послуг;

– принцип уніфікованості здійснення державної реєстрації, тобто проведення обов'язковості реєстрації суб'єктів надання косметологічних послуг за єдиними вимогами та правилами;

– принцип об'єктивності, достовірності та вичерпності інформації, поданої під час реєстрації суб'єктів надання косметологічних послуг;

- принцип відкритості інформації про суб'єктів надання косметологічних послуг, окрім інформації з обмеженим доступом;
- принцип врегулювання відносин, пов'язаних з державною реєстрацією, та особливостей державної реєстрації виключно профільним законом;
- принцип державної реєстрації за заявницьким принципом, тобто на підставі заяви та інших документів, що подають суб'єкти, котрі бажають зареєструвати себе такими, що надають косметологічні послуги;
- принцип свободи підприємницької діяльності гарантує суб'єктам, котрі надають косметологічні послуги, здійснювати підприємницьку діяльність на власний розсуд та самостійно вирішувати питання, пов'язані з її організацією;
- принцип добровільності залучення особистих коштів та коштів інших юридичних і фізичних осіб, що не обмежує суб'єктів здійснення косметологічних послуг у розпорядженні власними коштами і коштами наданими іншими особами на організацію та здійснення їх професійної діяльності;
- принцип самостійності здійснення підприємницької діяльності і ціноутворення полягає у можливості суб'єктів надання косметологічних послуг самостійно встановлювати їх вартість та тісно пов'язаний із принципом свободи підприємницької діяльності;
- принцип вільного залучення та використання будь-яких незаборонених ресурсів під час надання косметологічних послуг, зокрема препаратів і обладнання;
- принцип уніфікованості державної системи ліцензування передбачає встановлення єдиних вимог до ліцензування діяльності суб'єктів, що надають косметологічні послуги;
- принцип територіальності означає, що суб'єкти здійснення косметологічної діяльності можуть надавати такі послуги вільно на всій території держави;

– принцип пріоритету охорони здоров'я полягає в тому, що функціонування ринку косметологічних послуг і безпосередньо їх надання не повинно завдати шкоду життю та здоров'ю споживачів;

– принцип науковості полягає в тому, що ринок косметологічних послуг і діяльність, пов'язана з їх наданням, повинна мати наукове підґрунтя як у контексті організації функціонування такого ринку, так і в частині надання косметологічних послуг;

– принцип орієнтації на сучасні стандарти косметології та медицини, якщо косметологічна діяльність здійснюється з лікувальною метою.

Достатньо важливим елементом адміністративно-правового регулювання є засоби, за допомогою яких здійснюється вплив на суспільні відносини, що виникають у межах сфери ринку косметологічних послуг. Одним із найважливіших засобів адміністративно-правового регулювання є методи адміністративного права, які характеризуються власними особливостями. В теорії права існує декілька підходів щодо визначення поняття «метод правового регулювання», серед яких заслуговують на увагу такі: «підхід до впорядкування певної сфери суспільних відносин, що зумовлює використання того чи іншого комплексу юридичних засобів» [58, с. 100] (М.І. Козюбра); «сукупність засобів і способів правового впливу на суспільні відносини» [155, с. 254] (О.Ф. Скакун). За допомогою методів права його норми приводяться в дію та можуть справити необхідний ефект на суспільні відносини, стимулювати або припинити їх розвиток. Крім того, часто методи, які використовує та чи інша галузь права в конкретній сфері, окреслюють межі впливу правових норм, а також сприяють диференціації прав і обов'язків учасників правовідносин [148, с. 376].

Існують два основні методи правового регулювання: імперативний і диспозитивний. Сутність першого методу полягає в урегулюванні суспільних відносин за допомогою чіткої та детальної регламентації поведінки їх учасників, встановленні правил щодо їх діяльності та визначення конкретної моделі поведінки чи сукупності здійснення певних послідовних дій. У такій

конструкції учасники правовідносин майже не мають можливості діяти на свій власний розсуд. Імперативний метод правового регулювання характерний для публічних галузей права, зокрема адміністративного права [6, с. 10], який регулює відносини у сфері ринку косметологічних послуг, в частині їх упорядкування між державою та суб'єктами надання косметологічних послуг [58, с. 100; 155, с. 255; 48, с. 215].

Диспозитивний метод правового регулювання передбачає можливість самостійно обирати модель поведінки та діяти на власний розсуд у межах процедур, визначених нормами права. Цей метод є більш гнучким і демократичним, а тому характерний для приватних галузей права, наприклад, цивільного права, яким регулюються правовідносини між суб'єктом, що надає косметологічні послуги, та споживачем. На цьому наголошує і М.І. Козюбра: «диспозитивний метод передбачає вільну саморегуляцію суб'єктами їхньої поведінки на основі принципів права, встановлює тільки межі та процедури такої саморегуляції» [58, с. 100]. Цей метод полягає в можливості суб'єктами надання косметологічних послуг на власний розсуд вирішувати питання, пов'язані з організацією їх професійної діяльності [148, с. 376–377].

Окрім основних методів правового регулювання також існують і додаткові – методи рекомендацій і заохочень. Враховуючи специфіку сфери ринку косметологічних послуг, такі (додаткові) методи не можуть призвести до ефективного юридичного впливу в процесі адміністративно-правового регулювання, встановлення рекомендацій і заохочень вбачається малоефективним, адже правовідносини, що потенційно можуть вплинути на стан здоров'я споживача чи порушити його права та свободи не доцільно регулювати за допомогою рекомендацій, а підприємницька характеристика цих відносин апріорі виключає можливість заохочення в частині надання косметологічних послуг [148, с. 377]. Наприклад, не погоджуємося з рекомендацією суб'єктам, які надають косметологічні послуги, мати відповідну кваліфікацію та документи, котрі її підтверджують, для забезпечення прав і

свобод, особистої безпеки громадян і охорони їх життя та здоров'я, оскільки це має бути їх обов'язком [58, с. 100; 155, с. 255; 48, с. 215–216].

Н.Б. Писаренко наголошує, що адміністративне право, за допомогою якого здійснюється адміністративно-правове регулювання, використовує обидва методи (імперативний і диспозитивний), шляхом: надання дозволів, встановлення заборон і приписів [3, с. 49–50]. Так, нормативно-правове регулювання визначає основні правила діяльності, пов'язані з наданням косметологічних послуг, наприклад вимоги до осіб, які надають такі послуги чи їх перелік. Встановлення заборон повинно мати місце насамперед для попередження порушення прав і свобод громадян, зокрема таких як життя та здоров'я, бо окремі косметологічні процедури можуть заподіяти невідворотну шкоду здоров'ю людини [148, с. 377]. Зі свого боку за допомогою використання методу надання дозволу стає можливим реалізовувати соціально корисну діяльність із мінімальною вірогідністю заподіяння шкоди здоров'ю та життю людини.

Щодо методів регулювання ринку косметологічних послуг необхідно констатувати застосування обох видів як імперативного, так і диспозитивного. Перший (імперативний) метод є провідним методом, який використовується під час адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг, тобто для врегулювання відносин між державою та суб'єктами, котрі надають такі послуги. Інший (диспозитивний метод) застосовується для врегулювання відносин між суб'єктом надання косметологічних послуг та їх споживачами. Водночас не можна стверджувати, що адміністративно-правове регулювання ґрунтується лише на імперативному методі, оскільки доцільним вбачається також застосування диспозитивного методу у разі надання можливості суб'єктам вирішувати питання власної професійної діяльності самостійно [148, с. 378].

Адміністративно-правове регулювання має зовнішній прояв, що відображається в певних формах, які зі свого боку поділяються на два види. Перша – правова форма, що охоплює діяльність, пов'язану з прийняттям і

виданням нормативно-правових актів, які направлені на настання юридичних наслідків, та котрі є підставою для виникнення, зміни та припинення правовідносин. Друга – організаційна форма, що уособлює діяльність органів державної влади, пов'язану з реалізацією чинних нормативно-правових актів, тобто здійснення ними конкретних дій [155, с. 136]. Універсальність такого підходу щодо диференціації форм активності суб'єктів правовідносин, наділених державно владними повноваженнями, дозволяє застосувати аналогічний підхід при визначенні форм адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг.

Правові форми адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг знаходять своє втілення у: нормотворчості, правозастосуванні, інтерпретації правових приписів, охороні та захисту прав і свобод суб'єктів ринку косметологічних послуг, насамперед споживачів таких послуг. Організаційна форма адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг буде мати місце лише в окремих випадках, зокрема: 1) при здійсненні перевірки вимог, що ставляться до суб'єктів надання косметологічних послуг під час отримання ними відповідних дозволів; 2) при формуванні реєстру або бази даних, що буде містити відомості про суб'єктів, котрі мають документально підтвержене право надавати косметологічні послуги.

Отже, двома основними формами адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг є правова та організаційна. При цьому перша є домінуючою, оскільки завдяки розробці та прийняттю нормативно-правових актів стає можливим упорядкування відносин між державою та суб'єктами надання косметологічних послуг, окреслення меж та напрямів розвитку відносин між цими суб'єктами та споживачами, а також гарантування останнім захисту їх прав і свобод.

З урахуванням важливості активізації правових форм адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг, зокрема в частині оновлення відповідної нормативно-правової бази, актуальним є системне

дослідження сучасного стану адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг в Україні з метою характеристики та систематизації правових актів, які регламентують процеси функціонування відповідного ринку послуг, що має стати основою виявлення недоліків правового регулювання відповідної сфери.

1.3. Сучасний стан адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг в Україні

Одним із основних завдань України на шляху утвердження європейських стандартів є необхідність удосконалення правового регулювання державного і громадського життя. Особливе значення у цьому напрямі відведено сфері ринку косметологічних послуг, неналежний рівень надання яких нерозривно пов'язаний з можливістю завдання шкоди здоров'ю та, навіть, життю людини. Водночас саме держава закріпила за собою як головний обов'язок захист життя та здоров'я, утвердження і забезпечення прав та свобод людини. Відповідно, оцінка сучасного стану адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг має забезпечити виявлення його недоліків та прогалин, а також стати науковим підґрунтям для окреслення шляхів його удосконалення.

Правове регулювання не є чимось новим, штучним, нав'язаним суспільству, навпаки – це невід'ємний юридичний атрибут сучасної правової держави, що має історико-правове коріння. Теоретики права під категорією «правове регулювання» переважно розуміють здійснюване державою за допомогою права та сукупності правових засобів упорядкування суспільних відносин, їх юридичне закріплення, охорону і розвиток [156, с. 529].

Можна стверджувати, що правове регулювання здійснюється шляхом закріплення конкретних правил поведінки в нормах права задля отримання необхідного юридичного результату. Більш детально зміст правового регулювання окреслюють такі ознаки: «а) є видом соціального регулювання;

б) здебільшого здійснюється державою, але може реалізовуватись і за участю громадськості, наприклад громадських організацій; в) загальність, тобто реалізація в усіх соціально-значущих сферах, щодо всіх без виключення суб'єктів, яка не має територіальних обмежень (на рівні держави); г) «має конкретно-історичний характер – завжди пов'язане з реальними суспільними відносинами в певний історичний період; г) характеризується єдністю регулювання – встановлює єдиний і однаковий масштаб правового оцінювання адекватних життєвих ситуацій, що потребують регламентації; д) носить формалізований характер – зазвичай набуває формалізації у приписах законів і підзаконних актів, нормативно-правових договорів, правових прецедентів та інших форм права» [155, с. 278–279]; е) має цілеспрямований характер, який впливає з його основного призначення – регулювання суспільних відносин; є) здійснюється за допомогою певних засобів і методів; ж) наявність визначеного предмета та окресленої сфери впливу; з) стадійність, що впливає з правової регламентації суспільних відносин, яка являє собою процедуру, що складається зі стадій та етапів [26, с. 116–117]; и) наявність визначеного об'єкта – поведінки людей, окремих індивідів або їх об'єднань, що має юридичне значення; і) державна забезпеченість, тобто гарантування державою дієвості та результативності правового регулювання [58, с. 95–96].

Сутність правового регулювання полягає в тому, що держава встановлює загальнообов'язкові правові норми, адресуючи їх усьому суспільству або його окремим групам, очікуючи, що саме обов'язок виконання таких норм «змусить» громадян поводити себе належним чином. Держава не має абсолютного регуляторного впливу на всі соціальні сфери та відносини. Тому під регуляторний вплив держави підпадають ті правовідносини, що мають соціальне значення та потенційно високий ризик порушення прав і свобод людини і громадянина. Як уявляється, суспільні відносини у сфері ринку косметологічних послуг належать до таких, що обумовлює необхідність їх правового, зокрема адміністративно-правового регулювання [145, с. 67].

Адміністративно-правове регулювання є різновидом правового регулювання, тобто «формою регулювання суспільних відносин, яка забезпечує відповідність поведінки їх учасників вимогам і дозволам, що міститься у нормі права» [187, с. 218]. І.М. Шопіна розуміє адміністративно-правове регулювання як «адміністративно-правовий вплив, здійснюваний за допомогою комплексу адміністративних засобів та інших правових явищ, які в сукупності складають механізм адміністративно-правового регулювання» [183, с. 33]. К.Ю. Примакова розглядає забезпечення адміністративно-правового регулювання крізь призму та «за допомогою адміністративно-правових засобів» [104, с. 148–149]. Утім у загальному розумінні адміністративно-правове регулювання переважно розглядається як цілеспрямований, впорядковувачий, управлінський вплив держави на суспільні відносини [8; 76].

Як слушно зауважує В.І. Теремецький, спільним для визначень поняття адміністративно-правового регулювання є те, що цей вид правового регулювання є специфічною діяльністю, яка є засобом упорядкування та регламентації суспільних відносин за допомогою норм права [162, с. 52]. Зі свого боку норми права являють собою загальнообов'язкові, формально визначені правила поведінки, які встановлені або санкціоновані державою та забезпечені її примусовою силою [173, с. 216]. Відповідні правила поведінки, санкціоновані державою, містяться, насамперед, у нормативних актах – офіційних документах органів державної законодавчої або виконавчої влади правотворчого характеру. Слід зазначити, що правове регулювання ринку косметологічних послуг України здійснюється певною системою нормативно-правових актів, які відрізняються один від одного багатьма ознаками: юридичною силою, порядком прийняття, назвою, тощо.

Поділяючи позицію Р. С. Мельника, відповідно до якої «Конституція України не є джерелом адміністративного права» [75, с. 12], вважаємо, що оминати конституційні положення при оцінці адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг в Україні не можливо. Зазначене обумовлено тим, що Конституція України характеризується верховенством та

вищою юридичною силою, прямою дією, застосуванням на всій території країни. Навіть більше – зазначене розуміння місця конституції України у межах правового інструментарію дасть можливість більш якісно розглянути зміст адміністративно-правового регулювання, зокрема ринку косметологічних послуг. Така позиція виглядає очевидною з огляду на твердження Р. С. Мельника: Конституція України є основою «для формування системи джерел адміністративного права, оскільки визначає їх види і супідрядність між собою», а також «для наповнення джерел адміністративного права конкретним змістом, оскільки дуже часто саме в нормах адміністративного права відбувається конкретизація конституційних положень ...» [75, с. 12–13].

Насамперед, необхідно відзначити, що Конституція України утвердила концепцію людиноцентризму, що випливає зі змісту ст. 3, відповідно до якої «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю» [64], а також юридичну базу гарантій законності, зміст яких у розрізі досліджуваного нами питання полягає в тому, що зокрема органи виконавчої влади «здійснюють свої повноваження у встановлених Конституцією України межах і відповідно до законів України» (ст. 6) [64], «закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй» (ст. 8) [64].

Правове регулювання ринку косметологічних послуг нерозривно пов'язано з необхідністю затвердження прав і обов'язків суб'єктів правовідносин відповідної сфери. Як відомо, саме Конституція України визначає основні права, свободи й обов'язки людини та громадянина. При цьому їх оцінка (крізь призму отриманих висновків щодо змісту поняття «косметологічні послуги») дає підстави серед останніх виокремити такі: «Кожна людина має невід'ємне право на життя» (ст. 27) [64]; «Кожен має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом. ... Держава захищає права споживачів, здійснює контроль за якістю і безпечністю продукції та усіх видів послуг і робіт ...» (ст. 42) [64]; «Кожен має право на охорону здоров'я,

медичну допомогу та медичне страхування. ... Держава створює умови для ефективного і доступного для всіх громадян медичного обслуговування. ... Держава сприяє розвитку лікувальних закладів усіх форм власності» (ст. 49) [64]; «Кожен зобов'язаний сплачувати податки і збори в порядку і розмірах, встановлених законом» (ст. 67) [64].

Природно, що Конституція України безпосередньо не регламентує питання функціонування сфери косметологічних послуг, однак вона є основою для прийняття законів і підзаконних актів, які безпосередньо регулюють таку діяльність [145, с. 67].

Центральне місце серед нормативно-правових актів адміністративно-правового регулювання займають закони України. Утім їх роль в розбудові правової держави має постійно підвищуватися, адже верховенство закону є однією з основних характеристик. Як слушно зазначає В. М. Самсонов, верховенство закону виявляється передусім в суворій відповідності йому всіх інших нормативних актів, оскільки закони (після Конституції) мають найвищу юридичну силу та регулюють найважливіші питання державного і суспільного життя, їх норми складають серцевину, фундамент формування і розвитку інших правових норм [152, с. 55–57].

Виходячи з того, що діяльність з надання косметологічних послуг охоплюється правовідносинами сфери охорони здоров'я, першим законодавчим актом, який належить до адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг, необхідно вважати Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» [87], який у загальному розумінні визначає правові, організаційні, економічні та соціальні засади охорони здоров'я в Україні, регулює суспільні відносини у цій сфері. Особливої уваги цього нормативно-правового акта у розрізі регулювання сфери функціонування ринку косметологічних послуг набувають положення щодо:

- 1) основних засад формування державної політики охорони здоров'я (ст. 13);
- 2) порядку реалізації державної політики охорони здоров'я (ст. 14);

3) окреслення системи стандартів у сфері охорони здоров'я, а саме: державних соціальних нормативів та галузевих стандартів (ст. 14-1), серед яких зокрема виділені:

– таблиць матеріально-технічного оснащення як документ, що визначає мінімальний перелік обладнання, устаткування та засобів, необхідних для оснащення конкретного типу закладу охорони здоров'я, його підрозділу, а також для забезпечення діяльності фізичних осіб-підприємців, що провадять господарську діяльність з медичної практики за певною спеціальністю (спеціальностями) (абз. 4 ч. 3 ст. 14-1) [87];

– лікарський формуляр – перелік зареєстрованих в Україні лікарських засобів, що включає ліки з доведеною ефективністю, допустимим рівнем безпеки, використання яких є економічно прийнятним (абз. 5 ч. 3 ст. 14-1) [87];

4) правил заняття медичною і фармацевтичною діяльністю, серед яких, наприклад:

– «медичною і фармацевтичною діяльністю можуть займатися особи, які мають відповідну спеціальну освіту і відповідають єдиним кваліфікаційним вимогам» (ч. 1 ст. 74) [87];

– «єдині кваліфікаційні вимоги до осіб, які займаються певними видами медичної і фармацевтичної діяльності, встановлюються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я» (ч. 2 ст. 74) [87];

5) державного контролю і нагляду в сфері охорони здоров'я: «Держава через спеціально уповноважені органи виконавчої влади здійснює контроль і нагляд за додержанням законодавства про охорону здоров'я, державних стандартів, критеріїв та вимог, спрямованих на забезпечення здорового навколишнього природного середовища і санітарно-епідемічного благополуччя населення, нормативів професійної діяльності в сфері охорони здоров'я, вимог Державної Фармакопеї, стандартів медичного обслуговування, медичних матеріалів і технологій» (ст. 22) [87].

Окремо необхідно відзначити, що законодавцем закріплено пріоритет державної підтримки господарської діяльності у сфері охорони здоров'я на умовах її обов'язкового ліцензування (ст. 17 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я»).

Наступним нормативно-правовим актом, що має бути розглянутий у контексті правового регулювання ринку косметологічних послуг, є Господарський кодекс України [31], окремі норми якого спрямовані на регулювання публічних відносин, що у науковій літературі отримали назву «адміністративно-господарські відносини» [5; 90; 68, с. 60–61]. Є. В. Петровим обґрунтовано доцільність «виключити з Господарського кодексу норми публічного права, спрямовані на публічне (державне) регулювання економіки» [89, с. 12]. Тож серед положень Господарського кодексу України, що належать до адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг, заслуговують на увагу такі, що визначають: поняття та види господарської діяльності (підприємництво та некомерційна господарська діяльність) (чч. 1–2 ст. 3); порядок участі держави, органів державної влади, органів місцевого самоврядування в господарській діяльності (ст. 8); основні напрями економічної політики держави (ст. 10); засоби державного регулювання господарської діяльності (ст. 12); засади ліцензування у господарській діяльності (ст. 14); особливості технічного регулювання у господарській діяльності (ст. 15); місце податків в механізмі державного регулювання господарською діяльністю (ст. 17); зміст державного контролю та нагляду за господарською діяльністю (ст. 19); ключові аспекти захисту прав суб'єктів господарювання та споживачів; загальні засади господарської комерційної діяльності (підприємництва) (ст. 42) тощо [145, с. 67].

Виходячи з того, що господарська діяльність з надання косметологічних послуг, окрім досягнення економічних та соціальних результатів, також має на меті отримання прибутку надавачами таких послуг, важливе місце у адміністративно-правовому регулюванні ринку косметологічних послуг посідає Закон України «Про підприємництво» [132], який визначає загальні правові,

економічні та соціальні засади здійснення підприємницької діяльності (підприємництва) громадянами та юридичними особами на території України, встановлює гарантії свободи підприємництва та його державної підтримки [145, с. 67].

Порядок набуття статусу суб'єктів підприємницької діяльності, зокрема тих, що здійснюють господарську діяльність на ринку косметологічних послуг, на законодавчому рівні визначений Законом України «Про державну реєстрацію осіб-підприємців та громадських формувань» [106], який регулює відносини, що виникають у сфері державної реєстрації юридичних осіб, їхньої символіки та фізичних осіб-підприємців. Зокрема, процедура державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності, яка однаково поширюється на тих із них, що мають на меті надавати косметологічні послуги, детально регламентована у ст. 14–34 названого нормативно-правового акта [145, с. 67].

Як ми вже зазначали, господарська діяльність у сфері охорони здоров'я, зокрема пов'язана з наданням косметологічних послуг, підлягає ліцензуванню. Тож наступним нормативним документом адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг є Закон України «Про ліцензування видів господарської діяльності» [128]. Цей нормативно-правовий акт регулює суспільні відносини у сфері ліцензування видів господарської діяльності, встановлює уніфікований порядок їх ліцензування, нагляд і контроль у сфері ліцензування, відповідальність за порушення законодавства у сфері ліцензування видів господарської діяльності. Визначаючи вичерпний перелік видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню, вид господарської діяльності, який охоплює діяльність з надання косметологічних послуг, отримав іменування: «медична практика» (п. 15 ч. 1 ст. 7 Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності»). Необхідно відзначити, що у науковій літературі ліцензування пропонується розглядати, зокрема з позиції правового інструментарію забезпечення суспільної та/або економічної безпеки, збереження здоров'я і життя людини у дозвільній діяльності суб'єктів публічної адміністрації [44, с. 225–227]. Існування цієї

точки зору обумовлено віднесенням до ліцензованих видів господарської діяльності таких, що можуть бути небезпечними, відповідно завдати шкоди здоров'ю або життю людини [145, с. 67].

Особливого значення у контексті забезпечення якості та безпеки продукції, яка використовується (реалізується) на ринку косметологічних послуг, що нерозривно пов'язано із захистом здоров'я та життя споживачів таких послуг, набуває нормативно-правове регулювання щодо розроблення, прийняття та застосування технічних регламентів і передбачених ними процедур оцінки відповідності. Чинним нормативним актом, що визначає правові та організаційні засади відповідних питань, є Закон України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності» [134], прийняття якого покликано об'єднати норми законів «Про підтвердження відповідності», «Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності» та декрету Кабінету Міністрів України «Про стандартизацію і сертифікацію», позбавивши їх чинності. У результаті в Україні було скасовано обов'язкову сертифікацію та з метою поступової гармонізації технічного регулювання із законодавством ЄС запроваджено прийняття технічних регламентів з обов'язковим проведенням оцінки відповідності. Так, у ст. 14 Закону України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності» встановлено, що «процедури оцінки відповідності, застосування яких передбачене технічними регламентами, розробляються, приймаються та застосовуються на основі принципів, установлених Угодою Світової організації торгівлі про технічні бар'єри у торгівлі, що є додатком до Марракеської угоди про заснування Світової організації торгівлі 1994 року» [134].

При цьому необхідно розуміти, що названа гармонізація технічного регулювання відбувається поступово. З приводу технічного регулювання на ринку косметологічних послуг маємо відзначити, що на 2020 рік заплановано розроблення технічного регламенту на косметичну продукцію, який має відповідати Регламенту ЄС № 1223/2009 Європейського Парламенту та Ради від 30.11.2009 (п. 37 Плану розроблення технічних регламентів на 2020 рік,

затвердженого Міністерством економічного розвитку, торгівлі та сільського господарства України від 25.02.2020 № 326 [114]). Відповідно МОЗ України розроблено проєкт Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Технічного регламенту на косметичну продукцію» [136]. Прийняття цього акта з позиції названого центрального органу виконавчої влади забезпечить «підвищення якості та безпеки косметичної продукції, що виробляється та знаходиться в обігу на українському ринку, гармонізацію технічного регулювання косметичної продукції в Україні з європейським законодавством, усунення юридичних, адміністративних та технічних бар'єрів в торгівлі, зокрема розмежування між лікарськими та косметичними засобами, відсутність якого провокує хаотичну реалізацію продукції та маніпулювання законодавчими актами з боку виробника та введення в оману споживача» [7] тощо.

Суб'єкти підприємництва, здійснюючи діяльність, зокрема на ринку косметологічних послуг, яка має на меті отримання прибутку, зобов'язані сплачувати податки і збори відповідно до найменувань, розмірів та порядку, встановленому Податковим кодексом України [94]. Ми не будемо окремо зупинятися на питання оподаткування у сфері охорони здоров'я, адже їх детально досліджено у працях В. І. Теремецького та інших науковців [164; 213]. Зауважимо лише те, що заслуговують на увагу положення, які регламентують правила нарахування та сплати таких платежів, як: податок на прибуток підприємств (ст. 133–142); податок на додану вартість (ст. 180–211); спрощена система оподаткування, обліку та звітності (ст. 292–300).

У розрізі регулювання суспільних відносин, які виникають між споживачами робіт і послуг та виконавцями робіт і надавачами послуг, зокрема і косметологічних, особливого значення набуває Закон України «Про захист прав споживачів» [123], який встановлює права споживачів, а також визначає механізми їх захисту та основи реалізації державної політики у сфері захисту прав споживачів.

Захист суспільних відносин у сфері функціонування ринку косметологічних послуг забезпечується інститутом адміністративної відповідальності. Як відомо, основним адміністративно-деліктним нормативно-правовим актом є Кодекс України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) [56]. Не дивлячись на те, що цей нормативний акт не містить конкретного переліку адміністративних правопорушень, об'єктом посягання яких виступають суспільні відносини у описуваній нами сфері, вважаємо за можливе для прикладу до таких проступків віднести ті, що передбачені статтями 42, 155, 155-2, 156-1, 164, 166-6, 166-12, 167, 168-1, 170 КУпАП (за умови їх вчинення на ринку косметологічних послуг)

Особливе значення в адміністративно-правовому регулюванні ринку косметологічних послуг в Україні мають підзаконні нормативні акти. На відміну від законів (актів первинного характеру, що містять відправні юридичні розпорядження) вони є вторинними актами, що конкретизують положення законів чи регулюють відносини, які не входять до предмета законодавчого регулювання. Вони повинні бути засновані на законах і не суперечити їм. Основне призначення останніх полягає у вирішенні конкретних проблем, для чого конкретизуються або уточнюються положення актів законодавчого рівня регулювання [145, с. 67].

Для більшості сучасних держав, особливо англосаксонської правової системи, характерною є наявність двох рівнів правового регулювання: законодавчого та іншого нормативного, включаючи і внутрішньовідомчий [13, с. 13]. Наведене можна віднести і до правової системи України.

Беззаперечною особливістю адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг є те, що його підзаконний (відомчий) рівень правового регулювання де-факто виступає титульним. Адже на рівні закону поняття косметології чи косметологічних послуг, на жаль, і досі відсутнє. Водночас саме відомчий рівень правового регулювання дає підстави вести мову про належність законодавчих актів, розглянутих вище, до регулювання суспільних відносин сфери функціонування ринку косметологічних послуг.

Тобто для систематизації нормативних актів адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг передусім необхідно ознайомитися з положеннями підзаконних нормативно-правових документів [145, с. 67].

Наприклад, саме зі змісту національного класифікатора України «Класифікація видів економічної діяльності», який прийнято та набрав чинності наказом Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики від 11.10.2010 № 457 [54] впливає, що у структурі класифікації видів економічної діяльності виокремлено окремий клас економічної діяльності 8622: «Спеціалізована медична практика» розд. 86: «Охорона здоров'я» секції Q: «Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги». Зі свого боку названий клас економічної діяльності полягає у здійсненні маніпуляцій, пов'язаних із пошкодження шкірного покриву і слизової оболонки, зокрема з використанням медичного обладнання та інструментів [54].

Лише з положень «Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників Випуск 78 Охорона здоров'я», затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я України від 29.03.2002 № 117 [46] (далі – ДКХП) можна зробити висновок, що лікар-хірург пластичний як професіонал в галузі лікувальної справи (п. 93 підр. «Професіонали в галузі лікувальної справи (крім стоматології)» розд. «Професіонали») має знати таку особливість пластичної хірургії як «косметологічний супровід пластичної хірургії» [46]. Тобто пластична хірургія у розумінні центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я, має здійснюватись представником професії працівника сфери охорони здоров'я. Схожий висновок уявляється можливим відносно:

– лікаря-стоматолога-терапевта вищої кваліфікаційної категорії, який повинен вміти проводити «косметичні реставраційні роботи» [46] (п. 5 підр. «Професіонали в галузі стоматології» розд. «Професіонали» ДКХП);

– провізора, кваліфікаційні вимоги щодо освіти якого допускають повну вищу освіту (спеціаліст, магістр) за напрямом підготовки «Фармація»,

спеціальністю «Технології парфумерно-косметичних засобів». Спеціалізація за фахом «Провізор-косметолог» (п. 1 підр. «Професіонали в галузі фармації» розд. «Професіонали» ДКХП) [145, с. 67].

Ще більшого значення у розрізі розуміння професійного складу суб'єктів надання косметологічних послуг набувають детальні положення ДКХП щодо кваліфікаційних характеристик (розділи: «Завдання та обов'язки», «Повинен знати», «Кваліфікаційні вимоги») таких професій як провізор-косметолог (п. 4 підр. «Професіонали в галузі фармації» розд. «Професіонали» ДКХП) та сестра медична з косметичних процедур (п. 30 розд. «Фахівці» ДКХП). При цьому цікаво відзначити, що завдання й обов'язки сестри медичної з косметичних процедур подані таким чином, що остання «надає косметологічну допомогу населенню під керівництвом лікаря» [46].

Більше того проблеми надання косметологічної допомоги з метою їх усунення порушено також на підзаконному (відомчому) рівні правового регулювання наказом МОЗ СРСР «Про заходи з поліпшення косметологічної допомоги населенню» від 28.12.1982 № 1290 [84], який й досі є чинним. Зокрема, проблемами надання косметологічної допомоги положеннями останнього названі: випадки надання лікарсько-косметологічної допомоги в перукарнях та будинках побуту, що є недопустимим; умови роботи косметологічних лікарень і кабінетів нерідко не відповідають сучасним вимогам; у деяких лікарнях і кабінетах працюють лікарі та медичні сестри без спеціальної підготовки; потребують удосконалення питання апробації косметичних засобів. Необхідно зазначити, що відповідні проблеми з похибкою на сучасний суспільно-політичний та економічний стан розвитку суспільства залишаються достатньо актуальними [145, с. 67].

З нормативно-регламентуючої сторони описуваний документ посідає важливе місце у адміністративно-правовому регулюванні ринку косметологічних послуг України, адже ним затверджені: Положення про косметологічну лікарню; Положення про головного лікаря косметологічної лікарні; Положення про лікаря-дерматовенеролога, лікаря-хірурга, медичної

сестри з косметичних процедур косметологічної лікарні (відділення, кабінету); Штатні нормативи медичного персоналу косметологічних лікарень, відділень і кабінетів на госпрозрахунку (спецзасобах); Розрахункова норма обслуговування для лікарів-дерматовенерологів косметологічних лікарень, відділень і кабінетів на амбулаторному прийомі – 6 відвідувань в годину [145, с. 67].

При дослідженні законодавчого рівня правового регулювання ринку косметологічних послуг нами зазначено про готовність до прийняття Технічного регламенту на косметичну продукцію, який має бути затверджений постановою Кабінету Міністрів України. Водночас нормативно-правовий акт, що встановлює вимоги до безпеки косметичної продукції та уособлює сучасний стан адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг, залишається прийнятим на відомчому рівні, а саме: Державні санітарні правила і норми безпеки продукції парфумерно-косметичної промисловості, затверджені постановою Головного державного санітарного лікаря України від 01.07.1999 № 27 [39]. Про застарілість положень названого документа може свідчити хоча б той факт, що зазначені санітарні правила і норми безпеки продукції «були розроблені на основі Директиви ЄС 76/768/ЄЕС від 27 липня 1976 року і містять перелік 412 речовин, які забороняються для застосування як сировина косметична та не повинні входити до складу косметичних засобів, а в запропонованому проєкті постанови їх кількість становить 1383 речовини» [7].

Підсумовуючи викладене, ґрунтуючись на дослідженнях, присвячених розкриттю змісту поняття «адміністративно-правове регулювання» (роботи Д. Є. Андрєєвої, І.О. Грицай, К.Ю. Примакова, І.А. Черних, І.М. Шопіної), та ураховуючи специфіку адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг, пропонуємо під останнім розуміти нормативно визначений управлінський вплив держави в особі уповноважених органів, спрямований на упорядкування діяльності надавачів і захист прав та інтересів споживачів косметологічних послуг з метою забезпечення безпеки функціонування їх ринку шляхом реалізації адміністративно-правових засобів.

Для адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг характерні такі особливості:

1) відсутність єдиного об'єкта правового регулювання, торкається різних сфер суспільних відносин, серед яких: охорона здоров'я (наприклад, Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я», «Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників Випуск 78 Охорона здоров'я» (наказ МОЗ України від 29.03.2002 № 117), «Про заходи по поліпшенню косметологічної допомоги населенню» (наказ МОЗ СРСР від 28.12.1982 № 1290); господарська (підприємницька) діяльність (Господарський кодекс України, Податковий кодекс України, Закони України «Про підприємництво», «Про ліцензування видів господарської діяльності» тощо); технічне регулювання та оцінка відповідності (Закон України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності», Національний класифікатор України «Класифікація видів економічної діяльності» (наказ Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики від 11.10.2010 № 457);

2) зосередженість титульних положень адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг на підзаконному рівні, що вказує «другорядне» ставлення органів нормотворення до врегулювання суспільних відносин цієї сфери;

3) невідповідність сучасного стану адміністративно-правового регулювання специфіці суспільних відносин цієї сфери.

Окреслені особливості свідчать про відсутність комплексного підходу щодо здійснення державної політики у вказаній сфері, що негативним чином позначається на її ефективності, правозастосовній діяльності суб'єктів публічної адміністрації та, як наслідок, правових можливостях захисту прав та інтересів споживачів названого виду послуг. Зазначене обґрунтовує доцільність уніфікації правового регулювання суспільних відносин, які складаються у сфері функціонування ринку косметологічних послуг у межах окремого акта на рівні

закону, розкриття змісту якого становить предмет нашого дослідження у розділі 3.

Висновки до розділу 1

Дослідження теоретико-правових засад адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг в Україні дозволило отримати такі висновки.

1. Вивчено генезис поняття «косметологічні послуги», в результаті чого встановлено таке. По-перше, нормативно-правова регламентація ринку косметологічних послуг і закріплення його основних понять (косметологія, манікюрист, естет тощо) відбулося у США в 1933 р. В Україні перший нормативно-правовий акт, що започаткував функціонування ринку косметологічних послуг, було ухвалено в 1982 р., тобто на 59 років пізніше. По-друге, основні правові акти у сфері косметології США, Англії та Європи систематично вдосконалюються (доповнюються новими косметологічними послугами та спеціальностями, змінюються умови ліцензування косметологічної діяльності). В Україні ж залишається чинним «морально застарілий» підзаконний нормативно-правовий акт, що містить неактуальний перелік косметологічних послуг і фахівців, які мають право їх надавати. По-третє, відсутність у законодавстві України базової законодавчої термінології ринку косметологічних послуг, їх переліку та визначення суб'єктів надання цих послуг призводить до необґрунтованого ототожнення косметологічних і медичних послуг, ускладнює доведення в судовому порядку фактів отримання неякісних косметологічних послуг споживачами, є небезпечним для життя та здоров'я людини, а також порушує низку конституційних прав громадян.

Обґрунтовано необхідність і здійснено розмежування понять «косметологічні послуги», «косметичні послуги» та «медичні послуги» з огляду на їх належність до сфери охорони здоров'я загалом та косметології зокрема.

Здійснено розмежування косметологічних і косметичних послуг шляхом виокремлення їх відмінних ознак. Встановлено, що: 1) косметологічна діяльність, а отже, і косметологічні послуги, належать до сфери охорони здоров'я, тоді як косметичні послуги не мають до неї прямої належності; 2) косметологічні послуги передбачають застосування лікарських препаратів і втручання у шкірний покрив (водночас косметичні послуги не обумовлені медичними показаннями до застосування та не мають лікувального ефекту); 3) ефект від косметологічних послуг, як правило, є значно довшим, порівняно з його тривалістю внаслідок надання косметичних послуг, у зв'язку з чим незадовільна якість їх надання може бути виявлена згодом, на відміну від косметичних послуг.

Послуги у сфері краси систематизовано залежно від мети застосування та характеру практичної реалізації в межах двох видових груп: 1) косметологічні послуги; 2) косметичні послуги.

2. Сформульовано й охарактеризовано систему принципів адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг, яка складається з таких її елементів (груп принципів): 1) загальноправових принципів права; 2) галузевих принципів (принципів адміністративного права); 3) спеціальних принципів сфери ринку косметологічних послуг.

З'ясовано, що правовими методами регулювання ринку косметологічних послуг є імперативний і диспозитивний. Обґрунтовано неефективність застосування додаткових методів (рекомендацій і заохочень), зважаючи на специфіку сфери ринку косметологічних послуг, оскільки суспільні відносини, які потенційно можуть вплинути на стан здоров'я споживача чи порушити його права та свободи, не доцільно регулювати за допомогою рекомендацій, а підприємницький характер діяльності, пов'язаної з наданням косметологічних послуг, виключає можливість заохочення під час надання косметологічних послуг.

Виокремлено основні форми адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг – правову й організаційну. Підкреслено, що

правові форми превалюють над організаційними, оскільки завдяки розробці й ухваленню нормативно-правових актів стає можливим упорядкування відносин між державою та суб'єктами надання косметологічних послуг, окреслення меж та напрямків розвитку відносин між цими суб'єктами та споживачами, а також гарантування останнім захисту їх прав і свобод.

3. Систематизовано та проаналізовано основні нормативно-правові акти адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг залежно від їх юридичної сили, а також виокремлено особливості сучасного стану адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг в Україні.

Звернено увагу на те, що діяльність з надання косметологічних послуг охоплюється правовідносинами сфери охорони здоров'я, тому першим законодавчим актом, що належить до адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг, необхідно вважати Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я», який у розрізі регулювання сфери функціонування ринку косметологічних послуг містить положення щодо: основних засад формування державної політики охорони здоров'я; порядку реалізації державної політики охорони здоров'я; окреслення системи стандартів у сфері охорони здоров'я, а саме: державних соціальних нормативів і галузевих стандартів; правил заняття медичною та фармацевтичною діяльністю; державного контролю і нагляду у сфері охорони здоров'я.

Враховуючи, що господарська діяльність з надання косметологічних послуг, крім досягнення економічних і соціальних результатів, також має на меті отримання прибутку надавачами таких послуг, чільне місце в адміністративно-правовому регулюванні ринку косметологічних послуг посідають закони України «Про підприємництво» та «Про захист прав споживачів», а також Податковий кодекс України. Встановлено, що важливого значення в контексті забезпечення якості та безпеки продукції, яка використовується (реалізується) на ринку косметологічних послуг, що нерозривно пов'язано із захистом здоров'я та життя споживачів таких послуг,

набуває нормативно-правове регулювання розроблення, прийняття та застосування технічних регламентів і передбачених ними процедур оцінки відповідності.

Встановлено, що особливого значення в контексті забезпечення якості та безпеки продукції, яка використовується (реалізується) на ринку косметологічних послуг, що нерозривно пов'язано із захистом здоров'я та життя споживачів таких послуг, набуває нормативно-правове регулювання щодо розроблення, прийняття і застосування технічних регламентів і передбачених ними процедур оцінки відповідності.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ КОСМЕТОЛОГІЧНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

2.1. Поняття та види суб'єктів адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг в Україні

Адміністративно-правове регулювання ринку косметологічних послуг в Україні – це процес створення за допомогою адміністративних засобів умов, необхідних для захисту прав споживачів косметологічних послуг. Саме адміністративно-правовий захист прав споживачів косметологічних послуг має бути надійною гарантією ефективного перетворення загального поняття захист прав з риторики в реальність. Коли йдеться про захист прав споживачів косметологічних послуг мається на увазі не лише передбачені в правових актах права споживачів, але і їх інтереси, які не суперечать інтересам держави або інших громадян. Це законні інтереси громадян, здійснення яких не забороняється, а навпаки, заохочується, стимулюється, а в разі перешкод в їх реалізації – охороняються і захищаються державою (зокрема, інтереси пацієнтів-споживачів косметологічних послуг). Окрім цього, має бути сформований ефективний адміністративно-правовий механізм захисту прав споживачів косметологічних послуг [165].

Важливим складовим елементом такого механізму є суб'єкти, які наділені владними повноваженнями щодо регулювання ринку косметологічних послуг в Україні. Отже, ці суб'єкти є суб'єктами адміністративного права.

Досліджуючи правову природу суб'єкта адміністративного права вітчизняні учені виокремили певні ознаки, які, на їх думку, притаманні таким суб'єктам. Так, С.Г. Стеценко звертає увагу на те, що у таких суб'єктів є певні права й обов'язки, сформульовані в нормах адміністративного права [159, с. 91]. В.Б. Авер'янов звертав увагу на те, що такі суб'єкти мають суб'єктивні

права та виконують суб'єктивні обов'язки, встановлені адміністративно-правовими нормами [1, с. 214]. Т.О. Коломоець акцентує увагу на те, що суб'єктами адміністративного права є юридичні чи фізичні особи, що є носіями прав і обов'язків у сфері державного управління, які мають здатність надати права реалізовувати, а покладені обов'язки виконувати [2, с. 78]. Н.В. Александров та І.Б. Коліушко розмежовують суб'єктів адміністративного права, на тих, які: а) наділені владними повноваженнями; б) не наділені владними повноваженнями [86, с. 44].

З урахуванням наведеного виокремимо основні ознаки суб'єкта адміністративного права: юридичні чи фізичні особи; наявність прав і обов'язків (повноважень), встановлених адміністративно-правовими нормами; організаційно-правова форма.

В.К. Колпаков до суб'єктів адміністративного права відносить: 1) Президента України; 2) органи державної виконавчої влади; 3) державних службовців як суб'єктів, у діяльності яких об'єктивізуються повноваження державних органів управління; 4) громадян України, іноземців, осіб без громадянства; 5) органи місцевого самоврядування; 6) об'єднання громадян; 7) суб'єктів підприємницької діяльності [61, с. 101].

Відтак до суб'єктів адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг можна віднести Президента України. Утім зауважимо, що Президент України, обіймаючи пост глави держави, Конституцією України не наділений ознаками органів виконавчої влади, тобто не віднесений до них структурно, як самостійний елемент системи органів виконавчої влади. Пост (посада) Президента України належить до системи органів виконавчої влади суто функціонально, а точніше – компетенційно. Безпосередньо функція Президента України у сфері регулювання ринку косметологічних послуг конституційно не визначена, проте вона впливає з його правового статусу. Так, роль Президента України в урегулюванні ринку косметологічних послуг полягає в тому, що він:

– як гарант конституційних прав і свобод людини і громадянина (право на охорону здоров'я, медичну допомогу, право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом) повинен забезпечити їх реалізацію;

– як гарант національної безпеки України повинен вживати усіх необхідних заходів щодо усунення загроз у сфері охорони здоров'я, забезпечувати санітарно-епідемічне благополуччя, захищати права споживачів, здійснювати контроль за якістю і безпечністю продукції та усіх видів послуг і робіт, сприяти діяльності громадських організацій споживачів відповідно до положень статей 42 та 49 Конституції України [64]. Переважно у досліджуваній сфері Президент України виконує нормотворчу функцію шляхом видання указів [130; 131; 127; 135; 108; 124 133 тощо].

Функцію нормотворення у досліджуваній сфері виконує і Кабінет Міністрів України. Законодавчим актом, який визначає компетенцію уряду в сфері забезпечення реалізації державної політики, є Закон України «Про Кабінет Міністрів України» [126]. У статті 20 цього Закону визначено основні повноваження Кабінету Міністрів України. В контексті цього дослідження нас цікавить: сприяння розвитку підприємництва; здійснення державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності; захист та підтримка національного товаровиробника; захист прав споживачів та підвищення якості їх життя; забезпечення проведення державної політики у сферах охорони здоров'я, санітарно-епідемічного благополуччя; доступність для громадян медичних послуг. Так, з метою забезпечення підвищення якості та безпеки косметичної продукції Кабінету Міністрів України було розроблено проект постанови «Про затвердження Технічного регламенту на косметичну продукцію» [122]. З метою забезпечення контролю якості та безпеки лікарських засобів Кабінет Міністрів України затвердив Положення про Державну службу України з лікарських засобів та контролю за наркотиками (далі – Держлікслужба) [115]. З метою регулювання ринку Кабінет Міністрів України визначає організаційні, кадрові і технологічні вимоги до матеріально-технічної бази ліцензіата, обов'язкові для виконання під час провадження господарської

діяльності з медичної практики, а також визначає вичерпний перелік документів, що додаються до заяви про отримання ліцензії на провадження господарської діяльності з медичної практики [111].

До суб'єктів регулювання ринку косметичних послуг належить Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. Відповідно до своїх повноважень вказане Міністерство формує державну політику у сфері захисту прав споживачів, державну політику з контролю за цінами, державну регуляторну політику та державну політику з питань ліцензування, дозвільної системи, нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності. Основними завданнями Міністерства визначено формування державної політики у сфері державного ринкового нагляду; державної політики у сфері торгівлі та побутових послуг. Окрім того, Міністерство забезпечує нормативно-правове регулювання у сфері стандартизації; вживає заходів щодо адаптації законодавства України у сфері стандартизації до законодавства ЄС; погоджує розроблені національним органом стандартизації національні стандарти (зміни до них) щодо: процедур розроблення, прийняття, перевірки, перегляду, скасування та відновлення дії національних стандартів, кодексів ustalеної практики та змін до них; критеріїв, форми і процедур розгляду пропозицій щодо проведення робіт з національної стандартизації; процедур створення, діяльності та припинення діяльності технічних комітетів стандартизації. Крім того, Міністерство затверджує національні класифікатори, зміни до них та процедури їх розроблення, а також методичні рекомендації щодо формування переліків національних стандартів, відповідність яким надає презумпцію відповідності продукції, пов'язаних з нею процесів або методів виробництва чи інших об'єктів вимогам технічних регламентів; здійснює контроль за дотриманням національним органом стандартизації процедур у сфері стандартизації відповідно до принципів, норм і вимог, установлених законодавством; вживає обґрунтованих заходів для прийняття і дотримання суб'єктами стандартизації Кодексу добросовісної практики з розробки, прийняття та застосування стандартів відповідно до Угоди про технічні бар'єри

в торгівлі, що є додатком до Марракеської угоди про заснування Світової організації торгівлі від 15 квітня 1994 р.; а також інформує та надає роз'яснення щодо реалізації державної політики у сфері стандартизації. У межах повноважень, передбачених законом, здійснює співробітництво у сфері стандартизації з відповідними органами інших держав і визначає пріоритетні напрями розвитку в сфері стандартизації [95]. Виходячи з наведеного можна зробити висновок, що Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України у досліджуваній сфері виконує інформативну, консультативну, контрольну та регуляторну функції.

До суб'єктів адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг в Україні слід віднести і Міністерство охорони здоров'я України (далі – МОЗ України). У межах своїх повноважень МОЗ України забезпечує формування та реалізацію державної політики у сферах: епідеміологічного нагляду (спостереження), а також забезпечення формування державної політики у сферах санітарного й епідемічного благополуччя населення; розвитку медичних послуг, впровадження електронної системи охорони здоров'я; технічного регулювання медичних виробів та косметичної продукції; забезпечення населення якісними, ефективними та безпечними лікарськими засобами, створення, виробництва, контролю якості та реалізації лікарських засобів, медичних імунобіологічних препаратів, обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, протидії їх незаконному обігу, а також безпечних медичних виробів та косметичної продукції; розвитку кадрового потенціалу системи охорони здоров'я, вищої медичної, фармацевтичної освіти та науки [116].

У межах окреслених повноважень МОЗ України видає нормативно-правові акти, якими затверджує, наприклад Державні санітарні правила та норми для перукарень різних типів [41]; Номенклатуру лікарських спеціальностей [82]; вимоги до безперервного професійного розвитку лікарів [42]; роз'яснення щодо відповідальності медичних працівників [24] тощо.

З метою належного контролю за виробництвом та обігом косметичної продукції пропонуємо внести зміни до ч. 5 п. 1 Положення про МОЗ України, виклавши його у такій редакції: «забезпечення населення якісними, ефективними та безпечними лікарськими засобами, створення, виробництва, контролю якості та реалізації лікарських засобів, *косметичної продукції*, медичних імунобіологічних препаратів, обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, протидії їх незаконному обігу, а також безпечних медичних виробів та косметичної продукції».

Не менш важливим суб'єктом є Національна поліція України, яка відповідно до п. 2, 3, 4, 6 і 7 Положення про неї здійснює контроль та нагляд за дотриманням правопорядку суб'єктами – надавачами косметичних і косметологічних послуг, виробниками, реалізаторами косметичної продукції [117]. У разі виявлення порушень Національна поліція України (її уповноважені на те посадові особи) відповідно до ст. 255 КУпАП мають право складати протоколи про адміністративні правопорушення [56].

Окрім Національної поліції України правом складати протоколи про адміністративні правопорушення у сфері виробництва та обігу косметичної продукції наділений і такий центральний орган виконавчої влади як Держлікслужба (п. 13 Положення) [115]. Однак повноваження цієї служби у сфері виробництва та обігу косметичної продукції слід розширити.

На необхідність затвердження Технічного регламенту на косметичну продукцію [122] ми звертали увагу у власних публікаціях [166], окрім оновлення основних вимог щодо розробки, виробництва, безпеки використання косметичної продукції цей нормативно-правовий акт дозволить чітко визначити повноваження Держлікслужби. Відповідно до вказаного Положення Держлікслужба є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра охорони здоров'я [115].

У зв'язку з наведеним, пропонуємо внести зміни до п. 1 Положення про Держлікслужбу, виклавши його у такій редакції: «Державна служба України з

лікарських засобів та контролю за наркотиками (Держлікслужба) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра охорони здоров'я, який реалізує державну політику у сферах контролю якості та безпеки лікарських засобів, зокрема медичних імунобіологічних препаратів, медичної техніки і виробів медичного призначення, *косметичної продукції* та обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, протидії їх незаконному обігу».

Окрім того, слід визначити повноваження Держлікслужби у досліджуваній сфері. До них варто віднести повноваження щодо: нагляду за виробництвом косметичної продукції із запровадженням системи належної виробничої практики (GMP); порядку введення косметичної продукції в обіг з поданням «відповідальними особами» передпродажного повідомлення про косметичну продукцію, яка розміщується на ринку; оцінювання безпеки косметичної продукції; контролю та нагляду за вже виготовленою продукцією.

З цією метою пропонуємо внести зміни до п. 3 Положення про Держлікслужбу, виклавши його у такій редакції: ... «8) відбирає в установленому порядку зразки лікарських засобів і медичних виробів, *косметичної продукції* для перевірки їх якості;

9) здійснює державний контроль за дотриманням вимог законодавства щодо забезпечення якості та безпеки лікарських засобів і медичних виробів, *косметичної продукції* на всіх етапах обігу, зокрема правил здійснення належних практик (виробничої, дистриб'юторської, зберігання, аптечної);

10) здійснює контроль за дотриманням суб'єктами господарювання ліцензійних умов провадження господарської діяльності з виробництва лікарських засобів, *косметичної продукції*, імпорту лікарських засобів (крім активних фармацевтичних інгредієнтів), *косметичної продукції*, оптової та роздрібною торгівлі лікарськими засобами, *косметичною продукцією*;

12) здійснює державний контроль за ввезенням на митну територію України лікарських засобів, *косметичної продукції*;

14) надає обов'язкові для виконання приписи про усунення порушень стандартів і технічних умов, фармакопейних статей і технологічних регламентів, а також про усунення порушень під час виробництва, зберігання, транспортування та реалізації лікарських засобів, *косметичної продукції*;

15) приймає в установленому порядку рішення про вилучення з обігу та заборону (зупинення) виробництва, реалізації та застосування лікарських засобів і медичних виробів, *косметичної продукції*, що не відповідають вимогам, визначеним нормативно-правовими актами, а також тих, що ввозяться на територію України та вивозяться з території України з порушенням установленого законодавством порядку;».

Контрольними та наглядовими повноваженнями, а також повноваженнями щодо охорони та захисту прав споживачів у досліджуваній сфері також наділена Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів (далі – Держпродспоживслужба), яка є центральним органом виконавчої влади. Її діяльність спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства [115]. Зокрема, відповідно до покладених на неї завдань Держпродспоживслужба організовує, здійснює у межах повноважень, передбачених законодавством, державний нагляд (контроль), зокрема щодо: дотримання вимог санітарного законодавства у косметичних та косметологічних закладах (п. 4 Положення). Згідно з підп. б п. 4 Положення «перевіряє додержання суб'єктами господарювання, що провадять діяльність у сфері торгівлі і послуг, вимог законодавства про захист прав споживачів, а також правил торгівлі та надання послуг; проводить контрольні перевірки правильності розрахунків із споживачами за реалізовану продукцію відповідно до закону; накладає на суб'єктів господарювання сфери торгівлі і послуг, у тому числі ресторанного господарства, стягнення за порушення законодавства про захист прав споживачів» [115]. Відповідно до підп. 7 п. 4 Положення «здійснює відповідно до законодавства моніторинг причин і кількості звернень споживачів (користувачів) про захист їх права на

безпеку продукції, причин і кількості нещасних випадків та випадків заподіяння шкоди здоров'ю людей внаслідок споживання продукції (користування нею); проводить перевірки характеристик продукції, в тому числі відбирає зразки продукції та забезпечує проведення їх експертизи (випробування); приймає у випадках та порядку, визначених законом, рішення про вжиття обмежувальних (корегувальних) заходів, здійснює контроль стану виконання суб'єктами господарювання цих рішень; здійснює моніторинг дій суб'єктів господарювання щодо вилучення з обігу та/або відкликання продукції, щодо якої прийнято рішення про вилучення з обігу та/або відкликання; вживає відповідних заходів до своєчасного попередження споживачів (користувачів) про виявлену небезпеку, яку становить продукція; розробляє і здійснює заходи, спрямовані на підвищення ефективності своєї діяльності із здійснення ринкового нагляду» [115].

Наступним суб'єктом ринку косметичних послуг є Державна податкова служба України (далі – ДПС). В межах своїх повноважень ДПС України здійснює реєстрацію та веде облік платників податків, платників єдиного внеску, об'єктів оподаткування та об'єктів, пов'язаних з оподаткуванням, проводить диференціацію платників податків; забезпечує достовірність та повноту ведення обліку платників податків (платників єдиного внеску), об'єктів оподаткування та об'єктів, пов'язаних з оподаткуванням; контролює своєчасність подання платниками податків (платниками єдиного внеску) передбаченої законом звітності (декларацій, розрахунків та інших документів, пов'язаних з обчисленням і сплатою податків, зборів, платежів), своєчасність, достовірність, повноту нарахування та сплати податків, зборів, платежів, єдиного внеску; застосовує до платників податків (платників єдиного внеску) передбачені законом фінансові (штрафні) санкції (штрафи) за порушення вимог податкового законодавства чи законодавства з інших питань, контроль за дотриманням якого покладено на ДПС; складає стосовно платників податків – фізичних осіб та посадових осіб платників податків – юридичних осіб протоколи про адміністративні правопорушення та виносить постанови у

справах про адміністративні правопорушення у порядку, встановленому законом; організовує реєстрацію та облік реєстраторів розрахункових операцій, що застосовуються для реєстрації розрахункових операцій за товари (послуги), реєстрацію розрахункових книжок, книг обліку розрахункових операцій; проводить контрольні розрахункові операції до початку перевірки платника податків щодо дотримання ним порядку проведення розрахункових операцій та застосування реєстраторів розрахункових операцій [115].

За захистом порушених прав, відповідно до Закону України «Про звернення громадян» [125] мають право звернутися громадяни України (споживачі косметологічних послуг) до органів державної влади і органів місцевого самоврядування. Відповідно органи державної влади і органи місцевого самоврядування в межах своїх повноважень зобов'язані: «об'єктивно, всебічно і вчасно перевіряти заяви чи скарги; забезпечувати поновлення порушених прав, реальне виконання прийнятих у зв'язку з заявою чи скаргою рішень» (ст. 19 Закону України «Про звернення громадян» [125]). Крім того, згідно з підп. 2 п. «б» ст. 30 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» до делегованих повноважень виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать: «здійснення контролю за дотриманням законодавства щодо захисту прав споживачів» [129].

Проведене дослідження повноважень суб'єктів – центральних, територіальних і місцевих органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування дозволяє виокремити найважливіші функції цих суб'єктів за змістовним критерієм. До них варто віднести: нормотворчу, управлінську, регуляторну, контрольну, правозабезпечувальну та правозахисну.

Окрему увагу варто приділити громадським організаціям і об'єднанням у досліджуваній сфері. Саме завдяки їм можливе створення чіткої системи захисту прав споживачів косметологічних послуг, обґрунтування обсягів та юридичних можливостей її діяльності, розробка спільно з державними органами – суб'єктами нагляду і контролю за виробництвом і обігом

косметичної продукції та косметологічних послуг, заходів із захисту прав споживачів таких послуг і такої продукції.

Водночас зауважимо, що громадські організації і об'єднання у досліджуваній сфері тільки починають створюватись. Так, громадська організація «Асоціація косметологів України», статут якої було затверджено у 2019 році визначила основними напрямками своєї діяльності розроблення вимог до якості, обсягу існуючих стандартів косметологічної діяльності у сфері косметології та сприяння дотримання цих стандартів косметологами; сприяння підвищенню стандартів освіти та перепідготовки фахівців, що працюють у сфері косметології; сприяння організації та проведенню конференцій, семінарів, майстер-класів, презентацій, виставок, форумів зі спеціальних, прикладних та популярних питань у сфері косметології; сприяння розвитку професійних і гуманітарних міжнародних контактів, співпраці та обміну досвідом з вітчизняними і іноземними організаціями, окремими фахівцями в області косметології; сприяння взаємодії з приватними, громадськими та державними установами, підприємствами та організаціями з питань розвитку косметологічної діяльності; сприяння консолідації зусиль провідних косметологів та лікарів і фахівців інших спеціальностей для проведення організаційної, навчально-методичної та наукової роботи у сфері косметології тощо [157].

У 1989 була зареєстрована громадська організація «Українська асоціація якості», яка взяла на себе відповідальність працювати за міжнародними правовими нормами. Головна мета – формування громадської думки та політики в галузі розвитку та використання методів і засобів забезпечення і поліпшення якості продукції і послуг, як фактора поліпшення життя громадян України [169]. У 2003 році зареєстрована громадська організація «Експерт», основною метою діяльності якої є виявлення на ринку неякісних, небезпечних для споживання продуктів харчування та інформування про це споживачів. У 2009 році була створена інша громадська організація – «Центр захисту прав споживачів» України [34].

Аналізуючи діяльність цих організацій слід зазначити, що вони орієнтовані переважно на локальні завдання і сьогодні практично не співпрацюють з органами державної влади. Однак така співпраця є перспективною і повинна здійснюватися за такими напрямками: 1) організація і проведення спільних науково-комунікативних заходів, присвячених обговоренню шляхів удосконалення нормативно-правової бази у сфері косметології; 2) заохочення активної дискусії представників професійної громадськості щодо законодавчих ініціатив; 3) врахування при розробленні нормативно-правових актів рекомендацій громадських організацій у сфері косметології; 4) заохочення спільної організації та проведення правопросвітницьких та науково-практичних заходів з представниками громадських організацій у сфері косметології тощо.

Проведене нами дослідження у цьому підрозділі, а також у підрозділі 1.3 дозволяє зробити висновок про відсутність системного підходу, а отже, і сформованої системи суб'єктів регулювання ринку косметологічних послуг в Україні.

Ознаками сформованої системи, на думку В.Р. Весніна є: конкретна загальна мета усієї сукупності елементів; підкорення завдань кожного елемента загальній меті системи; усвідомлення кожним елементом своїх завдань і розуміння загальної мети; виконання кожним елементом своїх функцій, що витікають із поставленого завдання; конкретні відносини між елементами системи; наявність органу управління; обов'язковий зворотний зв'язок [23, с. 16].

Досліджуючи системи, І.А. Гарєєва акцентувала увагу на тому, що цілісність системи проявляється в її зовнішньому та внутрішньому функціонуванні [27, с. 203]. В.С. Тюхтін доводив, що кожна система має дві складові – елементний склад і структуру як систему зв'язків між елементами. Під структурою вчений розумів сукупність елементів і зв'язків, що визначають внутрішню побудову та організацію об'єкта як цілісної системи; це вид (або

форма) упорядкування елементів системи, який інваріантний відносно деяких її змін, перетворень [88, с. 21].

Усі елементи системи суб'єктів адміністративного права, зазначає І.А. Гарєєва, безперервно функціонують та взаємодіють, що визначає функціональність системи. Тому функціональність, на думку вченої, є однією з основних властивостей системи суб'єктів адміністративного права. Ба більше, учена зазначає, що система відіграє системоутворюючу роль, обмежуючи простір рішень, кількість взаємодій тощо. Система, на її думку, існує до тих пір, поки функціонує і виконує свої функції [27, с. 204].

Враховуючи особливості суб'єктів регулювання ринку косметологічних послуг, а саме: відсутність мети спрямованої на єдиний об'єкт правового регулювання, який не визначений конкретно; відсутність координуючого органу управління; відсутність чітко побудованої структури суб'єктів регулювання ринку косметологічних послуг, діяльність яких була б спрямована на виконання мети; відсутність ефективного механізму міжвідомчої взаємодії суб'єктів регулювання ринку косметологічних послуг; недосконалий зворотний зв'язок варто вказати на те, що вони не об'єднані у певну систему. Крім того, їм не властива певна структура, оскільки суб'єкти регулювання ринку косметологічних послуг орієнтовані на вирішення власних завдань, окреслених Положеннями про той чи інший орган державної влади. Має місце також відсутність базового закону, який уніфікував би правове регулювання ринку косметологічних послуг і їх суб'єктів.

Як слушно зазначає В.Г. Афанасьєв, неоднозначність структури суб'єктів адміністративного права пов'язана з тим, що додатковим критерієм виокремлення структури можуть виступати окремі якості суб'єктів. Такими якостями, наприклад, може бути організаційно-правова форма суб'єктів адміністративного права, наявність публічно-владних повноважень, ступінь участі у публічному управлінні; аксіологічний критерій тощо [11, с. 16].

Вищенаведене доводить відсутність комплексного підходу до формування системи суб'єктів регулювання ринку косметологічних послуг у

досліджуваній сфері, що негативним чином позначається на її ефективності, правозастосовній діяльності суб'єктів та, як наслідок, правових можливостях захисту прав та інтересів споживачів косметологічних послуг. Зазначене обґрунтовує доцільність уніфікації правового регулювання суспільних відносин, які складаються у сфері функціонування ринку косметологічних послуг.

Вважаємо, що до ознак системи суб'єктів регулювання ринку косметологічних послуг доцільно віднести: загальну мету такого регулювання, підпорядкування завдань кожного суб'єкта системи загальній меті регулювання, усвідомлення кожним суб'єктом системи своїх завдань і розуміння загальної мети регулювання, виконання кожним суб'єктом регулювання ринку косметологічних послуг своїх функцій, що витікають із поставлених завдань, конкретні відносини між суб'єктами регулювання ринку косметологічних послуг, наявність координуючого органу, обов'язковий зворотний зв'язок.

2.2. Засоби адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг та їх особливості

За допомогою засобів правового регулювання держава забезпечує захист прав та інтересів громадян. На думку А.М. Денисової, усі правові засоби поділяються на правові стимули та правові обмеження [35, с. 191] за допомогою яких здійснюється вплив на суб'єктів з метою досягнення конкретних результатів. Правовий стимул, учена тлумачить, як засіб формування в суб'єкта необхідної законослухняної поведінки шляхом створення необхідних умов щодо задоволення суб'єктивних інтересів суб'єкта завдяки виконанню правових приписів. А правові обмеження, на її думку, це правовий засіб стримування протиправного діяння, що створює умови для задоволення інтересів уповноваженого суб'єкта і суспільних інтересів в охороні

й захисті [35, с. 191]. На думку О.В. Зайчук, правові засоби – це певні юридичні категорії та діяння суб'єктів із їх застосування з метою досягнення конкретного результату [49, с. 536]. Отже, важливими елементами поняття правових засобів є діяння (суб'єктів) і мета (охорона і захист прав та інтересів суб'єктів правовідносин).

Найбільш повно правові засоби у межах адміністративних правовідносин визначили В.К. Колпаков та О.В. Кузьменко. Вони стверджують, що за допомогою засобів адміністративного права (норми, відносини, законодавство, компетенція суб'єктів, способи реалізації норм) здійснюється зовнішнє вираження і юридичне оформлення публічного інтересу в управлінні [62, с. 31].

Визначаючи адміністративно-правові засоби, А.Т. Комзюк концентрує увагу на їх багатоманітності. При цьому вчений зазначає, що вони є взаємопов'язаними і взаємозалежними, формують цілісну систему, перетинаються з кримінально-правовими, фінансово-правовими, економічними заходами, різноманітними методами організаційно-масової діяльності. Тільки раціональне використання різноманітних засобів у взаємозв'язку сприяють досягненню бажаних, очікуваних результатів. Вибір конкретного адміністративно-правового засобу, доцільність його застосування визначаються умовами, що склалися, наявністю певних обставин, завданнями і компетенцією органу (посадової особи), який діє в такій ситуації [63, с. 44–48].

Формулюючи поняття адміністративно-правових засобів забезпечення прав пацієнта, Ю.А. Козаченко зауважує, що це правові способи і прийоми безпосереднього владно-організуючого впливу органів управління в межах їх повноважень на суспільні відносини у сфері охорони здоров'я з метою забезпечення реалізації і захисту прав особи, що звернулася за медичною допомогою та (або) якій надається медична допомога [57, с. 18]. Отже, складовими елементами поняття засобів адміністративно-правового регулювання є правові способи і прийоми; суб'єкти, що наділені владними повноваженнями; мета спрямування (охорона і захист прав та інтересів суб'єктів правовідносин). Тож під поняттям «адміністративно-правові засоби

регулювання ринку косметологічних послуг» слід розуміти сукупність прийомів і способів діяльності суб'єктів регулювання ринку косметологічних послуг урегульованих нормами адміністративного права, що застосовуються з метою охорони і захисту прав споживачів косметологічних послуг».

До ознак адміністративно-правових засобів регулювання ринку косметологічних послуг можна віднести: а) урегульованість нормами адміністративного права; б) являють собою сукупність прийомів і способів діяльності суб'єктів регулювання ринку косметологічних послуг на керовані об'єкти; в) застосовуються у встановлених межах і відповідній формі; г) метою застосування є охорона та захист прав споживачів косметологічних послуг.

Виходячи з наведено вище можна стверджувати, що важливими елементами системи засобів адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг є стандартизація, сертифікація косметологічної і косметичної продукції, ліцензування та акредитація закладів, що надають косметологічні послуги, атестація суб'єктів – надавачів косметологічних послуг, а також оподаткування суб'єктів, що виробляють, реалізують косметичну продукцію і надають косметичні і косметологічні послуги.

Важко уявити повсякденне життя сучасної людини без косметичної продукції і без косметологічних послуг. Культ краси тіла, модні тенденції краси спонукають жінок та чоловіків звертатись за покращенням своєї зовнішності. Оглядаючи пропозиції вітчизняних салонів краси, косметологічних закладів (кабінетів, салонів, центрів, клінік), спа салонів слід відмітити широкий спектр пропонованих послуг: різноманітні масажі (зокрема, з використанням спеціального обладнання), маски та пілінги, ін'єкційні процедури (біоревіталізація, мезотерапія, ін'єкції ботоксу та силікону), пластичні операції, ліпосакція, фізіотерапічні процедури (лазерна терапія, магнітотерапія, ультразвук тощо). Перелічені послуги не є виключними. Постійний попит на «красу» породжує розроблення нової косметичної продукції, нового обладнання, нових методик та процедур [211, с. 115–116].

Так, у країнах Західної Європи на косметику та парфумерію споживачі витрачають мінімум 120-150 євро на рік, у Польщі – 90 євро, в Україні – не більше за 30-35 євро. Кілька років поспіль на косметичному ринку України зростають обсяги продажів парфумерно-косметичної продукції в кількісному і грошовому вираженні (наприклад, з 30 млрд грн 2015 року до 36 млрд грн 2016 року). Так, лише у Києві, за приблизними підрахунками, функціонують понад 270 салонів краси. Загалом в Україні нараховується понад 1300 салонів краси, 500 SPA-салонів і соляріїв, 700 перукарень і студій татуажу [191].

Водночас, незважаючи на стрімкий розвиток косметичної індустрії і зростаючий попит на косметичну продукцію і косметологічні послуги правове регулювання косметологічної галузі в Україні є незадовільним. Законодавство, що регламентує порядок надання косметологічних послуг суттєво «застаріло» і не відповідає вимогам галузі, яка сьогодні стрімко розвивається [178, с. 165]. Більшість ДСТУ та ГОСТ застаріли, відсутні нормативно прописані вимоги щодо безпеки косметичної продукції, не встановлено чітких правил контролю (нагляду) за розробкою, виробництвом і обігом косметичної продукції. Наслідком цього є стрімка динаміка реалізації фальсифікованої косметичної продукції в країні. Український ринок косметичних товарів за обсягом реалізації фальсифікованої продукції вважається другим у світі після Китаю. Експерти вважають, що цей показник сягає 60 % внутрішнього ринку зазначених товарів [73, с. 258]. Важливими проблемами косметичної галузі є також маніпулювання законодавчими актами з боку виробника, порушення законодавства щодо маркування, хаотична реалізація продукції та введення в оману споживача.

Основним документом, який регулює склад та обіг косметичної продукції в Україні, є Державні санітарні правила та норми (ДержСанПіН) 2.2.9.027-99 «Санітарні правила та норми безпеки продукції парфумерно-косметичної промисловості», які визначають косметичні засоби як «засоби, які застосовуються для догляду за шкірою, волоссям, ротовою порожниною; виконують гігієнічні, профілактичні та естетичні функції» [40]. Водночас варто

зауважити, що у зазначеному нормативно-правовому акті немає класифікації косметичної продукції і не наведено її визначення.

В академічному тлумачному словнику української мови зазначено, що косметичні засоби – це засоби догляду за шкірою, волоссям, нігтями [4].

Директива 76/768/ЕЕС Безпека і якість парфюмерно-косметичної продукції («Cosmetic products directive») оперує терміном косметична продукція (ст. 1) [45]. У листопаді 2009 року було затверджено Новий регламент косметичної продукції – Regulation (EC) No 1223/2009 Of the European Parliament and of the Council, який також оперує терміном косметична продукція [207]. У Новому регламенті зазначено, що «під косметичним продуктом розуміється будь-яка речовина або препарат, призначені для нанесення на різні зовнішні покриви людини (шкіру, волосяний покрив, нігті, губи і зовнішні статеві органи) або на зуби і слизову оболонку порожнини рота, з єдиною або основною метою їх очищення, надання приємного запаху, зміни зовнішнього вигляду та/або виправлення природного запаху та/або їх захисту і підтримки у хорошому стані [207].

З метою гармонізації технічного регулювання із законодавством ЄС, а саме Регламенту ЄС у сфері косметики № 1223/2009, що дозволить забезпечити підвищення якості та безпеки косметичної продукції МОЗ України було розроблено проект Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Технічного регламенту на косметичну продукцію» (далі – Регламент) [122]. У п. 3 цього Регламенту вперше сформульовано визначення терміну «косметична продукція». У Регламенті також наведено перелік категорій косметичної продукції та порядок її ідентифікації з метою диверсифікації з лікарськими засобами [166, с. 117]. Отже, МОЗ України запропонувало уніфікувати термін «косметична продукція» до нормативно-правових актів Європейських країн. Однак і досі вказаний Регламент не затверджено.

З метою регулювання ринку косметичної продукції Міжнародною організацією зі стандартизації затверджено міжнародні стандарти. Одним із найпопулярніших стандартів у світі є – ISO (International Organization for

Standardization) [205]. Цей стандарт дає керівні вказівки для виробництва, контролю, зберігання та відправки косметичних продуктів. Ці керівні вказівки відносяться до аспектів якості продукції. Забезпечення безпеки і захист навколишнього середовища є невід'ємними обов'язками компанії і можуть визначатися місцевим законодавством і регламентом.

Стандарт регулює виробництво косметологічних продуктів. Для надання косметологічних послуг необхідно дотримуватися низки нормативно-правових вимог, які умовно можливо поділити на дві великі групи:

а) законодавство, що регулює господарську діяльність (питання вибору організаційно-правової форми юридичної особи чи робота у ролі фізичної особи-підприємця, питання організації діловодства, оподаткування, подання необхідних звітів тощо);

б) безпосередньо пов'язані з наданням косметологічних послуг (залежить від осіб, котрі надають такі послуги, місця їх надання, характеру косметологічних послуг).

Кожен стандарт, наприклад, ECOCERT [189], BDIH [215], NATRUE [200], ICEA AIAB [199], висуває особливі вимоги до сертифікованого косметичного засобу. Так, ECOCERT – незалежний орган сертифікації, який першим розробив стандарти для «натуральної та органічної» косметики. Введена у 2000 році, специфікація складена за підтримки та у співпраці з усіма учасниками створення косметичних продуктів, тобто експертами, постачальниками сировини, виробниками, дистриб'юторами, споживачами і науково-дослідними організаціями. На сьогодні більше 1000 компаній беруть участь в програмі сертифікації ECOCERT [189].

NaTrue – єдина європейська система сертифікації натуральної та органічної косметики. Завдяки знаку якості NaTrue на упаковці косметичного засобу можна швидко визначити його категорію. Всього виділяється три рівні натуральної косметики: натуральна косметика, натуральна косметика з присутністю органічних компонентів, органічна косметика. Головне завдання NaTrue – визначити якість продукції і, переслідуючи інтереси споживачів,

оцінити її за власною системою «зірок». Щоб претендувати на одну «зірку», косметика повинна містити не менше 75 % сертифікованих натуральних інгредієнтів. Дві «зірки» отримує косметика, що містить органічні компоненти. Нарешті, вищу оцінку – три «зірки» отримують повністю органічні косметичні засоби [200].

BDIH – Федерація німецьких виробників і дистриб'юторів фармацевтичних препаратів, товарів для здорового способу життя, дієтичних добавок, засобів особистої гігієни і товарів медичного призначення. Асоціація була утворена в 1951 році в німецькому місті Мангеймі для об'єднання виробничих і збутових організацій. Сьогодні Асоціація об'єднує вже понад 500 виробників і дистриб'юторів натуральних товарів і продуктів (косметики, харчових добавок, натуральних продуктів, медичних засобів) [215].

ICEA (Інститут екологічної сертифікації) спільно з AIAB (Італійська асоціація органічного сільського господарства) розробили стандарт органічної косметики Bio Eco Cosmesi, чинний на всій території Європи і надають послуги з сертифікації органічних і нешкідливих для навколишнього середовища продуктів. Для отримання сертифікату «органічна косметика» ICEA вимагає, щоб 95 % всіх речовин, що входять до складу інгредієнтів були вирощені органічним способом, 10 % від загального по вазі кількості інгредієнтів (включаючи воду) повинні бути органічними. Також в стандарті перераховується великий список інгредієнтів, недозволених для створення натуральної та органічної косметики [199].

Підсумовуючи наведене зауважимо, що у розвинених країнах світу завдяки таким адміністративно-правовим засобам як стандартизація і сертифікація косметичної продукції здійснюється ефективний вплив на ринок косметичної продукції. Тобто має місце чітка структуризація внутрішнього та зовнішнього документообігу зі створенням потрібних баз даних; затверджено стандарти органічного виробництва, спеціальне маркування; чітко виписана процедура контролю та нагляду і контролюючі суб'єкти [166, с. 119].

За законодавством ЄС косметична продукція має відповідати вимогам таких стандартів: з питань безпеки – Регламенту № 1223/2009 [83]; у частині виробництва – вимогам Міжнародного стандарту ISO 22716: 2007 «Косметика. Належна виробнича практика (GMP)».

В Україні чинним є галузевий стандарт України ГСТУ 201-05-97 «Послуги косметолога. Загальні технічні умови», затверджений ще у 1999 році [41]. Згідно з цим стандартом усі парфумерно-косметичні засоби, хімічні препарати, фарби та дезінфікуючі засоби мають відповідати вимогам нормативних документів, мати інструкцію щодо їх застосування і документи, які засвідчують їх якість (сертифікат відповідності або свідоцтво стосовно визнання, паспорт якості або гігієнічне свідоцтво). Не дозволяється використовувати препарати (засоби), термін придатності яких закінчився, зберігати та використовувати препарати (засоби), зроблені за індивідуальними рецептами без позитивного висновку державної санітарно-гігієнічної експертизи [166, с. 119].

Ще одним стандартом, який регламентує безпеку косметичних засобів в Україні, є ДержСанПіН 2.2.9.027-99, а дозволом на виробництво і застосування парфумерно-косметичної продукції є позитивний гігієнічний висновок на рецептуру й технічні умови з подальшою їх реєстрацією і затвердженням.

До обов'язкових показників безпеки належать токсиколого-гігієнічні показники безпеки (токсичність при нанесенні на шкіру та введенні у шлунок, індекси шкірно-подразнювальної дії, подразнювальної дії на слизову оболонку очей, сенсibiliзуювальної та фотосенсибилізуювальної дії), обов'язковим також є встановлення мікробіологічних показників безпеки косметичної продукції. Проте у частині визначення класу безпеки при оцінці індексів «гострої» токсичності при нанесенні на шкіру та введенні у шлунок ДержСанПіН 2.2.9.027-99 посилається на ГОСТ 12.1.007 «Система стандартів безпеки праці. Шкідливі речовини. Класифікація і загальні вимоги безпеки» [32], дія якого в Україні закінчилася 01.01.2019 р. Крім того, чинний порядок дослідження зазначених показників безпеки передбачає використання лабораторних тварин,

що суперечить практиці ЄС, де з 2013 року заборонено продаж і ввезення косметичних засобів, які тестовані на тваринах [166, с. 119].

Щодо інших випробувань, то система технічного регулювання в Україні не передбачає жодних законодавчих обов'язків для виробників стосовно проведення додаткових випробувань, окрім тих, які необхідні для отримання гігієнічного сертифіката. Існуючі методи випробувань, зокрема фізико-хімічні, введені в дію понад 30 років, а тому є застарілими і не враховують сучасний стан науки, техніки та перспектив розвитку косметичної галузі.

Отже, враховуючи такі фактори, як: 1) обсяг фальсифікованої косметичної продукції, відсутність чіткої системи контролю за її виробництвом і обігом; 2) застарілі стандарти, що не містять чіткої класифікації косметичної продукції; 3) застарілі, недостатньо точні та малоінформативні методи випробувань; 4) недотримання умов зберігання косметичної продукції, зумовлене законодавчим зняттям відповідальності з реалізаторів продукції; 5) невизначені умови продажу тощо можна стверджувати, що в Україні мають місце численні порушення чинних галузевих стандартів [166, с. 119].

Також варто відмітити і те, що національна нормативно-правова база регулювання ринку косметичної продукції не відповідає вимогам міжнародних стандартів. Тому потребою косметологічної галузі є гармонізація технічного регулювання із законодавством ЄС, а саме Регламенту ЄС у сфері косметики № 1223/2009, що дозволить забезпечити підвищення якості та безпеки косметичної продукції.

З цією метою МОЗ України розроблено проект Постанови Кабінету Міністрів України (далі – Постанова) «Про затвердження Технічного регламенту на косметичну продукцію». Вказаний проект було запропоновано для публічного обговорення ще у 2013 році, а чергова доопрацьована версія оприлюднена на сайті МОЗ України 23.01.2020. Однак, незважаючи на важливість його термінового прийняття, він і досі не затверджений [122].

Введення в дію Технічного регламенту на косметичну продукцію дозволить оновити основні вимоги щодо її розробки, виробництва, безпеки, ефективності та введення в обіг, зокрема йдеться про:

1) виробництво косметичної продукції із запровадженням системи належної виробничої практики (GMP);

2) порядок введення косметичної продукції в обіг з поданням «відповідальними особами» передпродажного повідомлення про косметичну продукцію, яка розміщується на ринку;

2) оцінювання безпеки косметичної продукції;

3) контроль та нагляд за вже виготовленою продукцією;

4) запровадження тісної взаємодії між суб'єктами господарювання та органами регулювання;

5) покладання на виробників, імпортерів та розповсюджувачів обов'язку в разі виявлення небезпеки власної продукції повідомити відповідні органи та вжити усіх можливих заходів для зменшення негативних наслідків від поширення та використання таких косметичних засобів [85].

Прийняття Постанови дозволить чітко визначити суб'єкта контролю за косметичною продукцією – Держлікслужбу.

Проведене нами у підрозділі 1.1 дисертації розмежування косметичних і косметологічних послуг доводить доцільність ліцензування косметологічних послуг оскільки надання таких послуг передбачає використання окремих лікарських засобів, косметичної продукції, медичних інструментів та обладнання; не виключають навмисного пошкодження шкірного покриву обличчя чи тіла людини; мають одночасно лікувальний та естетичний ефекти; можуть здійснюватися як в межах медичної допомоги з метою виправлення дефектів тіла чи шкіри, лікування особи та профілактики захворювань, повинні надаватись суб'єктам, які мають медичну освіту, пройшли курси спеціальної підготовки з надання конкретного виду косметологічних послуг.

Виходячи з наведеного така діяльність підпадає під норми ч. 10 ст. 7 «Перелік видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню» і ч. 15

ст. 7 «Медична практика» Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» [128].

Відповідно до п. 15 ч. 1 ст. 7 і абз. 1 ч. 2 ст. 9 Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» Кабінетом Міністрів України постановою від 02.03.2016 № 285 затверджено Ліцензійні умови провадження господарської діяльності з медичної практики, якими встановлюють організаційні, кадрові і технологічні вимоги до матеріально-технічної бази ліцензіата, обов'язкові для виконання під час провадження господарської діяльності з медичної практики, а також визначають вичерпний перелік документів, що додаються до заяви про отримання ліцензії на провадження господарської діяльності з медичної практики. Дія названих Ліцензійних умов поширюється на всіх юридичних осіб незалежно від їх організаційно-правової форми та фізичних осіб-підприємців, які провадять господарську діяльність з медичної практики [111] (п. 3 Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з медичної практики).

Слід також зазначити, що відповідно до п. 9 Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з медичної практики медична практика ліцензіатом провадиться, зокрема «за лікарськими спеціальностями молодших спеціалістів з медичною освітою, перелік яких затверджений МОЗ» [111]. При цьому ключова кадрова ліцензійна вимога щодо здійснення медичної практики (зокрема з надання косметологічних послуг) полягає у тому, що її професійно-медична складова має втілюватися «особами, які відповідають єдиним кваліфікаційним вимогам, затвердженим МОЗ» [111] (п. 24 Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з медичної практики).

Варто також зазначити, що медична практика здійснюється за спеціальностями, які зазначаються в ліцензії відповідно до Номенклатури лікарських спеціальностей. Однак у Номенклатурі лікарських спеціальностей [82] у р. 1 Внутрішні хвороби, мабуть зважаючи на чинний наказ МОЗ СРСР [84], зазначено лише п. 5 Дерматовенерологію. З огляду на проведене дослідження (враховуючи підрозділ 1.1 роботи) вважаємо за доцільне внесення

зміни до Номенклатури лікарських спеціальностей. Пропонуємо р. V. Інші доповнити *п. Косметологія*. Запропоноване створить правову основу ліцензування косметологічних послуг.

Акцентуємо увагу також і на те, що діяльність з надання косметологічних послуг, яка здійснюється суб'єктами, що провадять господарську діяльність з надання побутових послуг населенню не підлягає ліцензуванню, а відтак не потребує у них спеціальної освіти [151, с. 93].

Автори статті «Моніторинг ринку праці в галузі практичної косметології в Україні» провели інтерв'ювання понад 200 співробітників косметологічних закладів різних регіонів України і дослідним шляхом установили, що сьогодні в галузі косметології працюють усі охочі незалежно від профільної освіти. 38 % респондентів мають медичну освіту (15 % з них закінчили вищі медичні установи). 19 % респондентів мають фармацевтичну освіту і кваліфікацію провізора загального профілю або провізора-косметолога. Решта – 37,5 % респондентів – закінчили технічні, економічні, педагогічні, авіаційні, автодорожні, інженерно-будівельні, фізкультурні та інші заклади вищої освіти і після отримання основної професії вирішили (з різних причин як особистого, так і професійного характеру) зайнятися практичною косметологією, закінчивши відповідні курси. 5,5 % респондентів працюють у косметологічних закладах після закінчення середньої школи, пройшовши підготовку на курсах з косметології [69, с. 49]. Очевидно, що подібна різноманітність освітнього рівня співробітників косметологічних закладів негативно позначається на їх професіоналізмі і кваліфікації. Саме брак кваліфікованого персоналу є однією з основних проблем у сфері косметології в Україні. Це пов'язано з відсутністю єдиних державних освітніх стандартів підготовки кадрів для цієї сфери, що є наслідком відсутності законодавчої бази, яка регламентує діяльність косметологічних закладів [151, с. 96].

Сьогодні в косметологічних закладах працюють фахівці різних кваліфікаційних і освітніх рівнів, які зазвичай пройшли додаткове навчання на короткострокових курсах з косметології. Закінчивши такі курси навчання особа

отримує професію, що є нелегітимною на державному рівні. Це пов'язано з тим, що в різних сертифікатах, дипломах, посвідченнях, виданих після проходження такого навчання, зазначаються професії, яких немає у Класифікаторі професій України [79].

Враховуючи те, що для надання косметологічних послуг потрібні різні знання щодо дії біологічних речовин і правильне визначення спектру косметологічних процедур, залежно від стану здоров'я особи, особливих показників стану шкіри тощо логічним видається висновок, що косметологічні послуги та допомогу населенню може надавати «провізор-косметолог», як особа, яка має диплом державного зразка, та термін освіти не менше 5 років, котра розуміє яким чином може вплинути той чи інший препарат на індивідуальні характеристики зовнішності та здоров'я особи. Що стосується косметика (тобто особи, яка закінчила недовготривалі курси, що мають комерційну основу), то слід підтримати наукову точку зору, що така особа не вправі надавати косметологічні послуги та косметологічну допомогу населенню [180, с. 107].

Як слушно зазначає І. В. Чеховська, обов'язковою вимогою до осіб, які надають косметологічні послуги в Україні має бути наявність спеціальної освіти і ліцензії на конкретний вид косметологічних послуг. Крім того, за порушення законодавства щодо надання косметологічних послуг вчена справедливо пропонує передбачити конкретні санкції [180, с. 110].

Окремо варто звернути увагу на проходження атестації медичними працівниками (суб'єкти надання косметологічних послуг), які працюють у косметологічних закладах. Так, відповідно до наказу МОЗ України [42] усі медичні працівники починаючи з 2019 року повинні проходити навчання щорічно [118].

Таке навчання, на думку законодавця, дасть змогу фахівцю підтримувати або покращувати стандарти професійної діяльності відповідно до потреб сфери охорони здоров'я та триває протягом усього періоду професійної діяльності [118]. Нормативним документом передбачено участь у процесі

формальної, неформальної та інформальної освіти у сфері охорони здоров'я. Визначено форми безперервного професійного розвитку. До них віднесено: участь у тематичних школах, семінарах, науково-практичних конференціях, конгресах, симпозіумах, з'їздах, у симуляційних тренінгах, майстер-класах, курсах з оволодіння практичними навичками, медичне стажування за межами закладу, де працює фахівець, дистанційне навчання, у тому числі з використанням електронних навчальних ресурсів, навчання на циклах тематичного удосконалення в закладах (на факультетах) післядипломної освіти тощо (абз. 5 п. 4) [118].

Враховуючи те, що працівники косметологічних салонів – надавачі косметологічних послуг повинні мати медичну освіту цілком доречним буде залучення таких працівників до атестації. Проте слід передбачити участь самоврядної організації косметологів України у проведенні атестації косметологів. Для цього слід створити таку самоврядну організацію, визначитись з її повноваженнями та розробити і прийняти відповідний нормативно-правовий акт (можливо й спеціальний закон) щодо такої самоврядної організації. Такий підхід, на нашу думку, дозволить більш об'єктивно і незалежно проводити атестацію косметологів.

Не менш потужним засобом адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг є оподаткування суб'єктів – надавачів таких послуг.

Суб'єкти підприємництва, здійснюючи діяльність (зокрема на ринку косметологічних послуг), яка має на меті отримання прибутку, зобов'язані сплачувати податки і збори відповідно до найменувань, розмірів та порядку, встановленому Податковим кодексом України [94]. Заслужують на увагу положення, що регламентують правила нарахування та сплати таких платежів: податок на прибуток підприємств (ст. 133–142); податок на додану вартість (ст. 180–211); спрощена система оподаткування, обліку та звітності (ст. 292–300).

Слід зазначити, що суб'єкти надання косметологічних і косметичних послуг можуть працювати без відкриття ФОП (тобто реєстрації як фізичної особи-підприємця). Така діяльність (без державної реєстрації) є порушенням норм ст. 164 «Порушення порядку провадження господарської діяльності» КУпАП і передбачає накладення штрафу з конфіскацією виготовленої продукції, знарядь виробництва, сировини і грошей, одержаних внаслідок вчинення цього адміністративного правопорушення.

Здебільшого суб'єкти ринку косметологічних і косметичних послуг обирають спрощену систему оподаткування, обліку та звітності.

Перелік видів послуг, які відносяться до побутових послуг населенню та надаються платниками єдиного податку першої та другої груп, визначено п. 291.7 ст. 291 Податкового кодексу України [94], який включає вид діяльності «послуги перукарень».

При цьому згідно з підп. 5 п. 298.3 ст. 298 Податкового кодексу [94] у заяві про застосування спрощеної системи оподаткування повинні бути зазначені обрані суб'єктом господарювання види господарської діяльності згідно з Класифікатором видів економічної діяльності ДК 009:2010.

Відповідно до КВЕД ДК 009:2010 послуги перукарень відносяться до класу 96.02 «Надання послуг перукарнями та салонами краси» [153].

Згідно з наказом Державного комітету статистики України «Про затвердження Методологічних основ та пояснень до позицій Класифікації видів економічної діяльності» клас 96.02 «Надання послуг перукарнями та салонами краси» КВЕД ДК 009:2010 включає миття волосся, підрівнювання та підстригання, укладання, фарбування, тонування, завивання, розпрямлення волосся та подібні види послуг, що їх надають для чоловіків та жінок, а також гоління та підрівнювання бороди, масаж обличчя, манікюр і педикюр, макіяж тощо [112].

Отже, фізична особа-підприємець – платник єдиного податку першої групи, яка здійснює діяльність з надання перукарських послуг, що належить до класу 96.02 «Надання послуг перукарнями та салонами краси», також має право

надавати послуги манікюру, педикюру, візажу, та масажу обличчя без використання праці найманих осіб. Тобто йдеться про надання косметичних послуг. Про косметологічні послуги у наведених вище нормативних актах не йдеться. Адже такі послуги не виключають навмисного пошкодження шкірного покриву обличчя чи тіла людини і передбачають використання окремих лікарських засобів, косметичної продукції, медичних інструментів та обладнання. Відтак потребують від суб'єктів-надавачів таких послуг спеціальної освіти і кваліфікації.

Водночас, на офіційному сайті Державної фіскальної служби України міститься інформація про те, що фізична особа-підприємець – платник єдиного податку першої групи, яка здійснює діяльність, з надання перукарських послуг, що належить до класу 96.02 «Надання послуг перукарнями та салонами краси», має право надавати послуги манікюру, педикюру, візажу, *косметології* та масажу обличчя без використання праці найманих осіб [36]. Тобто очевидним для Державної фіскальної служби України є ототожнення косметичних і косметологічних послуг. Зважаючи на наведене вище пропонуємо внести зміни до наказу Державного комітету статистики України «Про затвердження Методологічних основ та пояснень до позицій Класифікації видів економічної діяльності», а саме доповнити клас 86.90 Інша діяльність у сфері охорони здоров'я. Пропонуємо викласти його у такій редакції: «Цей клас включає: діяльність з охорони здоров'я людини, яка здійснюється не в лікарнях і не лікарями або стоматологами:

– діяльність медсестер, акушерів, фізіотерапевтів або іншого парамедичного персоналу у сфері оптометрії, гідротерапії, лікувального масажу, трудотерапії, логопедії, подології, гомеопатії, мануальної терапії, голковколювання тощо;

– *діяльність з надання косметологічних послуг, яка здійснюється лікарями, медсестрами із спеціальною освітою.»*

Така діяльність відповідатиме КВЕД-2010: Група 86.9 «Інша діяльність у сфері охорони здоров'я».

Суб'єкти надання косметичних і косметологічних послуг, які перебувають на загальній системі оподаткування часто вдаються до порушень Закону України «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» [109], здійснюючи продаж супутньої косметичної, косметологічної продукції і при цьому не застосовують реєстратори розрахункових операцій (далі – РРО) і розрахункові книжки з проведенням розрахунків у касі підприємства (як правило це ТОВ) з оформленням прибуткових і видаткових касових ордерів та не видають відповідні квитанції, підписані і завірені печаткою в установленому порядку, як того вимагає законодавець.

Як відомо, майстри-перукарі не лише роблять стрижки у салоні-перукарні, а й надають інші послуги: укладання волосся, його фарбування, різноманітні завивки. Для забезпечення майстрів-перукарів усім необхідним при виконанні тих чи інших робіт підприємство (салон) закуповує відповідні реактиви, фарби, лаки, шампуні, інші засоби тощо. Отже, для надання комплексної послуги використовуються вказані засоби виробників цієї продукції. Водночас усі ці фактори збільшують вартість наданих перукарських послуг (на відміну від виконання майстром звичайної стрижки), які не дають можливості визначити кількість складових, що були використані індивідуально на кожного клієнта. Відтак підприємством (салоном краси) крім надання перукарських послуг здійснюється продаж супутніх товарів (косметичної, косметологічної продукції тощо) і таке підприємство (салон краси) зобов'язане проводити розрахункові операції з використанням РРО на загальних підставах.

Видача відповідного розрахункового документа є свідченням того, що було здійснено розрахунок за надані косметологічні чи косметичні послуги (або ж здійснено продаж супутніх товарів, наприклад фарби для волосся, крему для обличчя тощо). Тобто, з одного боку, власник салону, завдяки проведенню розрахункових операцій матиме можливість запобігти зловживанням своїх працівників, які можуть реалізовувати власні супутні товари клієнтам. З іншого

– здійснення розрахунків сприятиме прозорості обліку товарів, що знаходяться в реалізації у салоні, та наданню послуг.

Крім того, клієнтам потрібно надавати розрахунковий документ з декількох причин. По-перше, – це вимога Закону України «Про захист прав споживачів» [123]. По-друге, клієнт-споживач таких послуг, у разі придбання товарів неналежної якості або неякісного надання послуги, матиме можливість повернути сплачені гроші за товари (послуги) оскільки власник салону (суб'єкт господарювання) буде розглядати претензію споживача тільки після надання ним відповідного розрахункового документа, що засвідчує виконання розрахункової операції. По-третє, завдяки розрахунковим документам підприємство (салонем краси) легітимізує сплату податків.

Слід звернути увагу і на те, що в салонах краси часто продають професійну косметику для догляду за шкірою та волоссям. Однак додатково не реєструють такий вид діяльності і уникають його оподаткування. Натомість доцільним буде зареєструвати ще декілька видів діяльності, наприклад, таких як КВЕД 20.42 «Виробництво парфумних і косметичних засобів»; КВЕД 47.75 «Роздрібна торгівля косметичними товарами та туалетними приналежностями в спеціалізованих магазинах» тощо.

2.3. Загальна характеристика адміністративної відповідальності на ринку косметологічних послуг в Україні

Ринок косметологічних послуг в Україні стрімко розвивається, впроваджуються цікаві інноваційні технології, з'являються нові послуги. Однак, незважаючи на підвищений попит на такі процедури, неурегульованими залишаються питання дослідження основних тенденцій правового регулювання сфери надання косметологічних послуг, установлення та законодавчого закріплення адміністративно правової відповідальності суб'єктів надання косметологічних послуг в Україні [144, с. 154].

Проблематика законодавчого регулювання косметологічної діяльності в Україні насамперед стосується таких не вирішених раніше питань: хто є суб'єктом надання косметологічних послуг та яка відповідальність настає в разі порушення ним своїх професійних обов'язків [144, с. 155].

Сьогодні адміністративно-правова відповідальність суб'єктів надання косметологічних послуг перебуває на етапі формування. В аналізованій сфері це питання слід розглядати з погляду суспільної відповідальності кожного за стан власного здоров'я та індивідуальної й адміністративної відповідальності осіб, винних у порушенні правил надання косметологічних послуг [144, с. 155].

У національному законодавстві відсутнє визначення поняття адміністративної відповідальності. Тому серед науковців існує чимало точок зору щодо цього соціально-правового явища.

Так, С. М. Балабан визначає адміністративну відповідальність як «інститут адміністративного права, норми якого в їх аналізі та праксеологічній площині виконують певну інтегративну гносеологічну функцію». Вчений вважає, що цей інститут, будучи своєрідним спільним соціально-правовим субстратом, об'єднує всіх суб'єктів адміністративно-деліктних відносин [144, с. 58]. Т. О. Коломоєць, розглядаючи адміністративну відповідальність як різновид правової відповідальності, розуміє її як специфічну форму негативного реагування компетентних державних органів на відповідну категорію протиправних проявів (насамперед адміністративних проступків), відповідно до якої особи, котрі вчинили правопорушення, повинні понести адміністративні стягнення в установлених законом формах і порядку за свої неправомірні дії [2, с. 134]. Г. П. Бондаренко переконаний, що «адміністративна відповідальність є формою реагування держави на правопорушення, яке виявляється в застосуванні повноважними державними органами, службовими особами, громадськістю до винної особи адміністративних санкцій у межах і порядку, встановлених законодавством; це обов'язок правопорушника звітувати за свою протиправну поведінку і зазнавати за неї несприятливих наслідків, передбачених санкцією правової норми» [17, с. 84]. Обґрунтоване і

найбільш повне визначення адміністративної відповідальності запропонував В. І. Теремецький, визначивши її як особливий різновид юридичної відповідальності, що застосовується до осіб, які вчинили адміністративні проступки, уповноваженими на те державними органами чи їх посадовими особами на підставах і у порядку, встановлених нормами адміністративного законодавства, і має наслідки майнового, матеріального, морального, особистісного чи іншого характеру [163, с. 345–346].

З урахуванням зазначеного пропонуємо розуміти адміністративну відповідальність у сфері надання косметологічних послуг як обов'язок особи, яка порушила встановлений нормативно-правовими актами порядок надання косметологічних послуг, понести позбавлення організаційного та/або матеріального характеру, передбачені санкціями норм адміністративного права, з метою відновлення в потерпілої особи (в результаті правопорушення) її фізичного і психічного здоров'я, а також недопущення в подальшому здійснення таких дій. Відповідно, адміністративна відповідальність у сфері надання косметологічних послуг виникає на підставі здійснення конкретним суб'єктом делікту, покарання за який передбачено чинним законодавством [144, с. 156].

Отже, залежно від суб'єкта делікту адміністративну відповідальність у сфері надання косметологічних послуг в Україні можна класифікувати так:

1) відповідальність адміністрації медичного чи косметологічного закладу (кабінету, салону, центру); керівники мають нести адміністративну відповідальність за повсякденне управління закладами, визначати найефективніший спосіб організації надання косметологічних послуг;

2) відповідальність особи, яка надає косметологічні послуги (будь-якої особи, косметика, медичної сестри з косметичних процедур, провізора-косметолога; лікаря-дерматовенеролога; хірурга);

3) відповідальність особи, яка організовує забезпечення медичного чи косметологічного закладу різноманітними ресурсами;

4) відповідальність клієнта та/або пацієнта, який не дотримався порад та рекомендацій особи, яка надає косметологічні послуги, що зрештою спричинило настання негативних наслідків [144, с. 157].

Пропонуємо під суб'єктом надання косметологічних послуг вважати особу, яка надає допомогу, спрямовану на покращення зовнішності людини, лікування або маскування дефектів зовнішності з метою зміни психофізичного стану людини та задоволення її естетичних потреб [144, с. 157].

Ознаками, притаманними адміністративній відповідальності за порушення у сфері надання косметологічних послуг, є такі:

1) підстава адміністративної відповідальності – проступок, тобто протиправне винне діяння, вчинене особою, яка надає косметологічні послуги;

2) менша ступінь суспільної небезпеки, ніж у злочину, враховуючи обставини притягнення до відповідальності, виховний вплив, наслідки правопорушення та різний суб'єктний склад;

3) застосування адміністративного стягнення – йдеться про міру відповідальності, що вживається з метою виховання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, а також запобігання вчиненню нових правопорушень [61, с. 374], у сфері косметології це можуть бути компенсаційно-відновлювальні заходи, штрафні (фінансові) санкції, позбавлення ліцензії (у разі якщо для здійснення цієї діяльності законодавством встановлено обов'язкову наявність ліцензії) тощо.

4) застосування на підставі норм адміністративного права й відповідно до завдань, передбачених у ст. 1 КУпАП [56].

Опис адміністративних правопорушень, за які можна притягти до адміністративної відповідальності суб'єктів надання косметологічних послуг, міститься, переважно в КУпАП (хоча і не лише в ньому). Так, до адміністративних правопорушень у сфері косметології слід віднести: порушення санітарних норм (ст. 42; 44-3).

Порядок притягнення до адміністративної відповідальності за ст. 42 КУпАП регулюється і Наказом МОЗ «Про затвердження Інструкції про порядок

накладення і стягнення штрафів за порушення санітарного законодавства» [110]. Так, відповідно до цієї інструкції правом складати акт і протокол наділені посадові особи державної санітарно-епідеміологічної служби. Підставою для складання протоколу, як зазначає законодавець, є факт порушення санітарного законодавства або невиконання постанов, розпоряджень, приписів, висновків посадових осіб державної санітарно-епідеміологічної служби, який фіксується в протоколі або попередньо може бути відмічений також в інших актах органів та установ державної санітарно-епідеміологічної служби України (акти перевірок дотримання санітарного законодавства, протоколи лабораторно-інструментальних досліджень, результати (висновки) державної санітарно-гігієнічної експертизи тощо), а також інших службових документах (наприклад, доповідних).

Ці документи, а також скарги і заяви, що надійшли від органів, установ та громадян можуть долучатися до протоколу.

Щодо акту перевірки, то в ньому, з дотриманням визначеної форми, має бути зафіксовано факт порушення санітарного законодавства або невиконання постанов, розпоряджень, приписів, висновків посадових осіб державної санітарно-епідеміологічної служби.

Слід зазначити, що посадовими особами органів державної санітарно-епідеміологічної служби не складено жодного протоколу протягом останніх років про порушення вимог санітарного законодавства надавачами косметологічних і косметичних послуг. Це можна пояснити тим, що у 2017 році було прийнято рішення про ліквідацію Держсанепідслужби, а її функції розподілено між МОЗ України, Держпраці та Держпродспоживслужбою [52; 43]. У зв'язку з цим нагляд за дотриманням санітарного законодавства у досліджуваній сфері практично не здійснювався.

Крім цього, вказана ситуація пов'язана з недосконалою нормативно-правовою базою (йдеться про Державні санітарні правила та норми (ДержСанПіН) 2.2.9.027-99 «Санітарні правила та норми безпеки продукції парфумерно-косметичної промисловості») [40]. Так, у частині визначення класу

безпеки при оцінці індексів «гострої» токсичності при нанесенні на шкіру та введенні у шлунок ДержСанПіН 2.2.9.027-99 посилається на ГОСТ 12.1.007 «Система стандартів безпеки праці. Шкідливі речовини. Класифікація і загальні вимоги безпеки» [32], дія якого в Україні закінчилася 01.01.2019. Водночас чинний порядок дослідження зазначених показників безпеки передбачає використання лабораторних тварин, що суперечить практиці ЄС, де з 2013 року заборонено продаж і ввезення косметичних засобів, які тестовані на тваринах [166, с. 119].

Щодо інших випробувань, то система технічного регулювання в Україні не передбачає жодних законодавчих обов'язків для виробників стосовно проведення додаткових випробувань, окрім тих, які необхідні для отримання гігієнічного сертифіката. Існуючі методи випробувань, зокрема фізико-хімічні, введені в дію понад 30 років тому, є застарілими і не враховують сучасний стан науки, техніки та перспектив розвитку косметичної галузі [166, с. 119].

Отже, нагляд за дотриманням норм санітарного законодавства суб'єктами надання косметологічних послуг посадовими особами органів санітарно-епідеміологічної служби України останнім часом здійснюється формально. Натомість на ринку косметологічних послуг таких порушень існує чимало [172; 65; 70].

Варто зазначити, що у зв'язку з поширенням COVID-19 КУпАП було доповнено ст. 44-3 «Порушення правил щодо карантину людей» [105]. Законодавець визначив, що «порушення правил щодо карантину людей, санітарно-гігієнічних, санітарно-протиепідемічних правил і норм, передбачених Законом України «Про захист населення від інфекційних хвороб», іншими актами законодавства, а також рішень органів місцевого самоврядування з питань боротьби з інфекційними хворобами, –

тягне за собою накладення штрафу на громадян від однієї до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб – від двох до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян» [56].

За порушення правил щодо карантину передбачений штраф: від 17 тис. грн до 34 тис. грн, а для посадових осіб – від 34 тис. грн до 170 тис. грн.

В Єдиному реєстрі судових рішень існує майже півтори тисячі постанов судів щодо розгляду адміністративних правопорушень за ст. 44-3 «Порушення правил щодо карантину людей» КУпАП [47]. При цьому більшість протоколів складено на представників малого та середнього бізнесу. Але з усього масиву постанов суди переважно не можуть притягти осіб до адміністративної відповідальності через численні порушення, які допускаються при складанні протоколів. Внаслідок цього їх повертають або ж закривають провадження у зв'язку з відсутністю складу правопорушення [96]. Водночас під час судового розгляду протокол про адміністративне правопорушення як підстава для притягнення особи до відповідальності та як один із засобів доказування згідно зі ст. 251 КУпАП повинен відповідати вимогам ст. 256 КУпАП [56]. Саме ця стаття встановлює вимоги до змісту протоколу (дата і місце його складення, посада, прізвище, ім'я, по батькові особи, яка склала протокол; відомості про особу, яка притягається до адміністративної відповідальності тощо).

Виходячи з аналізу судових рішень можна зробити висновок, що переважно протоколи не відповідають вимогам ст. 256 КУпАП, до них не додаються у достатній кількості докази. Наприклад, у протоколах не вказують, у чому конкретно полягає суть адміністративного правопорушення []. У протоколах також часто відсутні посилання на конкретні пункти, абзаци нормативно-правових актів та їх реквізитів, що порушила особа, яка притягається до адміністративної відповідальності [100]. До того ж відсутні докази того, що особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, дійсно здійснювала господарську діяльність [97]. У більшості протоколів відсутні копії документів, які посвідчують особу, яка притягається до адміністративної відповідальності, зокрема, її статус як суб'єкта господарювання чи найманого працівника [99]. Також часто відсутні докази того, що конкретний суб'єкт дійсно здійснював діяльність, на яку встановлена заборона [101].

Наведене вище дозволяє зробити висновок про численні порушення прав виробників і споживачів послуг суб'єктів господарювання, зокрема і косметологічних, обумовлених недотриманням норм ст. 44-3 і 256 КУпАП уповноваженими суб'єктами.

Ще одним із видів адміністративних правопорушень є порушення обмежень, встановлених для медичних і фармацевтичних працівників під час здійснення ними професійної діяльності (ст. 44-2) [56]. У ст. 78-1 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» [87] законодавець більш детально розкриває зміст самих обмежень. У досліджуваній сфері це перш за все одержання від суб'єктів господарювання, які здійснюють виробництво та/або реалізацію косметичної продукції неправомірної вигоди. Ба більше, така продукція часто не відповідає стандартам і є фальсифікованою [73].

Також на ринку косметологічних послуг можуть вчинятися й інші адміністративні правопорушення, наприклад стосовно якості виробництва косметологічної продукції, що передбачено главою 13 КУпАП «Адміністративні правопорушення в галузі стандартизації, якості продукції, метрології та сертифікації»: випуск і реалізація продукції, яка не відповідає вимогам стандартів (ст. 167); випуск у продаж нестандартної продукції (ст. 168); виконання робіт, надання послуг громадянам-споживачам, що не відповідають вимогам стандартів, норм і правил (ст. 168-1); передача замовнику або у виробництво документації, яка не відповідає вимогам стандартів (ст. 169); недодержання стандартів при транспортуванні, зберіганні і використанні продукції (ст. 170) та ін.

Великий відсоток обігу контрафактної косметичної продукції, яка використовується на ринку косметологічних послуг в Україні [73] є свідченням численних порушень прав споживачів таких послуг.

Слід наголосити на відсутності статистики звернень до Держпродспоживслужби та її територіальних підрозділів щодо заборони нечесної підприємницької практики і захисту прав споживачів щодо реалізації

косметичної продукції, яка є небезпечною, неналежної якості, фальсифікованою [165, с. 67].

Спостерігається також відсутність звернень громадян-споживачів косметологічних послуг до органів місцевого самоврядування відповідно до Закону України «Про звернення громадян» [125]. Вочевидь споживачі косметологічних послуг надають перевагу судовій формі захисту порушених прав.

У судовій практиці трапляються випадки коли особи, які постраждали внаслідок неякісного надання косметологами-естетами медичних послуг звертаються до суду за захистом своїх порушених прав. Як приклад можна навести Рішення Луцького міськрайонного суду Волинської області у справі № 161/12939/15-ц [171], у якій до суду звернулась позивачка з приводу відшкодування шкоди, завданої внаслідок недоліків, спричинених діями медичної сестри, у зв'язку з проведенням процедури біоревіталізації та введення філерів на дому. Як вбачається із наданих суду документів, медична сестра закінчила курси підвищення кваліфікації «Інституту Професійних Технологій» зі спеціальності косметолог-естетист, а також успішно закінчила теоретичні та практичні курси з ревіталізації та введення косметичних препаратів. Із наявних у матеріалах справах документів не вбачається, що у медичної сестри була ліцензія на надання медичної допомоги, зокрема косметологічної. Крім того, остання не працює у спеціалізованій косметологічній клініці, кабінеті. Суд у своєму рішенні дійшов висновку, що у задоволенні позовних вимог слід відмовити у зв'язку з відсутністю належних і допустимих доказів, які б підтверджували факт надання відповідачем позивачу послуг із істотними недоліками, що у подальшому призвело до ушкодження здоров'я, та неможливістю доведення причинного зв'язку із завданою шкодою і протиправною поведінкою медичної сестри.

У подальшому позивач звернулася з апеляційною скаргою до апеляційного суду Волинської області з проханням скасувати рішення суду першої інстанції та ухвалити нове рішення у зв'язку з тим, що медична послуга

була надана з порушенням встановленого порядку надання таких послуг, без наявної ліцензії, відповідної освіти та з порушенням умов використання медичного препарату. Суд апеляційної інстанції задовольнив частково апеляційну скаргу позивача мотивуючи це тим, що згідно з наказом МОЗ СРСР від 28.12.1982 № 1290 «Про заходи з поліпшення косметологічної допомоги населенню» [84] визначено суб'єктний склад та посадові обов'язки осіб, які надають косметологічну допомогу. Цим наказом затверджено Положення про медичну сестру з косметологічних процедур та визначено, які процедури вона може проводити. Так, вона може проводити всі види масажів обличчя і голови, чистку шкіри обличчя, глибоке і повільне шелушіння шкіри обличчя, накладення на обличчя всіх видів масок, гриму, втирання лікувальних засобів в шкіру голови, дарсонвалізацію шкіри обличчя і голови, електроепіляцію.

Аналіз наведених норм доводить, що косметолог-естетист має право проводити нескладні процедури, які не пов'язані з порушенням шкіряного покриву. Враховуючи встановлені обставини та вимоги чинного законодавства, відповідно до яких медична сестра не вправі була надавати позивачу послуги з порушенням шкіряного покриву, колегія суддів дійшла висновку, що відповідач надала позивачу послуги, які не повинна була надавати, оскільки не мала відповідної освіти [165, с. 67].

Ураховуючи викладене, вважаємо за доцільне внести зміни до Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників, затверджених наказом МОЗ України від 29.03.2002 № 117, передбачивши професію косметолог і розробивши відповідні кваліфікаційні вимоги до професії. Вважаємо, що це дозволить легітимізувати суб'єктів надання косметичних послуг, розробити критерії ліцензування суб'єктів господарювання – надавачів косметологічних послуг і передбачити адміністративну відповідальність за їх порушення.

Крім того, КУпАП містить такі адміністративні проступки як: невиконання постанов, розпоряджень, приписів, висновків, а так само інших законних вимог посадових осіб органів, установ і закладів державної санітарно-епідеміологічної служби (ст. 188-11); порушення законодавства у сфері захисту

персональних даних (ст. 188-39); порушення права на інформацію (ст. 212-3; 188-39) [56]. Усе це – проступки з так званим формальним складом, тобто обов'язковою ознакою виступає лише факт вчинення протиправного діяння (крім недодержання стандартів і технічних умов при транспортуванні, зберіганні і використанні (експлуатації) продукції (ст. 170 КУпАП), коли для притягнення до адміністративної відповідальності обов'язкове настання шкідливих наслідків – зниження якості, псування або наднормативні втрати продукції). Тому кожне з перелічених діянь буде вважатися адміністративним правопорушенням відразу ж після його вчинення, незважаючи на те, чи настав протиправний результат від вчинення того чи іншого правопорушення і чи мав місце причинний зв'язок між діяннями та цими результатами (наслідками) [60, с. 94–95].

Підвідомчість справ про адміністративні проступки щодо органів внутрішніх справ (Національної поліції України) визначена у ст. 222 КУпАП [56]. Національна поліція України розглядає справи про адміністративні правопорушення в галузі охорони здоров'я населення, передбачені ч. 1 ст. 44 КУпАП [56]. Утім законодавцем ще і досі не визначено підвідомчість справ про адміністративні правопорушення норм ст. 44-3. У зв'язку з цим пропонуємо наділити правом складати протоколи про адміністративні правопорушення за ст. 44-3 уповноважених на те посадових осіб органів внутрішніх справ (Національної поліції).

Акцентуємо увагу на те, що ст. 255 КУпАП містить перелік осіб, які мають право складати протоколи про адміністративні правопорушення. Аналіз цієї статті дозволив зробити висновок про відсутність у переліку осіб, які законодавець наділяє правом складати протоколи про адміністративні правопорушення уповноважених на те осіб органів Держлікслужби. Водночас у п. 13 Положення про Держлікслужбу зазначено, що ця служба має право складати протоколи про адміністративні правопорушення та розглядати справи про адміністративні правопорушення у випадках, передбачених законом [115].

Вважаємо за доцільне посилити ринковий контроль з боку Держлікслужби за обігом так званих косметичних засобів, які за визначенням є лікарськими (із заявленим лікувальним ефектом та/або виготовлених із використанням активних фармацевтичних субстанцій та/або виготовлених у лікарських формах, неприйнятних для продукції, яка визначається як косметична – ін'єкції, супозиторії та ін.). Для цього пропонуємо доповнити перелік осіб, які мають право складати протоколи про адміністративні правопорушення шляхом внесення змін до ч. 1 ст. 255 КУпАП, додавши уповноважених на те осіб органів Держлікслужби. Цю пропозицію слід викласти у такій редакції: «... органів Державної служби України з лікарських засобів та контролю за наркотиками (статті 42-4; 44; 44-3; 188-2; 188-3; 188-9; 188-10).

Сьогодні суспільні відносини, що виникають у сфері надання косметологічних послуг в Україні, є опосередковано врегульованими нормами різних галузей права. Однак у сфері надання косметологічних послуг адміністративна відповідальність поки ще в законодавстві України не передбачена, а стосується лише окремих аспектів діяльності суб'єктів її надання. Щодо адміністративної відповідальності за правопорушення зазначені в КУпАП, то вона настає у разі, якщо ці порушення за своїм характером не тягнуть за собою відповідно до закону кримінальної відповідальності [24].

Під час свого розвитку держава постійно здійснює правотворчі функції, в результаті яких з'являються численні нормативно-правові акти, а предметом їх правового регулювання є відносини у різних сферах суспільного життя. Такі норми різняться за багатьма наявними у правовій науці критеріями, зокрема за юридичною силою, колом осіб, на яких вони розповсюджуються, органом, що ухвалив цей акт, тощо.

Як відомо, адаптація національного законодавства до норм ЄС є однією з найважливіших складових політики європейського вибору не лише нашої держави, а й будь-якої іншої країни, яка прагне прогресивного розвитку шляхом європейської інтеграції [16]. Тому під удосконаленням

адміністративного законодавства у сфері надання косметологічних послуг в Україні слід розуміти вироблення теоретичних і практичних напрямів посилення потенціалу для подальшого розвитку такого явища та врегулювання спірних питань, що при цьому виникають, шляхом доопрацювання, скасування чи розробки нових нормативно-правових актів у вказаній сфері [144, с. 158].

На жаль, в Україні гальмується розроблення законопроектів, ухвалення яких забезпечило б упровадження ефективної моделі косметологічного обслуговування населення, спрямованого на забезпечення належних умов реалізації такого права. Тому вбачається за доцільне розробити та запровадити систему обліку обсягу надання косметологічних послуг і контролю за їх якістю.

Отже, взятий законодавцем курс на модернізацію системи охорони здоров'я, зокрема і косметологічних послуг, сьогодні не виправдовує очікувань, позаяк переважна більшість фундаментальних змін не стосуються суміжних інститутів, а реалізація реформ суттєво відстає від запланованих строків [180, с. 106–107].

Безумовно, медичне право України потребує своєї кодифікації, тобто створення єдиного систематизованого, логічно і юридично цілісного нормативно-правового акта – Медичного кодексу, до якого ввійдуть закони та нормативно-правові акти, що регулюють не лише питання медичної діяльності, а й надання косметологічних послуг. Водночас необхідно забезпечити створення такої системи медичного права, яка б повною мірою відповідала вимогам часу та ґрунтувалася на загальноєвропейських підходах до забезпечення права кожного на здорове життя і права медичного працівника на здійснення професійної діяльності. До цієї системи мають увійти закони «Про особливості діяльності косметологічних закладів», «Про правовий статус суб'єктів надання косметологічних послуг», «Про права клієнтів (пацієнтів)» та інші законодавчі акти, що дозволили б належним чином регламентувати правовідносини у сфері надання косметологічних послуг в Україні. Вкрай актуальним є встановлення основних вимог до процедурних аспектів надання медичних та косметологічних послуг, оновлення адміністративного

законодавства в зазначеній частині, а також визначення та закріплення адміністративно-правової відповідальності суб'єктів надання косметологічних послуг в Україні [144, с. 159].

Утім, це питання є одним із головних для збереження людського життя і здоров'я, а вказані правовідносини потребують посиленої правової охорони, основним із засобів якої є адміністративна відповідальність за неякісне надання досліджуваних послуг [175, с. 124].

Отже, можна зробити такі висновки щодо вдосконалення адміністративного законодавства у сфері надання косметологічних послуг в Україні:

1) удосконалення адміністративного законодавства полягає у створенні нових нормативно-правових актів у сфері надання косметологічних послуг для регулювали здійснення цієї діяльності;

2) узятий законодавцем курс на трансформацію системи охорони здоров'я, зокрема й косметологічних послуг, наразі не виправдовує своїх очікувань, оскільки більшість фундаментальних змін не стосуються суміжних інститутів, а реалізація реформ суттєво відстає від запланованих строків; нині не існує уніфікованих законодавчих вимог до процедурних аспектів надання косметологічних послуг;

3) необхідна кодифікація медичного законодавства, оскільки вкрай актуальним є оновлення законодавства в частині надання не лише медичних послуг, а й таких, що надаються у сфері косметології; у Медичному кодексі України доцільно закріпити основні вимоги до процедурних аспектів надання косметологічних послуг і присвятити окремий розділ адміністративно-правовій відповідальності суб'єктів надання медичних і косметологічних послуг [144, с. 159].

Висновки до розділу 2

Дослідження особливостей адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг в Україні дозволило зробити такі висновки:

1. Виокремлено найважливіші функції суб'єктів – центральних, територіальних і місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у сфері косметології за змістовним критерієм: нормотворчу, управлінську, регуляторну, контрольну, правозабезпечувальну та правозахисну.

З метою належного контролю за виробництвом і обігом косметичної продукції запропоновано внести зміни у ч. 5 п. 1 Положення про МОЗ України, виклавши його у такій редакції: «забезпечення населення якісними, ефективними та безпечними лікарськими засобами, створення, виробництва, контролю якості та реалізації лікарських засобів, *косметичної продукції*, медичних імунобіологічних препаратів, обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, протидії їх незаконному обігу, а також безпечних медичних виробів та косметичної продукції».

Обґрунтовано доцільність внесення змін до п. 1 і п. 3 Положення про Державну службу України з лікарських засобів та контролю за наркотиками. Запропоновано розширити повноваження Держлікслужби щодо контролю та нагляду за виробництвом та обігом косметичної продукції.

До напрямів співпраці громадських організацій у сфері косметології із органами державної влади віднесено: 1) організацію і проведення спільних науково-комунікативних заходів, присвячених обговоренню шляхів удосконалення нормативно-правової бази у сфері косметології; 2) заохочення активної дискусії представників професійної громадськості щодо законодавчих ініціатив; 3) урахування при розробленні нормативно-правових актів рекомендацій громадських організацій у сфері косметології; 4) заохочення спільної організації та проведення право-просвітницьких та науково-практичних заходів з представниками громадських організацій у сфері косметології тощо.

Виокремлено ознаки системи суб'єктів регулювання ринку косметологічних послуг. До них віднесено: загальну мету такого регулювання; підпорядкування завдань кожного суб'єкта системи загальній меті регулювання; усвідомлення кожним суб'єктом системи своїх завдань і розуміння загальної мети регулювання; виконання кожним суб'єктом регулювання ринку косметологічних послуг своїх функцій, що витікають із поставлених завдань; конкретні відносини між суб'єктами регулювання ринку косметологічних послуг; наявність координуючого органу; обов'язковий зворотний зв'язок.

2. Сформульовано авторське визначення поняття «адміністративно-правові засоби регулювання ринку косметологічних послуг». Це – сукупність прийомів і способів діяльності суб'єктів регулювання ринку косметологічних послуг урегульованих нормами адміністративного права, що застосовуються з метою охорони і захисту прав споживачів косметологічних послуг.

Виокремлено ознаки адміністративно-правових засобів регулювання ринку косметологічних послуг: а) вони урегульовані нормами адміністративного права; б) являють собою сукупність прийомів і способів діяльності суб'єктів регулювання ринку косметологічних послуг на керовані об'єкти; в) застосовуються у встановлених межах і відповідній формі; г) метою застосування є охорона та захист прав споживачів косметологічних послуг.

Виокремлено важливі елементи системи засобів адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг: стандартизація, сертифікація косметологічної і косметичної продукції; ліцензування та акредитація закладів, що надають косметологічні послуги; атестація суб'єктів – надавачів косметологічних послуг, оподаткування суб'єктів, що виробляють, реалізують косметичну продукцію і надають косметичні і косметологічні послуги.

Доведено, що нормативно-правова база, яка регламентує виробництво та обіг косметичної продукції в Україні не відповідає вимогам міжнародних стандартів і потребує оновлення. Запропоновано оновити галузевий стандарт

України ГСТУ 201-05-97 «Послуги косметолога. Загальні технічні умови», ДержСанПіН 2.2.9.027-99.

Обґрунтовано доцільність затвердження проекту Технічного регламенту на косметичну продукцію. Це дозволить забезпечити підвищення якості та безпеки косметичної продукції шляхом гармонізації технічного регулювання із законодавством ЄС, а саме Регламенту ЄС у сфері косметики № 1223/2009.

Підтримано пропозицію щодо доцільності розробки і внесення змін у Державну Фармакопею України та запропоновано ввести статтю «Косметична продукція», яка б містила вимоги щодо якості інгредієнтів косметичних продуктів, показників безпеки та умов виробництва.

Обґрунтовано доцільність внесення зміни у Номенклатуру лікарських спеціальностей, затверджену наказом МОЗ України від 22.02.2019 № 446. Запропоновано доповнити р. V. Інші Номенклатури лікарських спеціальностей п. «Косметологія», що дозволить створити правову основу ліцензування косметологічних послуг.

Встановлено, що суб'єкти надання косметичних і косметологічних послуг, які перебувають на загальній системі оподаткування, ухиляються від оподаткування шляхом порушення норм Закону України «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг», оскільки не застосовують реєстратори розрахункових операцій і розрахункові книжки з проведенням розрахунків у касі підприємства з оформленням прибуткових і видаткових касових ордерів та не видають відповідні квитанції, підписані і завірені печаткою в установленому порядку, як того вимагає законодавець.

Доведено доцільність внесення змін до класу 86.90 Інша діяльність у сфері охорони здоров'я, затвердженого наказу Державного комітету статистики України «Про затвердження Методологічних основ та пояснень до позицій Класифікації видів економічної діяльності». Запропоновано його викласти у такій редакції: «Цей клас включає: діяльність з охорони здоров'я людини, яка здійснюється не в лікарнях і не лікарями або стоматологами:

– діяльність медсестер, акушерів, фізіотерапевтів або іншого парамедичного персоналу у сфері оптометрії, гідротерапії, лікувального масажу, трудотерапії, логопедії, хіроподії, гомеопатії, мануальної терапії, голковколювання тощо;

– діяльність з надання косметологічних послуг, яка здійснюється лікарями, медсестрами із спеціальною освітою.»

З'ясовано, що діяльність з надання косметологічних послуг відповідатиме КВЕД-2010: Група 86.9 «Інша діяльність у сфері охорони здоров'я».

3. Запропоновано авторське визначення поняття адміністративної відповідальності у сфері надання косметологічних послуг, як обов'язку особи, яка порушила встановлений нормативно-правовими актами порядок надання косметологічних послуг, понести позбавлення організаційного та/або матеріального характеру, передбачені санкціями норм адміністративного права, з метою відновлення в потерпілої особи (в результаті правопорушення) її фізичного і психічного здоров'я, а також недопущення в подальшому здійснення таких дій.

Здійснено класифікацію адміністративної відповідальності у сфері надання косметологічних послуг в Україні залежно від суб'єкта делікту.

Установлено, що в законодавстві України й досі відсутня адміністративна відповідальність за неналежне надання косметологічних послуг, а наявна стосується лише окремих аспектів діяльності суб'єктів її надання.

Обґрунтовано необхідність здійснення кодифікації законодавства не лише медичних послуг, а й тих, що надаються у сфері косметології. Запропоновано закріпити у Медичному кодексі України основні вимоги до процедурних аспектів надання косметологічних послуг, а також присвятити окремий розділ адміністративно-правовій відповідальності суб'єктів надання медичних та косметологічних послуг [144, с. 160].

Обґрунтовано доцільність внесення змін до Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників, затвердженого Наказом МОЗ України від 29.03.2002 № 117, стосовно закріплення професії косметолога і розроблення

відповідних кваліфікаційних вимог до неї. Запропоновано оновити галузевий стандарт України ДСТУ 201-05-97 «Послуги косметолога. Загальні технічні умови», ДержСанПіН 2.2.9.027-99 [165, с. 67].

Обґрунтовано доцільність унесення змін до ст. 78 «Обмеження, встановлені для медичних, фармацевтичних працівників та фахівців з реабілітації під час здійснення ними професійної діяльності» Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я, запропоновано до її тексту додати термін «косметична продукція».

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ КОСМЕТОЛОГІЧНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

3.1. Зарубіжний досвід правового регулювання ринку косметологічних послуг

Необхідність оновлення законодавства, що регулює косметологічні послуги в Україні, вимагає здійснення огляду правового регулювання ринку косметологічних послуг у зарубіжних країнах. Значного обсягу косметологічна індустрія набула в розвинених країнах Азії, Європи та Америки.

Зокрема, сьогодні Південна Корея, за даними старшого аналітика по б'юті-сегменту аналітичного агентства Mintel Джен Джанг, входить в десятку найбільших світових ринків краси – обсяг внутрішнього ринку за підсумками 2017 року становив 13 млрд доларів США. У найближчі п'ять років прогнозований сукупний середньорічний ріст (CARG) складе 5,8 %. Але головним ринком збуту для косметичної промисловості Кореї, як і раніше залишається Китай – споживачі з Піднебесної купують 36,5 % від всієї продукції корейської косметичної індустрії [160].

Якість косметологічних послуг, зокрема тих, що потребують медичного втручання, впливає й на розвиток медичного туризму.

Наразі Південна Корея переживає справжній бум медичного туризму завдяки тому, що у 2007 році уряд країни прийняв закон про медичний туризм, дозволивши іноземцям користуватися корейської системою охорони здоров'я. Відтоді потік іноземних пацієнтів постійно зростає. У перший рік після прийняття закону в країну приїхали 16 000 охочих лікуватися, у 2009 р. – 55 000, у 2011 р. медтуристів було вже 100 000. У 2013 р. Південна Корея очікує 200 000 іноземних пацієнтів, а в 2020 р. – 1 000 000. Причини успіху Республіки Корея у сфері медичного туризму прості: високий рівень технологій

у всіх сферах життя, медичні технології – на рівні 80-90 % від розвинених країн, а ціни ще не наздогнали європейські та американські. Вартість медичних послуг в Південній Кореї нижча, ніж вартість лікування в Сінгапурі [140].

Разом із розвитком косметологічної галузі Південної Кореї збільшилися випадки неякісного обслуговування споживачів косметологічних послуг, насамперед у сфері косметологічної хірургії, Асоціація пластичних хірургів Кореї закликала до введення більш жорстких правил, що регулюють професійну діяльність і лікарів, і рекламних агентств. Її члени побоюються, що подібні історії можуть остаточно зіпсувати їх репутацію, хоча переважно вони є сумлінними і кваліфікованими професіоналами [186]. Неякісне надання косметологічних послуг може сприяти зменшенню попиту на вказаний різновид суспільних послуг та підірвати розвиток всієї галузі. Тому вкрай важливим є нормативно-правове забезпечення таких вимог, які б сприяли доступності та якості косметологічних послуг як умови розвитку цього сегменту ринку.

При розгляді правового регулювання ринку косметологічних послуг розглянемо досвід тих країн, де склалася усталена практика такого регулювання, що сприяє розвитку косметологічної індустрії. Серед сфер такого регулювання доцільно приділити увагу нормативним вимогам відносно професійного навчання, вимогам щодо ліцензування косметологічної діяльності, оподаткуванню, контролю, а також відповідальності у сфері неякісного надання косметологічних послуг.

Навчання для професійного надання косметологічних послуг набуває популярності в різних країнах світу. Наприклад, отримати вищу освіту у Польщі за спеціальністю косметологія можна в понад 50 університетах приватного або державного врядування. Державні університети пропонують кандидатам обмежену кількість денної форми навчання, тобто вільних місць. Пропозиція приватних вузів Польщі дуже велика і без обмежень місць. Приватні університети зазвичай коштують дешевше та більше уваги зосереджують на практиці [66]. Наприклад, Університет Косметології у

Варшаві – це спеціалізований вищий навчальний заклад, що готує висококваліфікованих спеціалістів у галузі сучасної косметології, дієтології, області створення та виробництва косметичних засобів. Програма цього ВУЗу спрямована не лише на теоретичне навчання студентів, а значною мірою на практичне освоєння матеріалу. Випускники Університету Косметології після закінчення навчання будуть готові до виконання різних видів косметичних процедур із правильним підбором відповідних косметичних засобів; до використання спеціальної апаратури під час проведення косметичних процедур; до правильного підбору й призначення відповідних косметичних засобів; до діагностики стану шкіри й плідної співпраці з лікарем-дерматологом у сфері спеціального догляду за шкірою; до проведення фізіотерапевтичних процедур, включаючи показання та протипоказання пацієнтів [170].

Наведене вказує на наявність певних державних стандартів освіти для підготовки спеціалістів у різноманітних сферах косметологічних послуг. Доволі врегульованим з точки зору вимог до професійної освіти фахівців у сфері надання косметологічних послуг можна вважати законодавство США.

Програма навчання косметологів у США передбачає щотижневі тести з пройденого матеріалу. Претендент на отримання диплома повинен набрати не менше 75 балів за такими тестами, тобто підтвердити успішне освоєння матеріалу на кожному етапі свого навчання. Також майбутні косметологи повинні успішно здати 2 комплексних переддипломних тести – теоретичний і практичний. При успішному закінченні навчання студент отримує тимчасову ліцензію, яка дійсна протягом 6 місяців. Протягом дії тимчасової ліцензії претендент повинен скласти державний іспит на зайняття постійною косметологічною діяльністю. Для допуску до зазначеного іспиту майбутній косметолог повинен пройти практику, кількість годин якої зазначено в законодавстві США. Практично в усіх штатах Америки потрібно мати 600 годин практики, для Пенсільванії – 300, для Техасу – 750. І тільки після підтвердження практики та успішного складання іспиту експерт сфери краси має право займатися незалежною практикою та відкрити свій кабінет [21].

Подібні вимоги щодо підготовки фахівців у косметологічній сфері містяться й у законодавстві Канади. Водночас на відміну від інших країн у Канаді не існує поняття косметолог. Послуги у сфері краси надають: естетист, апаратний технолог, дерматокосметолог, гример, візажист. Кожен із зазначених напрямів вивчається окремо (можливі варіанти освоєння всіх напрямів з більш високою вартістю) в державних або приватних коледжах. Термін навчання становить від 6 до 24 місяців і охоплює всі максимальні напрями вивчення, серед яких: гігієна; бактеріологія; косметична хімія, особливо шкіри та її додатків. Програма навчання поєднує лекційні заняття, семінари з вивчення теорії та практичні заняття. Також передбачено вечірнє навчання, яке триває близько 3-х років. Після закінчення навчальної програми складається іспит, і студент може отримати підтверджуючий документ: диплом або сертифікат, залежно від навчального закладу та обраного напрямку. При достатній наявності годин практики, яка повинна бути неоплачуваною і під керівництвом професіонала, претендент на посаду косметолога отримує ліцензію, що підтверджує право на заняття самостійної практикою [22].

Отримання ліцензії на право надання косметологічних послуг є результатом успішного завершення навчання та обов'язковою умовою легальності надання таких послуг. Законодавством більшості розвинених країн передбачається відповідальність за надання косметологічних послуг без отримання ліцензії. Зокрема законом про косметологію штату Пенсільванії (США) передбачено покарання для будь-якої особи, яка займається або викладає косметологію, або діє в будь-якій якості, в якій вимагається ліцензування, без дотримання цього закону, ця особа буде засуджена до сплати штрафу, що не перевищує трьохсот доларів (300,00 доларів США), і/або буде засуджена до позбавлення волі на строк не більше трьох (3) місяців [196]. В законодавстві про косметологічну діяльність штату Флорида (США) містяться певні заборони щодо здійснення будь-якого різновиду косметологічних послуг без ліцензії, що передбачена законодавством як обов'язкова. Зокрема заборонено: 1) виконувати роль косметолога, спеціаліста, обгортки для волосся,

плетінки для волосся або обгортки для тіла, якщо така діяльність здійснюється без спеціальної реєстрації чи без отримання відповідного дозволу; 2) діяльність будь-якого косметологічного салону, якщо він не має належної ліцензії; 3) дозволяти працівнику займатись косметологією або спеціальністю, якщо він не має належної ліцензії, реєстрації чи іншого передбаченого законодавством дозволу; 4) надавати ліцензію іншій особі; 5) надати департаменту неправдиві або підроблені докази при отриманні будь-якої ліцензії; 6) видавати себе за будь-якого іншого власника ліцензії з подібним або іншим іменем; 7) використовувати або намагатися використати анульовану ліцензію тощо. За порушення встановлених заборон до особи може бути застосовано одно або декількох з таких покарань: 1) анулювання або призупинення дії будь-якої ліцензії чи реєстрації; 2) винесення догани або докору; 3) накладення адміністративного штрафу, який не повинен перевищувати 500 доларів США за кожен підрахунок або окреме правопорушення; 4) постановка на випробувальний термін на певний період; 5) відмова в посвідченні департаменту заявника на отримання ліцензії [192].

Процедура отримання ліцензій та суб'єкти їх надання певним чином відрізняється одна від одної залежно від конкретних країн, навіть в таких схожих за вимогами до професійного навчання, як США і Канада. Ліцензуванням в Канаді займаються спеціальні державні органи, до складу яких входять провідні фахівці в ліцензованій сфері. Наприклад, в косметології це представники відомих салонів краси і громадських організацій, косметологічних центрів, вчені, власники бізнесу. Такий склад є дуже результативним, бо претендент на отримання ліцензії проходить комплексний об'єктивний іспит, і дійсно готовий надавати косметологічні послуги [22].

Як справедливо підкреслює А. Власюк, у США компетенцією в сфері ліцензування володіють практично незалежні від адміністрації штату ліцензійні комісії, професійні асоціації, які часто самі лобіюють закони, що встановлюють ліцензування яких-небудь галузей діяльності, щоб мати можливість призначати

своїх представників у такі комісії та одержувати переваги при видачі ліцензій своїм членам [25, с. 79].

Однак таку ситуація не можна сприймати повністю критично, адже йдеться про професійну оцінку діяльності косметологів з боку досвідчених фахівців у цій галузі. Як підкреслює І. В. Венедиктова, дуже важливо, що розвиток косметології пов'язаний із впливом на її формування громадськості. Наприклад, громадські організації косметологів беруть участь у ліцензуванні косметологічної діяльності як офіційні представники акредитаційної комісії та/або як радники. У США ліцензія косметологів повинна підтверджуватися кожні 2 роки шляхом складання іспиту практикуючим косметологом, в програму якого, крім практичних положень, включаються бізнес, менеджмент, маркетинг, робота з клієнтом [21].

В Канаді подальша діяльність осіб, які отримали ліцензію на надання косметологічних послуг також регламентована в частині недопущення спричинення шкоди здоров'ю як споживачам косметологічних послуг, так і суб'єктам, що їх надають. Наприклад, стандарти та рекомендації з естетики в галузі охорони здоров'я Канади окреслюють стандарти охорони здоров'я та рекомендації щодо особистих послуг, що забезпечують макіяж та процедури з догляду за обличчям, манікюр та педикюр, а також епіляцію тіла. У документі розглядаються основні процедури, що застосовуються в естетиці, та методи запобігання інфекції, які мають вирішальне значення для зменшення ризику передачі захворювання [203].

Окрім санітарно-гігієнічних вимог, що наразі збільшують своє значення з огляду на складну епідеміологічну ситуацію у світі, багато уваги приділяється й врегулюванню питань безпеки косметичних засобів, які використовуються у косметологічній діяльності.

Європа є світовим лідером у галузі косметики та домінуючим експортером косметики. Цей сектор є високоінноваційним та забезпечує значну зайнятість у Європі. Участь ЄС головним чином стосується нормативної бази щодо доступу на ринки, міжнародних торговельних відносин та зближення

нормативних актів. Всі вони спрямовані на забезпечення найвищого рівня безпеки споживачів, одночасно сприяючи інноваціям та конкурентоспроможності цього сектору [204].

Зокрема, Регламент (ЄС) № 1223/2009 про косметичні продукти є основною нормативною базою готової косметичної продукції, коли вона розміщується на ринку ЄС. Це посилює безпеку косметичної продукції та впорядковує основи для всіх операторів у цьому секторі [204]. Вперше опублікований в Офіційному віснику ЄС, Регламент застосовується в повному обсязі з 11 липня 2013 р. Метою цього Регламенту щодо косметики є охорона здоров'я населення з урахуванням добробуту тварин, та гармонізація правил у Європейському економічному просторі (ЄЕЗ) з метою створення єдиного ринку косметичних товарів. Тільки косметичні виробники, щодо яких юридична або фізична особа визначена в межах Співтовариства як «відповідальна особа» (RP), повинні бути розміщені на ринку відповідно до ст. 4 Регламенту (ЄС) № 1223/2009. RP може бути виробником, імпортером або особою, на замовлення якої виготовляється косметичний продукт. RP має переглянути всі вимоги, викладені в Регламенті № 1223/2009, щодо їх процедур та внести до них відповідні зміни. Перш ніж розміщувати косметичний продукт на ринку в ЄЕЗ, RP повинен переконатися, що косметичний продукт безпечний для використання та відповідає вимогам Регламенту (ЄС) № 1223/2009 [208].

Законодавство Канади також містить вимоги щодо безпеки косметичних засобів, зокрема встановлено, що жодна особа не може продавати косметичний засіб, якщо будь-яка етикетка або реклама косметичного засобу містить будь-який символ або твердження, що означає, що косметичний засіб було складено відповідно до рецепта, містить заборонені для застосування речовини та інші вимоги безпеки косметичної продукції [194].

Основним суб'єктом контролю за якістю косметологічної продукції та косметологічних послуг в Канаді, згідно з Положеннями про косметику в галузі охорони здоров'я Канади та Законом про харчові продукти і наркотики є Канадське регуляторне агентство, яке серед іншого проводить регулярні

інспекції місць реалізації косметичних товарів на предмет їх відповідності встановленим вимогам [188].

Вимоги безпеки охоплюють як рівень професійної підготовки фахівців у косметологічній галузі, так і засоби надання косметологічних послуг, проте не обмежуються вказаними напрямками.

Забезпечення безпеки під час надання косметологічних послуг набуває особливої важливості під час вживання протівірусних заходів. Останні спричиняють необхідність вжиття більш посилених заходів при реалізації косметологічних послуг. Інструкції про порядок надання послуг косметичними салонами, салонами краси під час епідемії SARS-CoV-2 в Польщі передбачають запровадження низки додаткових процедур, цілями яких є: додаткове підвищення рівня безпеки для працівників (обслуговуючого персоналу) і клієнтів кабінету; мінімізація ризику зараження працівників (обслуговуючого персоналу) і клієнтів; обмеження кількості контактів на території кабінету, протягом певного періоду часу, як міра захисту від можливого зараження. Інструкції розділені на чотири частини: забезпечення безпеки працівників і клієнтів кабінету; забезпечення безпеки в приміщенні (кабінеті) для надання послуг; профілактичні процедури: у разі підозри на зараження працівника коронавірусом; процедури у разі підозри на зараження особи/клієнта корона вірусом [50].

Отже питання протівірусної безпеки при наданні косметологічних послуг становлять зміст додаткового правового регулювання цієї галузі поряд із вимогами щодо безпеки змісту самих косметологічних процедур та безпеки косметичних засобів, які використовуються при наданні цих процедур.

Косметологічні послуги займають значне місце серед інших видів підприємницької діяльності, обсяг їх надання щороку збільшується, отже правове регулювання оподаткування цієї галузі підприємництва має важливе значення як для публічних фінансових інтересів щодо наповнення загальнодержавних та місцевих бюджетів, так і для стимулювання або ж утримання розвитку цієї сфери послуг.

У деяких країнах світу впроваджено так званий «податок на красу» – оподаткування косметичних і пластичних операцій. Разом зі збільшенням доходів бюджету, такий податок має ще й іншу мету – знизити кількість операцій, які роблять неповнолітні. Зважаючи на неможливість розрахунку ставок податку, ідея оподаткування гарних людей перетворилася на ідею стягувати податок з косметичних операцій. Серед перших країн, де вона активно впроваджувалася, були США. За підрахунками американських експертів, щороку на такі операції витрачається більше 11 млрд дол. і сплата 10 % від їх вартості гіпотетично дасть змогу додатково збільшити доходи бюджету більш ніж на 1 млрд дол. В Південній Кореї широка база оподаткування стала чи не найголовнішим мотивом впровадження «податку на красу». У 2014 р. уряд Південної Кореї впровадив 10 % непрямий податок на послуги в сферах пластичної хірургії та косметології. Запровадження такого податку не приведе до зменшення кількості дорослих осіб, котрі прагнуть вдосконалити чи змінити свою зовнішність. Поряд із високою якістю пластичних і непластичних косметичних операцій привабливість спеціалізованих клінік у Південній Кореї зумовлена цілим спектром додаткових послуг (проживання в готелі, авіапереліт тощо). Сьогодні індустрія медичного туризму в цій країні приносить до бюджету доходи в обсязі більше 450 млн дол. США [92]. Висока якість косметологічних послуг медичного характеру сприяє розвитку медичного туризму та дозволяє запроваджувати посилене податкове регулювання цієї сфери без втрат для косметологічної галузі.

Отже, розвиток окремих особливо складних та відповідно найбільш дорогих косметологічних процедур, зокрема у сфері пластичної хірургії, в окремих країнах може слугувати як надійним джерелом наповнення суспільних бюджетних доходів, так і джерелом зайнятості населення та відповідно його економічного благополуччя.

Серед інших напрямів правового регулювання ринку косметологічних послуг окремо слід звернути увагу на здійснення контролю за наданням таких послуг.

Адміністративними правилами Техаського департаменту ліцензування та регулювання встановлено, що косметологічні установи перевіряються періодично або в результаті скарги. Метою перевірок є встановлення відповідності діяльності вимогам, що стосуються громадської безпеки, ліцензування та санітарії. Крім того, під час проведення перевірок контролюючий орган надає рекомендації власникам косметологічних закладів та керівникам про найкращі практики щодо методів зменшення ризику [195].

Таким чином, основним органом адміністративного контролю в штаті Техас є орган ліцензування косметологічних послуг – Техаський департамент ліцензування та регулювання.

Також правилами встановлена періодичність і порядок проведення таких перевірок. Так, кожен салон краси, спеціалізований салон, подвійний магазин, міні-салон чи міні-подвійний магазин повинні перевірятися принаймні раз на чотири роки. Кожна школа культури краси повинна перевірятися принаймні двічі на рік. Принаймні раз на два роки департамент перевіряє спеціалізовані косметологічні магазини, що мають ліцензію, сертифікат або дозвіл. Інспекції проводяться протягом звичайних годин роботи косметологічних установ. За винятком первинних перевірок шкіл культури краси, перевірки можуть проводитися без попереднього повідомлення. Після завершення інспекції власник повинен бути письмово повідомлений про її результати. У звіті про перевірку вказується, чи була інспекція затверджена чи ні, та описуються будь-які порушення, виявлені під час інспекції [195]. Подібні практики здійснення контролю містяться у косметологічному законодавстві інших штатів США.

Контроль за виконанням вимог медичної практики у сфері надання косметологічних послуг Австралії здійснює зокрема Комісія з питань охорони здоров'я. Невиконання стандартів, кодексів та керівних принципів може призвести до таких негативних наслідків як призупинення реєстрації лікаря [209].

У разі виявлення порушень при наданні косметологічних послуг до основних наслідків контролю в практиці таких країн як США та Австралія

застосовують штрафи та позбавлення ліцензії на право заняття професійною практикою у сфері косметології.

Отже обіг косметичної продукції у більшості розвинених країн світу контролюється відповідними державними органами, які наділені повноваженнями щодо контролю та нагляду за виробництвом і обігом косметичної продукції, та регулюється спеціальними нормативно-правовими актами.

Так, 29 червня 2020 року Державна рада Китаю оприлюднила довгоочікуваний Регламент про косметичний нагляд та адміністрацію, який набув чинності 1 січня 2021 року. Регламент містить шість глав, що детально описують процедури нагляду за косметичними продуктами та інгредієнтами, виробництвом, імпортом. Одним із основних пунктів Регламенту є посилення управління безпекою та якістю косметичних продуктів шляхом перекладання більшої частини відповідальності на реєстраторів виробників і реалізаторів косметичної продукції). З цією метою у Регламенті вписані нові вимоги до реєстраторів. Наприклад, згідно з проектом заходів щодо реєстрації, наукова основа для заявок про склад продукту повинна бути включена до клопотання про реєстрацію або повідомлення. Крім того, ст. 22 Регламенту вимагає від реєстратора публікувати свої довідкові матеріали на підтвердження заявок про склад товару на визначених державних веб-сайтах. За невиконання цього зобов'язання передбачено санкції від накладання штрафу до закриття бізнесу. Крім того, стосовно імпортової косметики Регламент підтверджує, що закордонні реєстратори є головними відповідальними особами щодо безпеки продукції та її якості. Стаття 66 Регламенту надає можливість органу влади ініціювати виїзні перевірки для зарубіжних виробників, які подають неправдиві матеріали або подають недостовірні данні. Регламент також передбачає схему розподілу відповідальності між іноземним реєстратором та його агентом, тобто вітчизняна юридична особа призначена лише для надання допомоги у реєстрації продукції, моніторингу та звітуванні про побічні реакції. Згідно з поточною практикою відповідальний вітчизняний агент, котрий, як правило, є

імпортером продукції, несе більше відповідальності за невчасне подання (неподання) наведеної вище інформації. Існує широкий діапазон покарань, якщо закордонний реєстратор порушує Регламент, а невиконання накладеного штрафу може призвести до заборони компанії на імпорт косметики протягом 10 років. Останніми роками в Китаї набула свого поширення Інтернет-торгівля косметикою. Регулювання цієї нової торгової платформи розподілено по різних юридичних документах. Регламент вперше встановив юридичні зобов'язання інтернет-трейдерів та торгових майданчиків у галузі косметики [198].

На нашу думку, прийняття Регламенту є важливим кроком, здійсненим китайським урядом на шляху встановлення контролю за виробництвом та обігом косметичної продукції на вітчизняному ринку.

У літературі з огляду на необхідність чіткого врегулювання питань відповідальності суб'єктів надання косметологічних послуг наполягають на доцільності використання досвіду зарубіжного законодавства для негайного впровадження науково-обґрунтованої з організаційно-методичних позицій системи об'єктивної оцінки якості наданої косметологічної допомоги та її стандартизації, а також на визначенні критеріїв оцінки діяльності профільних медичних організацій [142, с. 32].

Слід підкреслити складність оцінки шкоди, заподіяної при наданні косметологічних послуг, адже йдеться про оцінку того, наскільки якісно було надано косметологічну послугу, насамперед з боку споживача цієї послуги [147, с. 145].

Дійсно, без належної фіксації в документах (зокрема, у договорах про надання косметологічних послуг) змісту косметологічних процедур, які входять до косметологічних послуг, результатів їх застосування та інших умов дуже складно оцінити наслідки косметологічних послуг, окрім тих випадків, коли спричинення шкоди життю чи здоров'ю споживачеві косметологічної послуги є очевидним. Водночас поширюються випадки, коли споживач косметологічних послуг має намір умисно спричинити шкоду власному здоров'ю з метою задоволення власних естетичних вподобань.

Як справедливо підкреслює С. Антонов, у медичній практиці, передусім у пластичній хірургії, естетичній стоматології, непоодинокі випадки, коли пацієнти звертаються до медичних закладів для проведення медичних втручань, які під кутом зору людини зі здоровим глуздом у жодному разі не потрібні для їхнього організму. Це операції зі збільшення окремих органів чи частин тіла (при їх середніх, нормальних розмірах), видалення окремих органів чи частин тіла (ребер, зубів, пальців на ногах), вживляння у тіло сторонніх предметів, зміна розрізу очей, кольору шкіри тощо. Аналогічна ситуація й щодо здійснення естетичних стоматологічних процедур (відбілювання, інкрустація зубів тощо), коли через прагнення до вдосконалення зовнішності чи досягнення якихось стандартів краси, моди, пацієнт фактично погоджується на заходи, що безповоротно ушкоджують його здорові зуби, тобто шкодять здоров'ю. У зазначених та схожих випадках пацієнт дає згоду на заздалегідь ризиковані та шкідливі медичні втручання. Однак при дотриманні з боку медичного закладу (медичного працівника) усіх вимог та стандартів здійснення медичних втручань таку шкоду здоров'ю, на нашу думку, можна вважати правомірною. Тобто у такому разі пацієнт не може розраховувати на якісь компенсації чи відшкодування. Основне завдання медичних закладів (приватно практикуючих лікарів) – юридично правильно зафіксувати згоду пацієнта на застосування таких шкідливих втручань та його поінформованість щодо заздалегідь передбачуваних негативних наслідків [9].

Законодавством окремих країн регулюються питання відмови від відшкодування шкоди, заподіяної на прохання або з дозволу особи, якій таку шкоду заподіяно. Зокрема, згідно з ч. 3 ст. 1064 Цивільного кодексу Російської Федерації у відшкодуванні шкоди може бути відмовлено, якщо шкода заподіяна на прохання або за згодою потерпілого, а дії заподіювача шкоди не порушують моральні принципи суспільства [33]. Водночас зауважимо, що моральні принципи суспільства є оцінюючою категорією [147, с. 145].

Поряд з питанням про звільнення суб'єкта, який надає подібні косметологічні послуги від відповідальності за спричинену клієнту шкоду,

якщо вона є бажаною для останнього, виникає питання про можливість відмови суб'єкта, що надає косметологічні послуги від надання таких послуг [147, с. 145]. Це важливе для лікарів-хірургів, зокрема пластичних хірургів.

А. Сироткіна вказує, що вивчення законодавства Німеччини дозволяє виявити специфіку розуміння свободи дій лікаря, останній є вільним в укладенні договору, за винятком обмежень монополістичної діяльності, заборони надання медичних послуг в двох місцях, також презюмується загальна свобода медичної професії. Лікарі самостійно визначають умови договору, має право створювати особливі форми об'єднань, за їх діяльністю здійснюється контроль організаціями публічного права, передбачається етичне виконання професії [154, с. 22]. Отже, законодавством окремих країн передбачено право самостійного вирішення суб'єктом надання косметологічних послуг як можливості надання таких послуг, так і змісту договору щодо їх надання.

Окремого розгляду заслуговує досвід правового забезпечення відшкодування шкоди, заподіяної неякісним наданням косметичних послуг. Так, в Англії з 1994 року функціонує тарифна схема компенсацій, яка містить детальні умови виплат та їх розміри залежно від різновиду спричиненої шкоди [77, с. 62].

Подібна тарифна система існує й у більшості країн ЄС. Тарифна система передбачає нормативно визначені суми компенсації за конкретні негативні наслідки медичних втручань. Крім того, при визначенні розміру відшкодування майнової шкоди використовуються різні критерії та коефіцієнти. Наприклад, у Великобританії при розрахунку компенсації передусім враховується вік (тривалість життя), професія та кваліфікація потерпілого. Залежно від виду каліцтва суд цієї країни може додатково присудити окремі виплати для придбання пристроїв для інвалідів (наприклад, обладнання помешкання спеціальним ліфтом чи заміна сходів), але лише у розумних (під кутом зору суду) межах. У Швеції також діє тарифна система відшкодування, але законодавством передбачено відшкодування шести категорій шкоди залежно

від факторів, що її спричинили. У США при визначенні суми відшкодування враховують середньорічний дохід та вік потерпілого. Однак суми відшкодування та його порядок цілком залежать від страхової компанії, в якій застрахував свою цивільну відповідальність медичний заклад (лікар) [9].

На відміну від певної єдності щодо загальних тарифних засад відшкодування заподіяної шкоди здоров'ю, що практикується в європейських країнах, питання відшкодування моральної шкоди різняться за специфікою змісту правового регулювання.

Водночас в усіх країнах умовами виникнення зобов'язань з компенсації немайнової (моральної, психічної) шкоди, зазначає С. Шимон, є умови, практично аналогічні до тих, що встановлені для відшкодування майнової шкоди в тих видах контрактних відносин, де порушення умов договору за своєю природою найбільш імовірно спричинятиме і психічні втрати, тобто коли такий наслідок порушення договору, як наявність моральної шкоди, є передбачуваним [182, с. 178].

У німецькому праві компенсація за пережиті страждання повинна бути справедливою: враховується загальний принцип вирівнювання вигоди; потерпілий має бути відновлений у положенні, яке існувало до порушення його прав або інтересів, однак він не повинен отримати вигоду внаслідок компенсації йому такої шкоди. При обчисленні розміру компенсації за моральну шкоду також братимуться до уваги суми компенсацій, які призначалися судами в аналогічних справах раніше [74]. При цьому суди ФРН керуються правилом, відповідно до якого моральна шкода за порушення договірною зобов'язання може бути відшкодована лише в тому разі, якщо у потерпілого є підстави одночасно і для деліктного позову. Таким чином, ставлячи можливість відшкодування моральної шкоди залежно від порушення абсолютних прав, право ФРН значно звужує рамки застосування інституту моральної шкоди при порушенні договірних зобов'язань [143, с. 50].

У деяких країнах Європи, наприклад у Швеції, психологічні переживання без наявності фізичних ушкоджень взагалі не відшкодовуються. Це пов'язано з

прийнятою у цій країні доктриною наявності фізичної рани, яка пояснює неможливість відшкодування таких переживань складнощами у доведенні відсутності прихованих психологічних розладів (наприклад, пригніченого, депресивного стану), які могли бути у потерпілого ще до невдалого медичного втручання [10, с. 59].

Англійське право при відшкодуванні шкоди не встановлює жодних відмінностей між матеріальною і нематеріальною шкодою. Визначення наявності заподіяної моральної шкоди та розміру її відшкодування залежить від низки самостійних факторів. Система, яка діє у Великобританії для визначення розміру компенсації моральної шкоди, була розроблена ще в 1964 році як тарифна схема, а також існує тарифна схема 1994 року. Мінімальний розмір компенсацій встановлено на рівні 1 тисячі фунтів, а максимальний – у 20 тисяч фунтів [81]. Як справедливо підкреслює Р.О. Стефанчук, основним недоліком цієї системи є відсутність певної індивідуалізації, адже вона не враховує властивості особистості потерпілого, зокрема умови життя потерпілого, його соціальні зв'язки, особливості тощо [158, с. 74].

У статті 9 Цивільного кодексу Франції передбачено захист особистих немайнових прав. Однак ще до її введення судова практика застосовувала такий спосіб захисту, як компенсація моральної шкоди на основі загальних норм щодо деліктних зобов'язань (ст. 1382, 1383). Пояснюється це тим, що в законі термін «шкода» згадується як загальна категорія й розмежування її на майнову чи немайнову шкоду як підставу відповідальності не має проводитися; відшкодуванню повинна підлягати будь-яка шкода [181, с. 84]. У Франції законодавство допускає компенсацію моральної шкоди в необмеженій кількості випадків, а суд задовольняє такі позови, керуючись вимогами справедливості. Рішення суддя приймає, дослідивши і врахувавши всі аспекти відносин між позивачем та відповідачем. Тому вердикт у кожній справі зазвичай відрізняється від інших, нібито аналогічних, і дуже залежить від обставин конкретного випадку [74].

Слід підкреслити складність визначення розміру моральної шкоди у сфері косметологічних послуг, оскільки моральна шкода має ще більш суб'єктивне походження ніж шкода заподіяна фізичному здоров'ю споживача таких послуг [147, с. 148].

Отже, розглянутий зарубіжний досвід правового регулювання косметологічних послуг можна поділити за такими його сферами: правове регулювання підготовки фахівців в галузі надання косметологічних послуг; правове регулювання дозвільних аспектів, зокрема ліцензування діяльності з надання косметологічних послуг; правове регулювання відповідальності за неякісне надання вказаних послуг (відповідальність за спричинення шкоди життю, здоров'ю чи морально-психологічному стану споживачам косметологічних послуг).

Підсумовуючи викладене, наголосимо, що більшість розвинутих країн достатньо багато уваги приділяє законодавчому регулюванню обов'язковості отримання спеціальної освіти та її підтвердження шляхом проведення кваліфікаційних перевірок отриманих знань, вмінь та навичок. Як правило, правове регулювання підготовки фахівців у сфері косметологічних послуг пов'язано зі встановленням єдиних державних стандартів такої підготовки. Якісному наданню косметологічних послуг у розглянутих країнах, зокрема у США, сприяє періодичне підтвердження диплома косметолога. Підтвердження диплома можна вважати певною формою професійного контролю за якістю косметологічних послуг.

Також правове регулювання косметологічної галузі в розглянутих країнах засноване на ліцензуванні діяльності, що належить до косметологічних послуг. Суб'єктами контролю виступають органи, які здійснюють ліцензування відповідних косметологічних послуг. Безпосередньо контроль провадиться на предмет відповідності здійснюваних косметологічних послуг умовам ліцензування. Контроль за діяльністю суб'єктів, які надають косметологічні послуги, здійснюється у формі перевірок насамперед щодо наявності

спеціальних дозволів на види косметологічних послуг, а також відповідності такої діяльності санітарно-гігієнічним вимогам.

Адміністративна відповідальність суб'єктів надання косметологічних послуг зазвичай полягає у виплаті високих рівнів штрафів та позбавленні ліцензії на право здійснення професійної діяльності в косметологічній сфері (США та Австралія).

Окремо слід відзначити зарубіжний досвід щодо визначення суб'єктів нагляду і контролю у сфері надання косметологічних послуг, а також такі адміністративно-правові засоби регулювання, як ліцензування, стандартизація та акредитація. Суб'єктами нагляду та контролю виступають органи, які здійснюють ліцензування відповідних косметологічних послуг (зокрема, Департаменти штатів у сфері ліцензування та регулювання (США), Комісія з питань охорони здоров'я, яка також надає ліцензії на надання косметологічних послуг (Австралія). Безпосередньо контроль провадиться на предмет відповідності здійснюваних косметологічних послуг умовам ліцензування. Контроль за діяльністю суб'єктів, які надають косметологічні послуги, здійснюється у формі перевірок насамперед щодо наявності спеціальних дозволів на види косметологічних послуг, а також відповідності такої діяльності санітарно-гігієнічним вимогам та встановленим стандартам, зокрема у сфері якості косметологічної продукції, яка використовується та реалізується при наданні косметологічних послуг.

Позитивним досвідом для його застосування в Україні можна вважати досвід Канади, щодо можливості запровадження Стандартів та рекомендацій з косметологічних послуг, які мають естетичний характер, з розглядом основних процедур, що застосовуються в естетиці, а також методів запобігання інфекції.

Адміністративна відповідальність суб'єктів надання косметологічних послуг зазвичай полягає у виплаті доволі високих рівнів штрафів та позбавленні ліцензії на право здійснення професійної діяльності в косметологічній сфері (США та Австралія).

Правове регулювання відповідальності за неякісне надання косметологічних послуг відрізняється залежно від: походження такої шкоди – деліктне (спричинене неякісним наданням косметологічних послуг) чи договірне (спричинення шкоди здоров'ю, обумовлене бажанням її замовника косметологічних послуг); різновиду шкоди, зокрема спричиненою каліцтвом чи іншим ушкодженням здоров'я споживача косметологічних послуг, або ж спричиненням йому моральної шкоди, яка може бути поєднана (як це обов'язково вимагається законодавством Швеції) чи не поєднана зі шкодою, заподіяною здоров'ю (на прикладі Франції). Доцільним представляється використання позитивного досвіду тих країн, де законодавчо передбачено звільнення від відшкодування шкоди в разі, якщо шкода заподіяна на прохання або за згодою потерпілого (Цивільний кодекс Російської Федерації). Слід підкреслити, що вагоме значення для врегулювання питань відшкодування заподіяної шкоди, а також звільнення від відшкодування заподіяної косметологічними процедурами шкоди має належне договірне врегулювання між суб'єктом надання таких послуг та клієнтом (суб'єктом, який споживає косметологічні послуги). Нормативно-правове забезпечення підстав звільнення від відповідальності, зокрема від обов'язку відшкодування шкоди заподіяної споживачеві косметологічних послуг за його власним бажанням, підтвердженим договором, можна вважати необхідною умовою діяльності суб'єктів надання косметологічних послуг.

Представляється доцільним скористуватися позитивним досвідом Європейських країн (зокрема, Англії) стосовно запровадження тарифної схеми компенсацій, яка містить детальні умови виплат та їх розміри залежно від різновиду спричиненої шкоди. Особливо актуальною така система тарифної оплати є для встановлення розміру відшкодування шкоди, заподіяною здоров'ю внаслідок неякісного надання косметологічних послуг. Стосовно відшкодування моральної шкоди, то слід зазначити, що найбільш справедливим у цій сфері уявляється «принцип вирівнювання вигоди», згідно з яким потерпілий має бути відновлений у становищі, яке існувало до порушення його

прав або інтересів, при цьому він не повинен отримати вигоду внаслідок компенсації йому такої шкоди.

3.2. Перспективні напрями удосконалення адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг в Україні

Аналіз законодавства, яке врегулює косметологічну галузь в Україні, доводить необхідність його приведення до вимог сучасного стану ринку косметологічних послуг, що сформувався як напрям підприємницької діяльності під час переходу від командно-адміністративної до ринкової економіки.

У науковій літературі висловлюються думки з приводу вдосконалення правового регулювання косметологічної галузі. Наприклад, запропоновано такі шляхи вдосконалення законодавства України, що регулюють косметологічну індустрію: а) розробити спеціальне законодавство, спрямоване на регулювання ринку косметологічних послуг; б) прийняти державну програму, у якій визначити вимоги до виробництва, маркування, розподілу та продажу косметики; в) затвердити єдині державні освітні стандарти підготовки кадрів для косметологічної сфери; г) встановити чіткі вимоги та стандарти, що гарантуватимуть безпеку надання косметологічних послуг та сприятимуть мінімізації негативних наслідків для громадського здоров'я; д) передбачити конкретні санкції за порушення законодавства щодо надання косметологічних послуг [178, с. 168].

Беззаперечно перелічені пропозиції є актуальними та потребують втілення в життя за допомогою внесення відповідних змін до чинного законодавства. Спираючись на означені пропозиції, можна виділити такі напрями удосконалення адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг: нормативний, організаційний, управлінський, фінансовий, освітній тощо. На сьогодні адміністративно-правове регулювання

ринку косметологічних послуг має достатньо фрагментарний характер. Завдання, яке стоїть перед суб'єктами владних повноважень, наділених нормотворчою компетентністю, – це комплексне нормативно-правове забезпечення функціонування ринку косметологічних послуг, що відповідає сучасним умовам.

Як було підкреслено у попередніх розділах, дотепер правовою основою для регулювання косметологічних послуг в Україні є наказ МОЗ СРСР від 28.12.1982 № 1290 «Про заходи щодо поліпшення косметологічної допомоги населенню» [84]. Цей чинний на сьогодні нормативно-правовий акт регулює відносини, що виникають з приводу діяльності лікувально-профілактичних закладів, які надають косметологічну допомогу населенню, з метою усунення різних захворювань і косметичних дефектів. Застарілість цього нормативно-правового акта та його невідповідність сучасним умовам ринку надання косметологічних послуг не викликає сумнівів. А. Берзіна справедливо підкреслює, що суб'єктом косметологічної діяльності згідно з указаним наказом є лікувально-профілактичний заклад, покликаний здійснювати надання косметологічної допомоги населенню, і який організовується в республіканських, крайових, обласних центрах та інших містах з населенням не менше 200 тис. осіб. Водночас названа норма не відповідає сучасним умовам, адже сфера косметології активно розвивається. Наразі косметологічна допомога та послуги надаються переважно в косметологічних кабінетах. Порядок та особливості такої діяльності комплексно жодним нормативним актом в Україні не регламентується, що безперечно є прогалиною правового регулювання. До того ж ні поняття «косметологічна допомога», ні «косметологічна послуга» законодавчо не визначені. Це становить складність для клієнтів таких косметологічних кабінетів у разі завдання шкоди їх життю чи здоров'ю [15, с. 27–28].

Крім того, вчена наголошує, що відсутність у законодавстві таких понять, як «косметологічна допомога» та «косметологічна послуга» може мати негативний вплив перш за все для осіб, які отримують таку допомогу чи

послугу у разі незадовільного результату (зокрема, за наявності матеріальної чи моральної шкоди). Вбачається, що саме термін «послуга», а не «допомога» містить вказівку на характер правовідносин – це в першу чергу цивільно-правовий характер, оскільки підставою виникнення таких відносин є цивільно-правовий договір про надання послуг. Під косметологічною послугою А. Берзіна розуміє комплекс дій, які виконуються на замовлення та які направлені на покращення фізичного стану людини з метою задоволення її естетичних потреб. За договором про надання косметологічних послуг одна сторона (виконавець) зобов'язується виконати на користь іншої сторони (замовника) комплекс дій, направлений на покращення фізичного стану людини з метою задоволення її естетичних потреб відповідно до завдання замовника та згідно з вимогами встановленими чинним законодавством України, а замовник зобов'язується оплатити дану послугу [15, с. 29].

Серед науковців висловлюються різні думки щодо необхідності віднесення тих чи інших видів послуг до сфери правового регулювання косметологічної діяльності. Зокрема, А. Мограбян вважає за доцільне сферу, яка безпосередньо пов'язана з поліпшенням, зміною або відновленням зовнішності людини, відносити до косметології загалом і ділити її на терапевтичну (медичні процедури без порушення цілісності шкірних покривів і мають протипоказання за станом здоров'я) і хірургічну (пластична і щелепно-лицьова хірургія). Зі свого боку, хірургічну сферу (а, отже, і діяльність) дослідник пропонує поділяти на реконструктивну і відновну, обов'язкову (наприклад, при вроджених вадах розвитку) і за бажанням пацієнта (в цілях поліпшення або зміни зовнішності). Косметичні послуги не належать до медичних, а отже, їх не можна відносити до сфери косметології [78]. Водночас, порівнюючи запропоноване А. Берзіною поняття косметологічної послуги із висловленою позицією А. Мограбяна, слід вказати, що при прийнятті його за основу до косметологічних послуг можливо віднести і косметичні послуги. Тому проведені дослідження теоретико-правових підходів до визначення поняття «косметологічні послуги», дозволяє обґрунтувати позицію щодо

доцільності розмежування понять «косметологічні послуги», «косметичні послуги» та «медичні послуги» з огляду на їх належність до сфери косметології та охорони здоров'я. Крім того, варто виокремлювати спільні і відмінні ознаки косметологічних і косметичних послуг.

Отже, вважаємо, що слід чітко визначити на законодавчому рівні види діяльності, що відносяться до косметологічних послуг шляхом прийняття уніфікованого нормативно-правового акта, який би унормував правовідносини у досліджуваній сфері.

Для впорядкування видів діяльності, що належать до косметологічних, доцільно розробити національні стандарти у сфері косметологічної діяльності. У стандартах необхідно вказати перелік тих послуг, які відносяться до косметологічних, їх зміст, процедури здійснення, функції та очікувані наслідки [144, с. 180].

Стандарти здійснення косметологічних послуг мають включати їх ранжирування за складністю їх надання та, відповідно, вимоги до суб'єктів надання таких послуг. Такі стандарти сприятимуть більш чіткій визначеності кола суб'єктів здійснення відповідних різновидів косметологічних послуг. На основі вимог до суб'єктів розробити критерії до знань, вмінь та навиків осіб, що надають відповідні косметологічні послуги, що сприятиме формуванню єдиних державних стандартів підготовки спеціалістів в сфері відповідних різновидів косметологічних послуг.

Стандартизація має охоплювати й забезпечення застосування якісної косметичної продукції, яка застосовується при наданні косметологічних послуг.

Відсутність сучасного законодавчого акта, що регулює ринок косметологічних послуг в Україні, негативно впливає і на саму якість косметологічних послуг. Сьогодні в Україні косметологами працюють особи, які не мають середньої медичної освіти, а іноді і взагалі будь-якої освіти, маючи лише 2-3 місячні курси косметолога [67, с. 84]. У літературі зазначається, що існує як кількісний, так і якісний дефіцит кадрового забезпечення косметологічних закладів України. Незважаючи на велику

кількість різноманітних курсів з підготовки косметологів, кваліфіковані фахівці в Україні практично відсутні, а роботодавці не орієнтуються в існуючих професіях і кваліфікаційних характеристиках у сфері своєї професійної діяльності. Сьогодні відсутні чіткі вимоги професійного та освітнього характеру до кандидатів на вакантні посади косметологічних закладів. Усе зазначене є наслідком відсутності як єдиних стандартів освіти для фахівців косметологічних закладів, так і стандартів діяльності косметологічних закладів. Ринок косметологічних послуг активно зростає, а професійна підготовка більшості практикуючих фахівців не відповідає сучасним вимогам, що становить певну загрозу для здоров'я клієнтів косметологічних закладів [69, с. 55].

З метою подолання наведених вище кваліфікаційних та кадрових проблем слід приділити увагу приведенню до вимог сучасного стану ринку косметологічних послуг Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників, затверджених Наказом МОЗ України від 29.03.2002 № 117 [46]. Наразі цей Довідник передбачає професію «провізор-косметолог», до завдань і обов'язків якого окрім діяльності, пов'язаної з виробництвом та обігом парфумерно-косметичних засобів, входить надання косметологічної допомоги населенню, визначення та впровадження раціональної технології декоративного, гігієнічного та лікувально-косметичного догляду за шкірою та її придатками згідно з індивідуальними особливостями клієнта, здійснення фармацевтичної опіки з метою визначення патологічного стану шкіри та її придатків [46]. При цьому недостатньо зрозуміло, яку саме косметологічну допомогу населенню може здійснювати провізор-косметолог. Адже у наказі МОЗ СРСР від 28.12.1982 № 1290 «Про заходи щодо поліпшення косметологічної допомоги населенню» [84] йдеться про такі дії як: надання висококваліфікованої спеціалізованої допомоги населенню з приводу захворювань шкіри та інших органів, що супроводжуються косметичними дефектами, проведення профілактичної роботи щодо попередження захворювань шкіри, її передчасного старіння, пропаганда санітарно-гігієнічних

знань серед населення по догляду за шкірою тіла, здорового способу життя, що розкривають завдання косметологічних лікарень, а не окремих спеціалістів у цій галузі. До того ж вказаний наказ встановлює, що лікарський прийом з питань профілактики і лікування захворювань шкіри і косметичних дефектів здійснюють лікарі-дерматовенерологи та лікарі-хірурги, які пройшли спеціальну підготовку по косметології; також передбачені вимоги до медичних сестер та сфери їх діяльності при здійсненні косметологічної допомоги населенню. Відповідно до класифікатора професій ДК 003:2005 в Україні є така професія, як «косметик» (№ 5141.2), що означає фахівець, який займається штучним доданням краси особі, тілу, підтриманням їх здорового стану, свіжості [179, с. 458]. Водночас ця професія не вказується у вищезазначеному наказі серед осіб, які можуть здійснювати діяльність у сфері косметології. Також нормативно не визначено, які саме процедури може здійснювати косметик [144, с. 181].

В сучасній дійсності все більше говорять про професію «косметолог». Так в інформаційному довіднику для випускників закладів середньої освіти зазначається про те, що професія косметолога має кілька різновидів. Косметолог-естетист – це спеціаліст, основною функцією якого є всебічний догляд за шкірою. Косметолог-візажист може виконувати усі ті самі процедури та маніпуляції, що і косметолог-естетист. Лікар-косметолог володіє знаннями про усі профільні захворювання, для лікування яких призначає процедури та медичні препарати. Такий спеціаліст може видаляти бородавки, судинні утворення чи папіломи, проводити ін'єкції ботоксу, робити пірсинг та перманентний татуаж. Пластичний хірург-косметолог спеціалізується на проведенні оперативних втручань для усунення деформацій шкіри, шрамів та інших дефектів. Проте на цьому інтернет-ресурсі зазначається, що на косметолога-естетиста та візажиста можна навчатися в школах краси, а також на відповідних курсах, які проводяться на базі технікумів та коледжів. По закінченню курсів косметолог-естетист отримує відповідний сертифікат або диплом. Лікар-косметолог повинен закінчити медичний ВНЗ за напрямками

«Дерматовенерологія» або «Косметологія». У вищому навчальному закладі потрібно навчатися і на пластичного хірурга [206]. Слід звернути увагу на те, що спеціалізовані курси (незалежно від рівня та вартості) не надають права на провадження медичної практики у сфері косметології. А відповідні обіцянки організаторів таких курсів є відвертою брехнею [72]. Практики у сфері косметології також наголошують на необхідності спеціальної освіти, зокрема у спеціалістів, які здійснюють інвазивні косметологічні процедури. Зокрема О. Петрук наголошує, що перший і основний обов'язок спеціаліста, який робить ін'єкції та займається інвазивними методами корекції, – мати вищу медичну освіту, необхідну кваліфікацію та практику. Також у лікаря мають бути документи, які підтверджують, що він постійно навчається і підвищує свій рівень кваліфікації (це сертифікати про проходження навчання, курсів, відвідування конгресів тощо) [91]. Слід додати, що на сьогодні законодавство не встановлює стандартів підвищення кваліфікації лікарями, що надають косметологічні послуги, проте наявність подібних сертифікатів вочевидь свідчить про зацікавленість суб'єктів надання косметологічних послуг у підвищенні рівня їх якості.

Підготовку за освітньою програмою «Косметологія» здійснюється у закладах вищої освіти України. Зокрема Національний фармацевтичний університет здійснює профільну підготовку за освітньою програмою «Косметологія», яка формується на базі загальної фармацевтичної освіти. Об'єднання базової фармацевтичної освіти, що складається з комплексу технологічних, хімічних, медико-біологічних, фармакологічних та організаційно-економічних дисциплін і профільної – з косметологічних дисциплін. Спеціальна косметологічна підготовка включає вивчення дерматології, геронтології, трихології, аромології, дієтології, основ практичної косметології, апаратної та клінічної косметології, методів корекційної техніки, інновацій в естетичній корекції шкіри, основ косметичної хірургії та ін. З усіх дисциплін косметологічного профілю здійснюється практична підготовка під час проведення занять у навчально-тренінгових центрах кафедри косметології і

аромології НФаУ та виробниче стажування терміном 12 тижнів у косметологічних закладах [80].

Кафедра дерматології, венерології і медичної косметології існує і у Харківському національному медичному університеті, яка викладає такі дисципліни, як: «Дерматологія, венерологія», «Медична косметологія», «Косметологія», «Фізіотерапія в косметології» [174]. Подібні кафедри функціонують і в інших закладах вищої медичної освіти України. Водночас ні освітня програма зі спеціальності «Косметологія», яка викладається у закладах вищої освіти, ні сама професія косметолог і досі не отримали офіційного визнання на рівні нормативно-правових актів та державних стандартів освіти, що, відповідно, вказує на відсутність єдиної національної політики з підготовки косметологів.

В умовах сьогодення основи знань у сфері косметології зазвичай набувають при навчанні за спеціальністю «провізор-косметолог» у закладах вищої медичної освіти. Як підкреслюють Л. Бутко та Д. Волох, на відміну від планів підготовки провізорів загального профілю, до навчального плану провізорів-косметологів включено такі дисципліни, як: історія косметології та аромології; основи практичної косметології; клінічна косметологія; апаратна косметологія; основи косметичної хірургії тощо [20, с. 31–32]. Однак спеціальності «провізор-косметолог» і «косметолог» не є тотожними. Тому вказаний Довідник доцільно доповнити професією «косметолог», визначивши при цьому його завдання, обов'язки, коло знань, якими має володіти косметолог, а також кваліфікаційні вимоги. Внесення змін до Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників у сфері охорони здоров'я професії «косметолог» нерозривно пов'язане із забезпеченням якісної фахової освіти шляхом нормативно-правового визначення єдиних державних стандартів до підготовки фахівців косметологів.

Відсутність в Україні обов'язкової сертифікації косметологічних послуг, особливо тих, що не пов'язані з медичною практикою, не може позитивно відобразитися на їх якості. Основними напрямками вдосконалення нормативно-

правового забезпечення якості косметологічних послуг можуть бути: по-перше, запровадження обов'язкової державної сертифікації усіх суб'єктів, які надають косметологічні послуги в Україні. Однак такий варіант адміністративно-правового регулювання якості косметологічної діяльності поки що є несвоєчасним. Косметологічна медицина вимагає отримання ліцензії для її впровадження як певного різновиду спеціалізованої медичної практики, тоді як послуги естетичної косметології надаються зазвичай без отримання спеціальних дозволів, що підтверджують компетентність суб'єктів їх надання. По-друге, встановлення обов'язкової державної сертифікації суб'єктів надання косметологічних немедичних послуг (послуг з естетичної косметології). Такий підхід може суттєво обмежити кількість суб'єктів, які надають послуги естетичної медицини за рахунок виведення з цього ринку певного кола осіб, наприклад, тих, котрі здійснюють послуги без спеціальної освіти, керуючись насамперед власним досвідом у цій сфері. У разі запровадження обов'язкової державної сертифікації з наступним періодичним інспектуванням суб'єктів надання косметологічних послуг шляхом здійснення планових та позапланових перевірок рівень якості таких послуг безумовно має підвищитися. Разом з тим можливі і такі негативні наслідки, як скорочення зайнятості через вихід окремих підприємців зі сфери косметологічних послуг, або ж подорожчання вартості цих послуг та їх недоступність для певних верств населення. По-третє, запровадження добровільної державної сертифікації косметологічних послуг. Такий варіант можна вважати найбільш прийнятним з огляду на відсутність негативних наслідків, які може викликати попередній варіант державної сертифікації косметологічної діяльності. Суб'єкти надання косметологічних послуг, які мають бажання отримати державне підтвердження якості своєї діяльності, підвищать свій статус як фахівців у цій сфері, стимулюючи при цьому зростання конкуренції. Водночас не сертифіковані суб'єкти надання косметологічних послуг продовжать свою діяльність у сфері обслуговування невибагливих споживачів. Наразі практика йде по шляху добровільної сертифікації [144, с. 182]. Добровільна сертифікація косметологічних послуг

має здійснюватися на підтвердження її відповідності існуючим державним стандартам, а також іншим обов'язковим вимогам, зокрема: Правилам пожежної безпеки в Україні [103]; Інструкції щодо надання перукарських, манікюрних та педикюрних послуг [51] тощо. Також, як наголошує Н. Ткаченко, оцінювання виконавця послуг, тобто персоналу, включає перевірку документів, які підтверджують його професійну підготовку (наявність дипломів, свідоцтв про підвищення кваліфікації, участь у різноманітних конкурсах, фестивалях тощо). Перевіряють знання законодавчих актів, інструкцій, правил, технологій, рівень майстерності та професіоналізму. Під час оцінювання процесу надання послуг розглядають усі його етапи, починаючи з моменту, коли споживач зайшов до перукарні. Перевірка результату послуг проводиться шляхом експертного оцінювання майстерності виконавця і результату послуги компетентними спеціалістами. При цьому враховують і соціологічні дослідження, які проводить орган з сертифікації, результати аналізу актів перевірок, висновки органів виконавчої влади, наявність претензій і скарг від споживачів тощо [167, с. 64–65].

Важливим аспектом адміністративно-правового регулювання якості косметологічних послуг є відповідний рівень якості косметичних препаратів. Як підкреслюється в літературі, останнім часом багато компаній-виробників косметичної продукції при її реалізації приватним косметологам чи салонам краси обмежуються лише санітарно-гігієнічним висновком, але оскільки ринок косметології знаходиться ще на стадії розвитку, то дуже важливо, щоб кожен ін'єкційний препарат, який ввозиться на територію України, мав сертифікат відповідності [67, с. 80]. Актуальним для науки та практики вчені-фармацевти вбачають впорядкування термінології, що її використовують у нормативних актах та Державних стандартах (у тому числі ДФУ) на косметичні препарати та лікарські засоби з косметичним ефектом. Важливим є розроблення вимог і критеріїв оцінювання якості та ефективності косметичних засобів спеціального призначення [18, с. 26].

У Проекті Технічного регламенту на косметичну продукцію вона визначається як будь-яка речовина або суміш, призначена для нанесення на різні зовнішні ділянки тіла людини (епідерміс, волосся, нігті, губи, зовнішні статеві органи), зуби, слизову оболонку ротової порожнини виключно або переважно з метою їх очищення, ароматизування, зміни зовнішнього вигляду, захисту, збереження у задовільному стані або коригування запаху тіла. Для демонстрації відповідності косметичної продукції вимогам безпечності для здоров'я людини за звичайних або обґрунтовано передбачуваних умов використання відповідальна особа до введення в обіг продукції повинна забезпечити проходження косметичною продукцією оцінки безпечності, що здійснена на основі відповідної інформації, та наявність звіту щодо безпечності косметичної продукції [121]. Однак зазначений Регламент ще не затверджено, тому питання сертифікації безпечності косметичної продукції залишається й досі не врегульованим.

Зараз добровільну сертифікацію продукції та послуг, зокрема косметологічних, здійснюють відповідні обласні науково-виробничі центри стандартизації, метрології та сертифікації. Однак вважаємо, що сертифікацію бажано було б здійснювати спеціалізованим органом державної влади, до складу якого мають входити суб'єкти, що мають відповідну освіту, а також позитивний досвід роботи у сфері надання косметологічних послуг.

Суб'єкт, який здійснює державну сертифікацію, його склад, компетенція, умови добровільної сертифікації мають бути визначені Законом України «Про косметологічну діяльність в Україні». В цьому законі необхідно також чітко визначити перелік суб'єктів здійснення контролю у косметологічній сфері, встановити їх повноваження щодо проведення контрольних заходів, зокрема шляхом планових чи позапланових перевірок, наслідки виявлених правопорушень (винесення обов'язкових для виконання приписів із наданням строку для усунення виявлених правопорушень) тощо. У вказаному законі також має бути усунуто дублювання функцій суб'єктів контролю за ринком косметологічних послуг.

Сфера оподаткування є ще одним напрямом вдосконалення адміністративно-правового регулювання косметологічної галузі. З огляду на особливості оподаткування сферу косметологічних послуг можна поділити на ту, що пов'язана з наданням медичних послуг, та ту, що здійснюється поза межами медичної практики.

Косметологічні послуги, які надаються в межах медичної практики виключно особою, котра має медичну освіту, окремі учені пропонують визначати як медичну косметологію. Як зазначається в літературі, медична косметологія має певні відмінності від суто естетичного напрямку. Останній насамперед займається відносно дрібними проблемами шкіри тіла та обличчя, вирішуючи їх за допомогою косметичних засобів (кремів, пілінгів) й декоративної косметики. Водночас медична косметологія є більш ефективною у вирішенні питань, пов'язаних із захворюванням дерми, процесами старіння, певними порушеннями у функціонуванні цього найбільшого органу людського організму. Для цього використовуються: апаратні методики; неінвазивні, малоінвазивні втручання; сильнодіючі препарати для зовнішнього або внутрішнього застосування; ін'єкції краси; масажні техніки [184]. Однак проведення дослідження понять «косметологічні послуги», «косметичні послуги», «медичні послуги» та виокремлення їх спільних і відмінних ознак доводить доцільність використання саме цих понять. Щодо запропонованого поняття «медична косметологія», то воно, виходячи з наведених авторами ознак, практично тотожне поняттю «косметологічні послуги». Тому вважаємо не доцільним застосування такого поняття як «медична косметологія». Слід також зазначити, що автори запропонованого поняття не розкривають його ознаки та відмінності від поняття «медичні послуги» і «косметологічні послуги».

Щодо оподаткування підприємницької діяльності, яку сьогодні здійснюють виробники і надавачі косметологічних послуг, то, як зазначалося у підрозділі 2.2 цього дослідження, переважна більшість таких суб'єктів обирають спрощену систему оподаткування, обліку та звітності. Утім

зауважимо, що відносно можливості перебування фізичних осіб-підприємців, які надають такі послуги, на 1-й групі платників єдиного податку, думки фахівців різняться. Так, податківцями Полтавської області визначено, що фізична особа-підприємець, яка надає косметологічні послуги, не має права перебувати на 1-й групі єдиного податку, оскільки у п. 291.7 Податкового кодексу України, який визначає перелік побутових послуг населенню, що надаються групами 1 та 2 платників єдиного податку, зазначені «послуги перукарень» під пп. 36. КВЕД ДК 009:2010 позиція 96.02 «Надання послуг перукарнями та салонами краси» відповідає умовам перебування на спрощеній системі оподаткування для платника групи 1 у частині «надання послуг перукарень» [185].

Відповідно до п. 291.4 Податкового кодексу [94] до першої групи платників єдиного податку відносяться фізичні особи-підприємці, які не використовують працю найманих осіб, здійснюють виключно роздрібний продаж товарів з торговельних місць на ринках та/або провадять господарську діяльність з надання побутових послуг населенню і обсяг доходу яких протягом календарного року не перевищує 1 000 000 гривень.

Варто з'ясувати чи відносяться косметологічні послуги до сфери побутових послуг. У п. 291.7 серед переліку видів діяльності, які відносяться до побутових послуг, у пп. 36 вказано послуги перукарень, водночас відсутнє роз'яснення, що саме відноситься до цих послуг.

Відповідно до Класифікації видів економічної діяльності (КВЕД 009:2010) п. 96.02 «Надання послуг перукарнями та салонами краси» включає: миття волосся, підрівнювання та підстригання, укладання, фарбування, тонування, завивання, розпрямлення волосся та подібні види послуг, що їх надають для чоловіків та жінок, гоління та підрівнювання бороди, масаж обличчя, манікюр і педикюр, макіяж тощо [112]. Отже, види косметологічних послуг, що до речі мають невиключний характер, віднесені до сфери побутових послуг, а отже суб'єкти підприємницької діяльності, що їх здійснюють, можуть бути платниками єдиного податку за першою групою [149, с. 233].

Вважаємо, що більш чітке нормативне визначення кола косметологічних послуг як побутових сприяло б єдиному розумінню законодавчих вимог у сфері оподаткування як податківцями України, так і суб'єктами підприємницької діяльності [149, с. 233].

Підсумовуючи викладене зупинимося на таких висновках:

Косметологічні послуги в Україні, незважаючи на їх активне поширення, залишаються недостатньо розвинутою галуззю підприємницької діяльності, що обумовлено відсутністю відповідного сучасним вимогам нормативно-правового регулювання їх здійснення. Найважливішим та найпершим заходом удосконалення адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг є прийняття Закону України «Про косметологічну діяльність в Україні», який має стати основою для правового регулювання ринку косметологічних послуг в Україні та замінити застаріле законодавство, яке діє в Україні з часів колишнього СРСР [149, с. 233]. У законі мають бути чітко визначено зміст ключових понять, що розкривають сутність косметологічної діяльності. Крім того, в ньому доцільно передбачити такі основні підрозділи:

- по-перше, Загальні засади косметологічної діяльності, в якому бажано було б закріпити поняття косметологічної діяльності, її цілі, завдання, основи правового регулювання. Необхідно окреслити коло нормативно-правових актів, які регулюють цю сферу діяльності, зокрема, встановити, що косметологічна діяльність в Україні регулюється Конституцією України, Законом України «Основи законодавства України про охорону здоров'я», Законом України «Про ліцензування видів господарської діяльності», Законом України «Про захист прав споживачів», Кодексом України про адміністративні правопорушення, Господарським кодексом України, Цивільним Кодексом України, Постановою Кабінету міністрів «Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з медичної практики» та іншими нормативно-правовими актами. Визначити інші поняття, які розкривають зміст косметологічної діяльності, серед яких: косметична послуга, косметологічна

послуга, косметологічна процедура, суб'єкт надання косметологічних послуг та інші.

- по-друге, Косметологічні послуги, в якому визначити види косметологічних послуг; початок та припинення косметологічної процедури; споживачі косметологічних послуг (необхідна чітке врегулювання питань щодо умов та віку, з яких можуть бути доступні ті чи інші різновиди косметологічних послуг); заклади з надання косметологічних послуг (косметологічні лікувальні заклади, косметологічні кабінети, косметологічні салони та ін.); визначити умови для відкриття таких закладів; коло суб'єктів, які можуть надавати косметологічні послуги з урахуванням їх змісту та складності (зокрема визначення змісту таких понять, як: косметолог, лікар-косметолог тощо); вимоги, що пред'являють до освіти таких суб'єктів та інші умови, які дозволяють суб'єктам здійснювати ті чи інші різновиди косметологічних послуг.

- по-третє, Договір на надання косметологічних послуг, в якому необхідно розкрити його істотні умови, зокрема, права та обов'язки сторін, відповідальність тощо. Доцільно вказати право суб'єкта з надання косметологічних послуг на обґрунтовану відмову від надання косметологічної послуги до початку її реалізації, наприклад, у зв'язку із невпевненістю лікаря-косметолога щодо настання бажаних для замовника наслідків косметологічної процедури, або в разі, якщо бажана для замовника косметологічна процедура призведе до спричинення негативних наслідків для здоров'я замовника, а також в разі підозри щодо наявності у особи, яка звертається для отримання косметологічної послуги, інфекційної хвороби без підтвердження про її відсутність кваліфікованого лікаря. Необхідно встановити обов'язковість попередження про можливу невідповідність наслідків косметологічної процедури очікуваному клієнтом результату, а також причини виникнення такої невідповідності з точки зору фахівця, який надаватиме таку косметологічну послугу. В разі погодження клієнта з такою можливістю, обґрунтованої косметологом, слід передбачити звільнення від подальшої

відповідальності суб'єкта надання косметологічних послуг від відповідних претензій клієнта-споживача послуги. Також необхідно встановити звільнення суб'єктів надання косметологічних послуг від відповідальності за результати надання косметологічних послуг, які були бажаними для замовника згідно умов укладеного між ними договору, навіть якщо такі результати призвели до пошкодження його здоров'я, та інші умови, зокрема: розірвання договору; оцінка діяльності суб'єктів, які надають косметологічні послуги; відповідальність суб'єкта надання косметологічних послуг за неякісне чи несвоєчасне їх надання тощо.

- по-четверте, контроль за косметологічною діяльністю, суб'єкти повноважні здійснювати такий контроль, форми контролю, їх періодичність, наслідки виявлених порушень, суб'єкти добровільної державної сертифікації суб'єктів надання косметологічних послуг, умови та наслідки такої сертифікації тощо.

З урахуванням викладеного пропонуємо таку структуру закону «Про косметологічну діяльність в Україні»: Розділ 1 «Загальні засади косметологічної діяльності»; Розділ 2 «Правове регулювання косметологічних послуг»; Розділ 3 «Суб'єкти косметологічних послуг»; Розділ 4 «Відповідальність суб'єктів косметологічних послуг»; Розділ 5 «Прикінцеві положення».

Окрім Закону «Про косметологічну діяльність в Україні» доцільно було б розробити на рівні підзаконного нормативно-правового акта типовий договір на надання косметологічних послуг, в якому серед інших питань (зокрема, зміст послуг, процедура їх реалізації, очікувані наслідки, а також строк їх настання) вказати пункти, що передбачають питання відповідальності, а також випадки звільнення особи, що надає косметологічні послуги, від відповідальності.

Прийняття Закону України «Про косметологічну діяльність в Україні» має бути поєднане з упорядкуванням інших нормативів держави. Запровадження стандартів косметологічних послуг має призвести до визначення державних стандартів підготовки фахівців у цій сфері. Формування

стандартів підготовки фахівців залежить від складності та змісту косметологічних процедур. Зокрема доцільно розробити стандарти професійної освіти суб'єктів, які надають косметологічні послуги, наприклад татуювальника. Тату-майстри виступають у ролі своєрідної косметолога, адже люди з допомогою татуювань приховують, наприклад, пігментні плями, шрами або певні дефекти [137]. Вбачається, що кваліфікаційні вимоги татуювальника мають включати, те що він повинен знати: будову і властивості шкіри та анатомії людини; основи санітарії та гігієни; основи епідеміології, симптомів хвороб крові, передачі, профілактики та надзвичайних процедур; склад та властивості матеріалів та технічних засобів для виконання різних видів робіт з татуювання; основи професійної етики; технологічну послідовність виконання основних видів робіт з татуювання; правила протипожежного захисту, охорони праці; основи галузевої економіки та правових знань.

Напрямом удосконалення адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг можна визначити запровадження державних стандартів у цій сфері. Фіксація у державних стандартах видів косметологічних послуг, їх змісту, процедур виконання, мети (функцій) та очікуваних результатів (наслідків) матиме низку позитивних наслідків. Стандартизація у сфері косметологічних послуг сприятиме спрощенню як оформлення договору на надання косметологічної послуги, так і вирішенню питань відшкодування шкоди, заподіяної невиконанням чи неналежним виконанням відповідного договору. Також формування державних стандартів косметологічних послуг пов'язано з чітким усвідомленням того, хто може стати суб'єктом надання косметологічних послуг, що має бути закріплено в законодавстві, яке регулює косметологічну діяльність.

Забезпечення сертифікації якості косметичних препаратів, які застосовуються у косметологічній діяльності, окремий напрям вдосконалення адміністративно-правового регулювання цієї галузі. Уявляється доцільним забезпечити обов'язкову сертифікацію косметичних препаратів, які можуть негативно впливати на стан здоров'я осіб, які їх застосовують, зокрема

викликати алергічну реакцію. Вимоги щодо обов'язкової сертифікації косметологічних препаратів, виробниками яких визначено в якості побічних наслідків алергійні прояви мають міститися у відповідному наказі Міністерства охорони здоров'я, або ж у разі затвердження Технічного регламенту на косметичну продукцію у відповідному регламенті.

Ще одним важливим адміністративно-правовим засобом регулювання ринку косметологічних послуг є акредитація закладу (косметологічного салону, кабінету, клініки тощо). Як зазначено у п. 2 Порядку акредитації закладу охорони здоров'я «Заклади охорони здоров'я незалежно від форми власності, в тому числі аптечні, можуть добровільно проходити акредитацію» [120].

Акредитація дасть можливість офіційно визначити наявність у косметологічному закладі умов для якісного, своєчасного, відповідного рівня, надання косметологічних послуг, дотримання ним стандартів у цій сфері, відповідності медичних (фармацевтичних) працівників єдиним кваліфікаційним вимогам.

Цей адміністративно-правовий засіб сприятиме ефективному захисту прав споживачів косметологічних послуг. Наявність акредитаційного сертифікату стане підтвердженням надання косметологічним закладом якісних послуг.

Сьогодні акредитація косметологічних закладів не проводиться, оскільки відсутнє нормативно-правовий базис такої акредитації.

У зв'язку з наведеним пропонуємо розробити та затвердити «Порядок державної акредитації косметологічного закладу», а також Стандарти державної акредитації косметологічного закладу. На основі таких Стандартів має проводитись експертиза відповідності закладу будь-якої форми власності встановленим критеріям шляхом оцінювання досягнення стандартів по кожному пункту/підпункту, що повинно здійснюватися за бальним принципом.

Висновки до розділу 3

На підставі дослідження зарубіжного досвіду правового регулювання ринку косметологічних послуг визначено перспективні напрямки вдосконалення адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг в Україні та зроблено такі важливі висновки.

1. Виокремлено особливості правового регулювання сфери надання косметологічних послуг провідними у цій сфері країнами – Австралією, США, Південною Кореєю, Китаєм, Францією та Канадою. Зосереджено увагу на питаннях правового регулювання вимог до навчання осіб, які надають косметологічні послуги, вимогам щодо ліцензування косметологічної діяльності, а також відповідальності у сфері неякісного надання косметологічних послуг.

Встановлено, що в зарубіжних країнах здійснюється ліцензування діяльності, що належить до косметологічних послуг. Визначено конкретних суб'єктів контролю та нагляду, наприклад, Департаменти штатів у сфері ліцензування та регулювання (США), Комісія з питань охорони здоров'я, яка також надає ліцензії на надання косметологічних послуг (Австралія). З'ясовано, що контроль за діяльністю суб'єктів, які надають косметологічні послуги, здійснюється у формі перевірок, насамперед щодо наявності спеціальних дозволів на види косметологічних послуг, а також відповідності такої діяльності санітарно-гігієнічним вимогам і встановленим стандартам, у сфері якості косметологічної продукції, яка використовується під час надання косметологічних послуг.

Зроблено висновок, що правове регулювання відповідальності за неякісне надання косметологічних послуг відрізняється залежно від конкретної правової системи окремої країни, походження такої шкоди (деліктне чи договірне) та різновиду шкоди [147, с. 148].

З'ясовано, що адміністративна відповідальність суб'єктів надання косметологічних послуг полягає у виплаті штрафів і позбавленні ліцензії на право здійснення професійної діяльності в косметологічній сфері.

2. На підставі результатів аналізу національного законодавства у сфері виробництва та обігу косметологічних послуг встановлено, що відсутність сучасного законодавчого акта, який регулює ринок косметологічних послуг в Україні, негативно впливає і на якість надання косметологічних послуг. Обґрунтовано доцільність ухвалення Закону України «Про косметологічну діяльність в Україні» та запропоновано його структуру.

Розроблено типовий договір про надання косметологічних послуг, в якому серед інших питань (зміст послуг, процедура їх реалізації, очікувані наслідки, а також строк їх настання) наведено пункти, що передбачають відповідальність, а також випадки звільнення особи, яка надає косметологічні послуги, від відповідальності.

Обґрунтовано доцільність розробки та затвердження Порядку державної акредитації косметологічного закладу і Стандартів державної акредитації косметологічного закладу.

Запропоновано створити самоврядну організацію косметологів України, визначитися з її повноваженнями й ухвалити спеціальний закон щодо такої самоврядної організації, а також передбачити її участь у проведенні атестації суб'єктів – надавачів косметологічних послуг.

Із метою уніфікації законодавчих вимог у сфері оподаткування косметичних послуг як податківцями, так і суб'єктами підприємницької діяльності в досліджуваній сфері запропоновано внести зміни до пп. 36 п. 291.7 Податкового кодексу України.

ВИСНОВКИ

У висновках сформульовано основні результати комплексного дослідження. Наведено наукові положення та науково обґрунтовані результати в галузі науки адміністративного права, що вирішують важливе наукове завдання змісту адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг в Україні. На підставі цього зроблено важливі висновки.

1. Сформульовано авторське визначення поняття «косметологічні послуги» як діяльності, що реалізується суб'єктами, які мають відповідні дозвільні та кваліфікаційні документи, незалежно від наявності чи відсутності медичних показнь, полягає в позитивному впливі на різні рівні епідермісу та досягненні довготривалого чи постійного, медичного та/або естетичного ефекту, як правило, шляхом навмисного пошкодження шкірного покриву людини за допомогою використання лікарських засобів, косметичної продукції, медичних інструментів та обладнання як у межах медичної допомоги з метою виправлення дефектів тіла чи шкіри, лікування особи та профілактики захворювань, так і поза її межами виключно для покращення зовнішнього вигляду людини.

Під косметичними послугами запропоновано розуміти діяльність, що здійснюється певними суб'єктами у сфері краси, спрямовану на вдосконалення та/або прикрашання зовнішності особи без активного втручання у шкірний покрив людини з використанням косметичної продукції та немедичних інструментів, що здійснюється з естетичною метою, і не має лікувального ефекту.

Послуги у сфері краси систематизовано залежно від мети застосування та характеру практичної реалізації в межах двох видових груп:

1) косметологічні послуги: чистка обличчя та пілінги, зокрема ті, що здійснюються за допомогою спеціального обладнання, наприклад апарату для вакуумного чищення обличчя або лазеру; електроепіляція та лазерна епіляція, а також здійснення інших дій з метою видалення волосся на тілі людини

назавжди; очищення, стимуляція, відновлення й інші процедури, спрямовані на покращення шкіри людини за допомогою косметичної продукції та лікарських засобів, механічних або електричних пристроїв; «лазерне лікування»; ін'єкції ботулотоксину або будь-якого іншого внутрішнього шкірного наповнювача; прикраса тіла або обличчя людини шляхом нанесення спеціальної фарби та здійснення проколів;

2) косметичні послуги: будь-яка обробка волосся на голові людини, а також обслуговування штучного волосся (перук); обробка вусів або бороди людини; манікюр, педикюр або інший догляд за нігтями; догляд за віями та бровами людини; догляд за обличчям і тілом людини без використання будь-яких технічних засобів і пристроїв.

2. Встановлено, що основними методами правового регулювання ринку косметологічних послуг є: 1) імперативний метод, який використовується під час адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг, тобто для врегулювання відносин між державою та суб'єктами, які надають такі послуги; 2) диспозитивний метод, що застосовується для врегулювання відносин між суб'єктом надання косметологічних послуг та їх споживачами. Наголошено на доцільності застосування диспозитивного методу правового регулювання ринку косметологічних послуг для надання можливості суб'єктам надання цих послуг на власний розсуд вирішувати питання, пов'язані з організацією їхньої професійної діяльності.

Констатовано, що основними формами адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг є: 1) правова форма, яка реалізується в: нормотворчості, правозастосуванні, інтерпретації правових приписів, охороні та захисті прав і свобод суб'єктів ринку косметологічних послуг, насамперед споживачів таких послуг; 2) організаційна форма, яка проявляється, зокрема, під час: здійснення перевірки вимог, що ставляться до суб'єктів надання косметологічних послуг під час отримання ними дозвільних документів; перспективного формування реєстру (бази даних), що повинен

містити відомості про суб'єктів, які мають документально підтверджене право надавати косметологічні послуги.

3. Доведено, що особливістю адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг є те, що його підзаконний (відомчий) рівень правового регулювання де-факто виступає титульним, адже на рівні закону поняття косметології чи косметологічних послуг і досі відсутнє.

4. Виокремлено найважливіші функції суб'єктів – центральних, територіальних і місцевих органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування – у сфері косметології за змістовим критерієм: нормотворчу, управлінську, регуляторну, контрольну, правозабезпечувальну, правозахисну.

Із метою належного контролю за виробництвом та обігом косметичної продукції запропоновано внести зміни до ч. 5 п. 1 Положення про Міністерство охорони здоров'я України, виклавши її в такій редакції: «... забезпечення населення якісними, ефективними та безпечними лікарськими засобами, створення, виробництва, контролю якості та реалізації лікарських засобів, *косметичної продукції*, медичних імунобіологічних препаратів, обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, протидії їх незаконному обігу, а також безпечних медичних виробів та косметичної продукції».

До напрямків співпраці громадських організацій у сфері косметології з органами державної влади віднесено: 1) організацію та проведення спільних науково-комунікативних заходів, присвячених обговоренню шляхів удосконалення нормативно-правової бази у сфері косметології; 2) заохочення активної дискусії представників професійної громадськості щодо законодавчих ініціатив; 3) врахування під час розроблення нормативно-правових актів рекомендацій громадських організацій у сфері косметології; 4) заохочення спільної організації та проведення правопросвітницьких і науково-практичних заходів із представниками громадських організацій у сфері косметології тощо.

5. Сформульовано авторське визначення поняття «адміністративно-правові засоби регулювання ринку косметологічних послуг» як сукупність

прийомів і способів діяльності суб'єктів регулювання ринку косметологічних послуг, урегульованих нормами адміністративного права, що застосовуються з метою охорони і захисту прав споживачів косметологічних послуг.

Виокремлено ознаки адміністративно-правових засобів регулювання ринку косметологічних послуг: а) урегульовані нормами адміністративного права; б) являють собою сукупність прийомів і способів діяльності суб'єктів регулювання ринку косметологічних послуг на керовані об'єкти; в) застосовуються у встановлених межах і відповідній формі; г) метою їх застосування є охорона та захист прав споживачів косметологічних послуг.

6. Доведено доцільність унесення змін до класу 86.90 «Інша діяльність у сфері охорони здоров'я», затвердженого Наказом Державного комітету статистики України «Про затвердження Методологічних основ та пояснень до позицій Класифікації видів економічної діяльності». Запропоновано викласти його в такій редакції:

«Цей клас включає в себе:

– діяльність з охорони здоров'я людини, яка здійснюється не в лікарнях і не лікарями або стоматологами:

- діяльність медсестер, акушерів, фізіотерапевтів або іншого парамедичного персоналу у сфері оптометрії, гідротерапії, лікувального масажу, трудотерапії, логопедії, хіроподії, гомеопатії, мануальної терапії, голковколювання тощо;

- *діяльність з надання косметологічних послуг, яка здійснюється лікарями, медсестрами зі спеціальною освітою».*

Встановлено, що діяльність з надання косметологічних послуг відповідатиме КВЕД-2010: Група 86.9 «Інша діяльність у сфері охорони здоров'я».

7. Доведено доцільність наділення правом складати протоколи про адміністративні правопорушення за ст. 44-3 КУпАП уповноважених на те посадових осіб органів внутрішніх справ (Національної поліції). Запропоновано внести зміни до ч. 1 ст. 255 КУпАП додавши до переліку уповноважених осіб,

які мають право складати протоколи про адміністративні правопорушення, органи Державної служби України з лікарських засобів та контролю за наркотиками.

8. З'ясовано, що в більшості розвинутих країн (США, Франції, Швеції, Австралії, Канаді, Німеччині): встановлено єдині стандарти підготовки косметологів; передбачено отримання спеціальної освіти і ліцензії на здійснення конкретно визначених косметологічних послуг; існує уніфікований нормативно-правовий акт, що регулює правовідносини у сфері виробництва та реалізації косметологічних послуг та передбачено адміністративну відповідальність за порушення законодавства в цій сфері.

9. Із метою посилення ринкового контролю з боку Державної служби України з лікарських засобів та контролю за наркотиками за обігом так званих косметичних засобів, які за визначенням є лікарськими (із заявленим лікувальним ефектом та/або виготовлених із використанням активних фармацевтичних субстанцій та/або виготовлених у лікарських формах, неприйнятних для продукції, яка визначається як косметична: ін'єкції, супозиторії тощо), запропоновано доповнити перелік осіб, які мають право складати протоколи про адміністративні правопорушення шляхом унесення змін до ч. 1 ст. 255 КУпАП, додавши уповноважених на те осіб органів Державної служби України з лікарських засобів та контролю за наркотиками. Цю пропозицію доцільно викласти в такій редакції: «... *органів Державної служби України з лікарських засобів та контролю за наркотиками*» (статті 42-4, 44, 44-3, 188-2, 188-3, 188-9, 188-10).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авер'янов В.Б. Адміністративне право України. Академічний курс: в двох томах. К.: ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2007. Т. 1: Загальна частина: підручник / ред. колегія: Авер'янов В.Б. (голова) та ін. 592 с.
2. Адміністративне право України: підручник / за заг. ред. д.ю.н., проф. Т.О. Коломоєць. Київ: Істина, 2008. 500 с.
3. Адміністративне право: підручник / Ю.П. Битяк, В.М. Гаращук, В.В. Богуцький та ін.; за заг. ред. Ю.П. Битяка, В.М. Гаращука, В.В. Зуй. Харків: Право, 2010. 624 с.
4. Академічний тлумачний словник української мови. URL: <http://sum.in.ua/s/kosmetyka>
5. Алексеев С. В. Концепция административно-хозяйственного правоотношения Закон и право. 2005. № 3. С. 63–68.
6. Алфьоров С.М., Ващенко С.В., Долгополова М.М., Купін А.П. Адміністративне право. Загальна частина: навч. посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2011. 216 с.
7. Аналіз регуляторного впливу до проєкту постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Технічного регламенту на косметичну продукцію» // Документи / Офіційний сайт Міністерства охорони здоров'я України. URL: https://moz.gov.ua/uploads/3/16093-pro_20200123_3_argv.pdf
8. Андрєєва Д.Є. Адміністративно-правове регулювання в галузі молодіжної політики в Україні: організаційно-правові аспекти: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Ірпінь, 2009. 18 с.
9. Антонов С.В. Особливості відшкодування шкоди, заподіяної пацієнтові невдалим медичним втручанням. Управління закладом охорони здоров'я. 2007. № 7. С. 22–26.
10. Антонов С.В. Цивільно-правова відповідальність за заподіяння шкоди здоров'ю при наданні платних медичних послуг: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2006. 206 с.

11. Афанасьев В.Г. Системность и общество. М.: Политиздат, 1980. 368 с.
12. Балабан С. М. Оцінка ефективності адміністративно-правового регулювання деліктних відносин. Наше право № 6, 2014. С. 57–63.
13. Бандурка А. М., Горбачев А.В. Оперативно-розыскная деятельность: правовой анализ. Київ: Юринком Интер, 1994. 160 с.
14. Бевзенко В.М., Мельник Р.С. Загальне адміністративне право: навчальний посібник. Київ: Ваіте, 2014. 376 с.
15. Берзіна А.Б. Правовий статус провізора-косметолога в Україні. Актуальні питання публічного та приватного права. 2017. № 1 (15). С. 27–31.
16. Бесчастний В. Окремі питання вдосконалення адміністративного законодавства України у напрямі гармонізації зі стандартами та вихідними засадами права Європейського Союзу. Віче. 2011. № 10. С. 2–5.
17. Бондаренко Г. П. Адміністративна відповідальність. Львів: ЛДУ, 1975. 176 с.
18. Бурд Н.Б., Георгіянц В.А., Половко Н.П., Гризодуб О.І. Лікувальна косметика в Україні: реалії та перспективи. Фармацевтичний журнал. 2015. № 6. С. 19–28. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pharmazh_2015_6_4.
19. Бусел В.Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Київ; Ірпінь: Перун, 2005. 1728 с.
20. Бутко Л.А., Волох Д.С. Деякі аспекти удосконалення навчально-виховного процесу провізорів-косметологів. Запорізький медичний журнал. 2012. № 3 (72). С. 31–33.
21. Венедиктова И. Косметология США. Всеукраинская общественная организация «Ассоциация косметологов и аромологов» (ВОО «АКиА»): веб-сайт. 16.10.2020. URL: <http://cosmar.com.ua/articles/3519/>
22. Венедиктова И. Особенности косметологи в Канаде. Всеукраинская общественная организация «Ассоциация косметологов и аромологов» (ВОО «АКиА»): веб-сайт. 16.10.2020. URL: <http://cosmar.com.ua/articles/3621/>

23. Веснин В. Р. Менеджмент: учебн. 3 изд., перераб. и доп. М.: ТК Велби, Проспект, 2006. 540 с.
24. Відповідальність медичних працівників: Лист Міністерства юстиції України від 20.06.2011. Відомості із сайту Верховної Ради України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/n0040323-11/card6#Public>
25. Власюк А.В. Зарубіжний досвід використання дозвільних процедур у сфері підприємницької діяльності. Право і суспільство. 2014. № 2. С. 76–80.
26. Галунько В.В., Пономаренко Г.О., Шкарупа В.К. Теорія держави та права: конспект лекцій. Херсон, 2008. 280 с.
27. Гареева И.А. Системообразующие признаки и свойства социальных систем. Вестник ТОГУ. 2009. № 3. С. 201–206.
28. Герц А.А. Договірні зобов'язання у сфері надання медичних послуг: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2016. 421 с.
29. Герц А.А. Класифікація договорів про надання медичних послуг. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2015. Вип. 32(2). С. 16–20.
30. Герц А.А. Поняття та особливості договору про надання медичних послуг у пластичній хірургії. Часопис Київського університету права. 2015. № 2. С. 156–160.
31. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 436-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#n102>
32. ГОСТ 12.1.007 «Система стандартів безпеки праці. Шкідливі речовини. Класифікація і загальні вимоги безпеки». URL: http://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page?id_doc=50198
33. Гражданский кодекс Российской Федерации. Консультант Плюс: веб-сайт. URL: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_5142/
34. Громадська організація «Центр захисту прав споживачів» України. URL: https://www.facebook.com/consumerUA.center/?ref=page_internal

35. Денисова А. Правові засоби: поняття та види. Право України. 2010. № 7. С. 190–195
36. Державна фіскальна служба України. Офіційний портал. Про застосування спрощеної системи підприємцями йшлося на «гарячій лінії». URL: <http://lv.sfs.gov.ua/media-ark/local-news/print-309956.html>
37. Державний класифікатор продукції та послуг ДК 016:2010: наказ Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики від 11.10.2010 № 457 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v457a609-10#Text>
38. Державний класифікатор України. Класифікатор відходів ДК 005-96 (Розділи А.1-А.20): наказ Державного комітету України по стандартизації, метрології та сертифікації від 29.02.1996 № 89 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0089217-96/ed20080501/find?text=%CF%EE%F1%EB%F3%E3%E0#Text>
39. Державні санітарні правила і норми безпеки продукції парфумерно-косметичної промисловості: постанова Головного державного санітарного лікаря України від 01.07.1999 № 27 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0027588-99#Text>
40. Державні санітарні правила та норми (ДержСанПіН) 2.2.9.027-99 «Санітарні правила та норми безпеки продукції парфумерно-косметичної промисловості». URL: <https://regulation.gov.ua/documents/id238161>
41. Державні санітарні правила та норми для перукарень різних типів ДСПН 2.2.2.022-99: постанова першого заступника Головного державного санітарного лікаря України від 25.03.1999 № 22. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va022282-99#Text>
42. Деякі питання безперервного професійного розвитку лікарів: наказ Міністерства охорони здоров'я України від 22.02.2019 № 446. URL:

<https://moz.gov.ua/article/ministry-mandates/nakaz-moz-ukraini-vid-22022019--446-dejaki-pitannja-bezperervnogo-profesijnogo-rozvitku-likariv>

43. Деякі питання Державної санітарно-епідеміологічної служби: постанова Кабінету Міністрів України від 29.03.2017 № 348. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/348-2017-%D0%BF#Text>

44. Джафарова О.В. Дозвільна діяльність органів публічної адміністрації в Україні: питання теорії та практики: монографія. Харків: Діса плюс, 2015. 688 с.

45. Директива 76/768/ЕЕС Безпека і якість парфюмерно-косметичної продукції. URL: <http://certforum.ru/eu-certification/cosmetic-products-directive-76-768-ees.html>

46. Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників Випуск 78 Охорона здоров'я: наказ Міністерства охорони здоров'я України від 29.03.2002 № 117 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va117282-02#n2369>

47. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/>

48. Загальна теорія держави і права: підручник / М.В. Цвік, О.В. Петришин, Л.В. Авраменко та ін.; за заг. ред. М.В. Цвіка, О.В. Петришина. Харків: Право, 2009. 584 с.

49. Зайчук О.В. Теорія держави і права. Академічний курс: підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2006. 685 с.

50. Інструкції про порядок надання послуг косметичними салонами, салонами краси під час епідемії SARS-CoV-2 в Польщі. Міністерство розвитку, спільно з Головною санітарною інспекцією. Республіка Польща: сайт. URL: <https://www.gov.pl/web/coronavirus-ua/-----sars-cov-2-->

51. Інструкція щодо надання перукарських, манікюрних та педикюрних послуг: наказ Українського союзу об'єднань, підприємств і організацій побутового обслуговування населення 27.08.2000 № 20. // База даних

«Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0813-00#Text>

52. Кабмін вирішив ліквідувати Держсанепідслужбу. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2017/05/22/625153/>

53. Кельман М.С., Мурашин О.Г. Загальна теорія держави та права: підручник. Київ: Кондор, 2005. 609 с.

54. Класифікація видів економічної діяльності ДК 009:2010: наказ Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики від 11.10.2010 № 457 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vb457609-10#Text>

55. Книш С.В. Адміністративно-правові відносини у сфері охорони здоров'я в Україні: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Тернопіль: ТНЕУ, 2019. 494 с.

56. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 № 8073-X ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>

57. Козаченко Ю.А. «Адміністративно-правове регулювання забезпечення прав пацієнта в Україні»: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2016. 20 с.

58. Козюбра М.І. Загальна теорія права: підручник. Київ: Ваіте, 2015. 392 с.

59. Коломоєць Т.О. Адміністративне право України: підручник. Київ: Істина, 2008. 458 с.

60. Колпаков В.К. Адміністративна відповідальність (адміністративно-деліктне право): навчальний посібник. К.: Юрінком Інтер. 2008. 256 с.

61. Колпаков В.К. Адміністративне право України: підручник. К.: Юрінком Інтер. 1999. 736 с.

62. Колпаков В.К., Кузьменко О. В. Адміністративне право України. К.: Юрінком Інтер, 2003. 544 с.

63. Комзюк А.Т. Заходи адміністративного примусу в правоохоронній діяльності міліції: поняття, види та організаційно-правові питання реалізації: монографія / за заг. ред. О.М. Бандурки. Харків: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2002. 345 с.

64. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

65. Косметологические средства, срок годности которых истек, опасны для здоровья // УНН: сайт. 14.01.2013. URL: <https://www.unn.com.ua/ru/news/1177054-kosmetichni-zasobi-termin-pridatnosti-yakikh-zakinchivsyu-nebezpechni-dlya-zdorovya>

66. Косметологія. вища освіта у Польщі за спеціальністю косметолог. «ENTRANT» Sp.zo.o.: веб-сайт. 18.03.2020. URL: <https://entrant.eu/kosmetologiya-vishha-osvita-u-polshhi-za-spetsialnistyu-kosmetologiya/>

67. Котуранова Т.В., Семенова О. О. Проблеми та перспективи розвитку косметологічних послуг в Україні. Економічний простір. 2017. № 119. С. 77–85.

68. Кравцова Т.М. Державне регулювання господарської діяльності: адміністративно-правові аспекти: монографія. Суми: ВВП «Мрія» ТОВ, 2006. 184 с.

69. Кран О.С., Посилкіна О.В., Башура О.Г., Пересадько І.Г. Моніторинг ринку праці в галузі практичної косметології в Україні. Управління, економіка та забезпечення якості в фармації. 2009. № 3. С. 49–57.

70. Краса ціною в життя: все про неякісні косметичні послуги // Checkpoint: сайт. 05.09.2016. URL: <https://ckp.in.ua/articles/12108>

71. Красавчикова Л. О. Понятие и система личных, не связанных с имущественными правами граждан (физических лиц) в гражданском праве Российской Федерации: автореф. дис. ... д-ра. юрид. наук: 12.00.03. Екатеринбург, 1994. 43 с.

72. Ліцензія на косметологічну діяльність: коли потрібна і як отримати. СТС-Суми: веб-сайт. 21.01.2019. URL: <http://sts.sumy.ua/society/litsenziya-na-kosmetologichnu-diyalnist-koli-potribna-i-yak-otrimati.html>
73. Луців Н.В. Товарознавчі аспекти дослідження ринку парфумерних виробів в Україні. Науковий вісник НЛТУ України. 2013. Вип. 23.4. С. 252–261.
74. Матяш М. Компенсація за страждання. Що і як. zn.ua: веб-сайт. URL: https://zn.ua/ukr/SOCIUM/kompensaciya-za-strazhdannya-scho-i-yak-275790_.html
75. Мельник Р.С. Новели сучасної концепції українського адміністративного права. LEX PORTUS. 2017. № 5 (7). С. 5–16
76. Миронець І.М. Адміністративно-правове регулювання будівельної діяльності в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ: Нац. авіац. ун-т, 2012. 24 с.
77. Мограбян А.С. Актуальные проблемы с сфере оказания косметологических услуг: частноправовой аспект. Теоретические проблемы отраслей права. 2018. № 10 (143) С. 58–69.
78. Мограбян А.С. Гражданско-правовые аспекты регулирования косметологических услуг. Advances in law Т. 6. № 1. 2018. URL: <https://riorpub.com/ru/nauka/article/19683/view>
79. Національний класифікатор України. Класифікатор професій ДК 003: 2005. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/ru/vb375609-05>
80. Національний фармацевтичний університет. Офіційний сайт. URL: <https://nuph.edu.ua/kosmetologiya/>
81. Новикова А. Скільки коштують страждання: оцінювання розміру моральної шкоди у судах. Судебно-юридическая газета: веб-сайт. 02.04.2019. URL: <https://sud.ua/ru/news/publication/138961-skilki-koshtuyut-strazhdannya-otsinyuvannya-rozmiru-moralnoyi-shkodi-u-sudakh>
82. Номенклатура лікарських спеціальностей: наказ Міністерства охорони здоров'я України від 22.02.2019 № 446. // База даних «Законодавство

України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0294-19#Text>

83. О косметической продукции: Регламент № 1223/2009 Европейского парламента и Совета Европейского Союза (новая редакция). Брюссель. 2009. 383 с. URL: <http://shp.aksomed.kiev.ua/images/normDoc/reglament%201223-2009.pdf>

84. О мерах по улучшению косметологической помощи населению : наказ Міністерства охорони здоров'я СРСР від 28.12.1982 № 1290 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1290400-82#Text>

85. Обіг косметичної продукції в Україні: перспективи змін у законодавстві. URL: <https://xn--h1adc2i.xn--j1amh/news/270420-9.html>

86. Основи адміністративного судочинства та адміністративного права / за заг. ред. Н.В. Александрової. К.: Конус-Ю, 2006. 256 с.

87. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 № 2801-ХІІ // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>

88. Отражение, системы, кибернетика. Теория отражения в свете кибернетики и системного подхода. М.: Наука, 1972. 256 с.

89. Петров Є.В. Адміністративно-господарське право як підгалузь адміністративного права України: автореф. дис. ... докт. наук: 12.00.07. Харків, 2013. 37 с.

90. Петров Є.В. До питання про поняття та основні риси адміністративно-господарських відносин. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка. 2012. № 4. С. 170–179.

91. Петрук О. Запитай у косметолога: що треба зробити перед «ін'єкцією краси», аби результат вам сподобався. Таблоїд Волині: веб-сайт. 30.07.2019. URL: <https://volyn.tabloyid.com/zhittia/zapitai-u-kosmetologa-shcho-triba-zrobiti-pered-inektsieiu-kراسi-abi-rezultat-vam-spodobavsia>

92. Письменний В. Оподаткування Привабливих Людей: Сучасні Виклики та Перспективи Впровадження. **VoxUkraine:** веб-сайт. URL: <https://voxukraine.org/uk/opodatkuvannya-pryvablyvyl-loudei-ua/>
93. Погребняк С.П. Основоположні принципи права (змістовна характеристика): монографія. Харків: Право, 2008. 240 с.
94. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
95. Положення про Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України: постанова Кабінету Міністрів України від 20.08.2014 № 459. // База даних Liga закон URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/КР140459.html
96. Порухення карантину бізнесом: що каже судова практика // ЛІГА:ЗАКОН: сайт. 04.05.2020. URL: https://jurliga.ligazakon.net/ua/news/194992_porushennya-karantinu-bznesom-shcho-kazhe-sudova-praktika
97. Постанова Драбівського районного суду Черкаської області від 17.04.2020: справа № 692/314/20, провадження № 3/692/191/20. Liga 360. URL: https://verdictum.ligazakon.net/document/88832804?utm_source=jurliga.ligazakon.ua&utm_medium=news&utm_content=jl03&_ga=2.55029935.509622666.1612954277-471513386.1594391577
98. Постанова Зарічного районного суду м. Суми від 16.04.2020: справа № 591/2004/20, провадження № 3/591/768/20. URL: https://verdictum.ligazakon.net/document/88802129?utm_source=jurliga.ligazakon.ua&utm_medium=news&utm_content=jl03&_ga=2.58578222.509622666.1612954277-471513386.1594391577
99. Постанова Коломийського міськрайонного суду Івано-Франківської області від 16.04.2020: справа № 346/1286/20, провадження № 3/346/806/20. Liga 360. URL: https://verdictum.ligazakon.net/document/88805702?utm_source=jurliga.ligazakon.ua

a&utm_medium=news&utm_content=jl03&_ga=2.255317132.509622666.161295427-471513386.1594391577

100. Постанова Слов'янського міськрайонний суду Донецької області від 17.04.2020: справа № 243/2658/20, провадження № 3/243/1297/2020 // Liga 360. URL:

https://verdictum.ligazakon.net/document/88819957?utm_source=jurliga.ligazakon.ua&utm_medium=news&utm_content=jl03&_ga=2.20969788.509622666.161295427-471513386.1594391577

101. Постанова Хортицького районного суду м. Запоріжжя від 17.04.2020: справа № 337/1101/20, провадження № 3/337/386/2020. Liga 360. URL:

https://verdictum.ligazakon.net/document/88821986?utm_source=jurliga.ligazakon.ua&utm_medium=news&utm_content=jl03&_ga=2.61903016.509622666.161295427-471513386.1594391577

102. Похід до косметолога вартував українці краси, кар'єри і навіть квартири (07.09.2020) / Веб-сайт «РБК Україна». URL: <https://www.rbc.ua/ukr/styler/pohod-kosmetologu-stoil-ukrainke-krasoty-1599459961.html>

103. Правила пожежної безпеки в Україні: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 30.12.2014 № 1417 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0252-15#Text>

104. Примаков К.Ю. Поняття та ознаки адміністративно-правового регулювання у сфері масової інформації в Україні. Підприємництво, господарство і право. 2016. № 11. С. 145–150.

105. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19): Закон України від 17.03.2020 № 530-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/530-20#n9>

106. Про державну реєстрацію осіб-підприємців та громадських формувань: Закон України від 15.05.2003 № 755-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text>

107. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань: Закон України від 15.05.2003 № 755-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text>

108. Про запровадження дозвільної системи у сфері підприємницької діяльності 20.05.1999 № 539/99 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/539/99#Text>

109. Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг: Закон України від 06.07.1995 № 265/95-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/265/95-%D0%B2%D1%80#Text>

110. Про затвердження Інструкції про порядок накладення і стягнення штрафів за порушення санітарного законодавства: наказ Міністерства охорони здоров'я України від 14.04.1995 № 64. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0291-95#Text>

111. Про затвердження ліцензійних умов провадження господарської діяльності з медичної практики: постанова Кабінету Міністрів України від 02.03.2016 № 285 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/285-2016-%D0%BF#n8>

112. Про затвердження Методологічних основ та пояснень до позицій Класифікації видів економічної діяльності: наказ Державного комітету статистики України від 23.12.2011 № 396 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0396832-11#Text>

113. Про затвердження переліку платних послуг, які надаються в державних і комунальних закладах охорони здоров'я та вищих медичних

навчальних закладах: постанова Кабінету Міністрів України від 17.01.1996 № 1138 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1138-96-%D0%BF#Text>

114. Про затвердження плану розроблення технічних регламентів на 2020: наказ Міністерства економічного розвитку, торгівлі та сільського господарства України від 25.02.2020 № 326 // Технічне регулювання / Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку, торгівлі та сільського господарства України. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=10f8850c-347e-43c9-a87a-b11a4787cdfd&tag=TekhnichniReglamentni>

115. Про затвердження Положення про Державну службу України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів: постанова Кабінету міністрів України від 02.09.2015 № 667 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/667-2015-%D0%BF#Text>

116. Про затвердження Положення про Міністерство здоров'я України: постанова Кабінету Міністрів України від 25.03.2015 № 267 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/267-2015-%D0%BF#Text>

117. Про затвердження Положення про Національну поліцію України: постанова кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 877 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-2015-%D0%BF#Text>

118. Про затвердження Положення про систему безперервного професійного розвитку фахівців у сфері охорони здоров'я: постанова Кабінету Міністрів України від 28.03.2018 № 302. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/302-2018-%D0%BF>

119. Про затвердження Положень про Державну податкову службу України та Державну митну службу України: постанова Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 №227 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/227-2019-%D0%BF#Text>

120. Про затвердження Порядку державної акредитації закладу охорони здоров'я: постанова Кабінет Міністрів України від 15.07.1997 № 765 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/765-97-%D0%BF>

121. Про затвердження Технічного регламенту на косметичну продукцію: проект постанови Кабінету Міністрів України. Міністерство охорони здоров'я України: веб-сайт. 17.07.2019. URL: <https://moz.gov.ua/article/public-discussions-archive/proekt-postanovi-kabinetu-ministriv-ukraini-pro-zatverdzhennja-tehnichnogo-reglamentu-na-kosmetichnu-produkciju-20190717-1>

122. Про затвердження Технічного регламенту щодо безпеки косметичної продукції: проект постанови Кабінету Міністрів України. URL: <https://moz.gov.ua/article/public-discussions-archive/proekt-postanovi-kabinetu-ministriv-ukraini-pro-zatverdzhennja-tehnichnogo-reglamentu-na-kosmetichnu-produkciju>.

123. Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991 № 1023-XII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text>

124. Про заходи щодо забезпечення підтримки та дальшого розвитку підприємницької діяльності: указ Президента України від 24.04.2004 477/2004 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://ips.ligazakon.net/document/U906_00

125. Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 № 393/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80#Text>

126. Про Кабінет Міністрів України: Закон України: від 07.10.2010 № 2591-VI. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text>

127. Про Концепцію розвитку охорони здоров'я населення України: указ Президента України від 07.12.2000 № 1313/2000 // База даних «Законодавство

України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1313/2000#Text>

128. Про ліцензування певних видів господарської діяльності: Закон України від 02.03.2015 № 222-VIII. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19#Text>

129. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>

130. Про невідкладні заходи щодо забезпечення права громадян на охорону здоров'я і медичну допомогу: указ Президента України від 17.12.2003 № 1455/2003 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1694/2005#Text>

131. Про невідкладні заходи щодо реформування системи охорони здоров'я населення: указ Президента України від 06.12.2005 № 1694/2005 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1694/2005#Text>

132. Про підприємництво: Закон України від 07.02.1991 № 698-XII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/698-12#Text>

133. Про Раду з питань сприяння розвитку малого підприємництва: указ Президента України від 22.12.2020 № 582/2020 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/5822020-36089>

134. Про технічні регламенти та оцінку відповідності: Закон України від 15.01.2015 № 124-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124-19#n266>

135. Про тимчасову робочу групу з питань реформування системи охорони здоров'я: указ Президента України від 21.02.2020 р. № 55/2020. // База

даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/552020-32445>

136. Проект постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Технічного регламенту на косметичну продукцію» // Документи / Офіційний сайт Міністерства охорони здоров'я України. URL: https://moz.gov.ua/uploads/3/16094-pro_20200123_3.pdf

137. Професія татуювальник. Tvir.ua: веб-сайт. URL: <https://tvir.biographiya.com/profesiya-tatuyvalnik/>

138. Рабінович П.М. Основи загальної теорії права та держави: навч. посібник. Київ: Атіка, 2001. 176 с.

139. Разводовський В.Й. Особливості нормативно-правового регулювання державно-управлінських відносин у транспортній сфері. Вісник Національного університету внутрішніх справ. 2003. Вип. 23. С. 167–174.

140. Рекомендації МЗС громадянам України, які планують поїздку до Кореї від 01.11.2012. Міністерства закордонних справ України: веб-сайт. URL: <https://mfa.gov.ua/news/69-rekomendatsii-mzs-gromadyanam-ukraini-yaki-planuyut-poizdku-do-koreya>

141. Рішення Луцького міськрайонного суду Волинської області про відшкодування шкоди, завданої внаслідок недоліків послуг від 20.01.2016 (справа № 161/12939/15-ц) / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/55132408>

142. Розенцвайг А.И., Крюкова П.С. Косметологические услуги: понятие, виды, правовое регулирование. *Matters of Russian and International Law*. 2020, Vol. 10, Is. 3A. С. 29–35. URL: <http://publishing-vak.ru/file/archive-law-2020-3/4-rozentsvaig-kryukova.pdf>

143. Рубан О.О. Відшкодування фізичним особам моральної (немайнової) шкоди в Україні і в зарубіжних країнах. *Право і суспільство*. 2016. № 5. С. 49–53.

144. Садовенко А. І. Адміністративно-правова відповідальність суб'єктів надання косметологічних послуг в Україні. Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2020. № 3 (90). С. 154–161.

145. Садовенко А. І. Адміністративно-правове регулювання ринку косметологічних послуг в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Право. 2020. Вип. 20. С. 21–27.

146. Садовенко А. І. Генезис поняття «косметологічні послуги» в Україні та Сполучених Штатах Америки: порівняльно-правовий аналіз. Наукові записки. Серія: право. Вип. 7. Спецвипуск. 2019. С. 176–181.

147. Садовенко А. І. Зарубіжний досвід правового регулювання відшкодування шкоди, заподіяної під час надання косметологічних послуг. Актуальні питання юридичної науки та практики: тези доп. учасників I Наук.-практ. онлайн-конф. (Київ, 23 квіт. 2020 р.). Київ. НДІ ППСН, 2020. С. 145–149.

148. Садовенко А. І. Методи адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг в Україні: класичний монізм або дуалізм? Правові, економічні та соціокультурні засади регулювання суспільних відносин: сучасні реалії та виклики часу: збірник матеріалів II Всеукр. наук.-практ. конф., (м. Полтава, 9 грудня 2020 р.). Полтава: ШЕП, 2021. С. 375–379.

149. Садовенко А. І. Окремі питання оподаткування ринку косметологічних послуг. Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави: тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 27 листоп. 2020 р.). Харків, 2020. С. 232–233

150. Садовенко А. І. Поняття «косметологічні послуги» та «медичні послуги»: порівняльно-правовий аналіз. Актуальні проблеми приватного права: матер. Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. (м. Ірпінь, 9 жовт. 2020 р.). Ірпінь: УДФС України, 2020. С. 152–154.

151. Садовенко А. І. Щодо кваліфікаційних вимог до професії «косметолог». Адміністративне право та процес: актуальні проблеми та шляхи

вирішення: тези доп. учасників наук.-практ. семін. (Харків, 21 лют. 2020 р.). С. 93–95.

152. Самсонов В. Н. Административное законодательство: понятие, содержание, реформа: монография. Харьков: Основа, 1991. 120 с.

153. Сервіс для визначення кодів видів економічної діяльності за КВЕД-2005 та КВЕД-2010. Держкомстат України. URL: http://kved.ukrstat.gov.ua/KVED2010/96/KVED10_96_02.html

154. Сироткина А.А. Договор оказания медицинских услуг: особенности правового регулирования: автореф. ... дисс. канд. юрид наук. Москва. 2004. 32 с.

155. Скакун О. Ф. Теорія права і держави: підручник. Київ: Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2010. 520 с.

156. Скакун О. Ф. Теорія государства и права: учебник. Харьков: Консул, 2000. 704 с.

157. Статут громадської організації «Асоціація косметологів України». URL: <https://cosmetolog.in.ua/o-nas/ustav>

158. Стефанчук Р.О. Компенсація моральної шкоди як спосіб захисту особистих немайнових прав: проблеми та шляхи вирішення. Університетські наукові записки. 2007. № 1 (21). С. 67–83.

159. Стеценко С.Г. Адміністративне право України: навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп. К.: Атіка, 2009. 640 с.

160. Судакова Н. Как Корея за 40 лет из отсталой аграрной страны стала технологическим лидером. Ведомости: веб-сайт информационного портала. 14.02.2019. URL: <https://www.vedomosti.ru/partner/articles/2019/02/14/793589-futuristicheskaya-volna>

161. Теремецкий В. И. Принципы налогового администрирования. Человек: преступление и наказание. 2013. № 1. С. 203–206.

162. Теремецький В. І. Поняття адміністративно-правового регулювання у сфері оподаткування. Держава та регіони. Серія: Право. 2012. № 1 (35). С. 50–54.

163. Теремецький В. І. Поняття, сутність та ознаки адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері оподаткування. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2012. № 1, С. 343–351.

164. Теремецький В. І. Правовий вимір фіскальної функції органів місцевого самоврядування. Право і безпека. 2012. № 1. С. 114–119.

165. Теремецький В. І., Садовенко А. І. Адміністративно-правовий захист прав споживачів косметологічних послуг. Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2020. № 4 (91). С. 154–161

166. Теремецький В. І., Садовенко А. І. Стандартизація і сертифікація косметичної продукції як адміністративно-правові засоби регулювання ринку косметологічних послуг. Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму. Серія: Право. 2020. № 3–4. С. 114–121.

167. Ткаченко Н. Добровільна сертифікація перукарських та косметичних послуг – гарантоване підтвердження їхньої високої якості. Стандартизація сертифікація якість. 2012. № 4. С. 63–65.

168. У столичному салоні краси спотворили тележурналістку (23.01.2014). Веб-сайт ТОВ «Телестудія «Служба інформації» (телеканал НТН). URL: <https://ntn.ua/uk/video/news/2014/01/23/13375>

169. Українська асоціація якості. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D0%B0%D1%81%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F_%D1%8F%D0%BA%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96

170. Університет Косметології у Варшаві (Варшава, Польща). ОсвітаПоль: веб-сайт. 17.10.2020. URL: <https://www.osvitapol.info/universytet-polscha?uid=95.universytet-kosmetologii-u-varshavi>

171. Ухвала апеляційного суду Волинської області: справа № 161/12939/15-ц, провадження № 22-ц/773/460/16. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/55953833>

172. Фарби для волосся небезпечні для здоров'я // УНІАН: сайт. 21.09.07/ URL: <https://www.unian.ua/health/country/65880-farbi-dlya-volossya-nebezpechni-dlya-zdorovya.html>

173. Фаткулин Ф. Н. Проблемы теории государства и права: курс лекций. Казань: Изд-во Казанок. ун-та, 1987. 336 с.

174. Харківський національний медичний університет. Офіційний сайт. URL:

http://knmu.kharkov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=88%3A2011-05-05-09-11-15&catid=7%3A2011-05-05-09-09-08&Itemid=27&lang=uk

175. Ховпун О. С. Адміністративна відповідальність у фармацевтичній сфері: поняття, види та проблеми правової регламентації. Прикарпатський юридичний вісник. 2018. Вип. 1. Т. 4. С. 121–126.

176. Цивільне право: підручник: у 2 т. / В.І. Борисова, Л.М. Баранова, Т.І. Бегова та ін.; за заг. ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. Харків: Право, 2011. Т. 1. 656 с.

177. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

178. Чеховская И.В., Мичурин Е.А., Самсин И.Л., Избаш Е.С., Дундич Л.В. Косметологические услуги: сравнительно-правовой анализ. Georgian medical news. 2019. № 11(296). P. 165–170.

179. Чеховська І.В. Медичне право України: навчальн. посіб. Ірпінь: Університет ДФС України, 2020. 480 с.

180. Чеховська І.В., Білоусюк В.В. Правове регулювання ринку косметологічних послуг: порівняльно-правовий аналіз. Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика). 2019. Вип. 15. С. 101–111.

181. Шигапова Е. Відшкодування моральної шкоди в Україні з урахуванням європейського досвіду. Підприємництво, господарство і право. 2019. № 5. С. 83–87.

182. Шимон С.І. Цивільне та торгове право зарубіжних країн. навч. посіб. Курс лекцій. К.: КНЕУ, 2004. 220 с.
183. Шопіна І.М. Адміністративно-правове регулювання управління органами внутрішніх справ України: монографія. Київ: МП Леся, 2011. 426 с.
184. Що таке медична косметологія: чи варто цим займатися? DIAS: веб-сайт студії краси. URL: <https://dias.style/ru/shho-take-medichna-kosmetologija-chi-var-to-cim-zajmatisja/>
185. Щодо здійснення косметологічних послуг платником єдиного податку першої групи: лист Головного управління ДФС у Полтавській області від 22.02.2017 № 294/.../16-31-13-01-24 // База даних «Ліга-Закон». URL: <https://ips.ligazakon.net/document/po170004?an=2>
186. Эванс Стивен Южная Корея: испорченные красотой. BBC NEWS: Русская служба: веб-сайт. 17.12.2014. URL: https://www.bbc.com/russian/society/2014/12/141217_south_korea_plastic_surgery_victims
187. Юридичні терміни. Тлумачний словник / В.Г. Гончаренко, П.П. Андрушко, Т.П. Базова та ін.; за заг. ред. В.Г. Гончаренка. Київ, 2004. 320 с.
188. 10 Important Cosmetics Regulations in Canada for Manufacturers. Swktechnologies: website. URL: <https://www.swktech.com/10-important-cosmetics-regulations-canada/>
189. About Ecocert Certificate. URL: http://eco-cosmetics.com.ua/index.php?route=information/information&information_id=6
190. Arkansas State Board of Cosmetology Law Book. URL: https://www.arkansas.gov/cos/pdf/lawbook_statutes.pdf
191. Beauty and Personal Care – Euromonitor International. URL: <http://www.euromonitor.com/beauty-and-personal-care>
192. Board of Cosmetology CHAPTER 477, Florida Statutes. 2601 Blair Stone Road Tallahassee, Florida 32399-0790850.487.1395www.MyFloridaLicense.com . Webside Florida Departament of

Business and Professional Regulation. URL:
http://www.myfloridalicense.com/dbpr/pro/cosmo/documents/printable_cosmetology_lawbook.pdf

193. Collector for Work of Texas (effective September 1, 2019). URL:
<https://www.tdlr.texas.gov/cosmet/COS%20law%20Occ%20Code%201602%20eff%209-1-2019.pdf>

194. Cosmetic Regulations. Consolidation Act, in force on June 1, 2009. Minister of Justice of Canada: website. URL: https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/regulations/c.r.c.,_c._869/page-2.html

195. Cosmetology Administrative Rules. *Administrative Rules of the Texas Department of Licensing and Regulation 16 Texas Administrative Code, Chapter 83 (Effective March 15, 2020)*. *Administrative Rules of the Texas Department of Licensing and Regulation*: website. URL:
<https://www.tdlr.texas.gov/cosmet/cosmetrules.htm#8352>

196. Cosmetology Law Act of May 3, 1933 P.L. 242. № 86, CL. 63. The official website for the *Pennsylvania* General Assembly. URL:
<https://www.dos.pa.gov/ProfessionalLicensing/BoardsCommissions/Cosmetology/Documents/Board%20Documents/COSMETOLOGY%20LAW.pdf>

197. Cosmetology Law Act of Pennsylvania of May 3, 1933 № 86. (printed in February 2015), CL. 63 Commonwealth of State Board of Cosmetology. URL:
<https://www.dos.pa.gov/ProfessionalLicensing/BoardsCommissions/Cosmetology/Documents/Board%20Documents/COSMETOLOGY%20LAW.pdf>

198. David Ettinger, Yin Dai, Jenny Li. More Make-Up Applied to China's Management of Cosmetics: Here's How It Looks. 2020. *The National Law Review*: website. Friday, August 14, 2020. URL: <https://www.natlawreview.com/article/more-make-up-applied-to-china-s-management-cosmetics-here-s-how-it-looks>

199. Environmental certificate ICEA/AIAB. URL:
<https://www.naturworld.ru/article/certificates/icea/>

200. Environmental certificate NaTrue. URL:
<https://www.naturworld.ru/article/certificates/natrue/>

201. European Standard for Aesthetic Medicine Services, Non-Surgical Treatment (2016). URL: https://www.aemh.org/images/AEMH_documents/2016/AEMH16-005_Draft_Aesthetic_medicine_services_non-surgical_Jan_2016.pdf
202. Florida Cosmetology Act (updated on February 6, 2020). URL: http://www.myfloridalicense.com/dbpr/pro/cosmo/documents/printable_cosmetology_lawbook.pdf
203. Health Standards and Guidelines for Esthetics. Website Alberta government services. 01.06.2002. URL: <https://open.alberta.ca/publications/health-standards-and-guidelines-for-esthetics>
204. Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs. Cosmetics. European Commission: website. URL: https://ec.europa.eu/growth/sectors/cosmetics_en
205. ISO 22716-2007. Косметика. Надлежащая производственная практика. Cosmetics – Good Manufacturing Practices – Guidelines on Good Manufacturing Practices. URL: <https://www.iso.org/ru/home.html>
206. Kuda Postupat Інформаційний довідник для студентів. Kudapostupat: веб-сайт. URL: <https://kudapostupat.ua/kosmetoloh-profesiia/>
207. Regulation (EC) No 1223/2009 Of the European Parliament and of the Council. URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:342:0059:0209:en:PDF>
208. Regulations for the Cosmetic Products Industry. PHARMALEX: website. URL: <https://www.pharmalex.com/virtual-qa-and-outsourced-activities-2-2/>
209. Report on the Review of the Regulation of Cosmetic Procedures April 2018. Government of New South Wales (NSW Government): website. URL: <https://www.health.nsw.gov.au/patients/cosmetic/Publications/review-cosmetic-procedures.pdf#%5B%7B%22num%22%3A26%2C%22gen%22%3A0%7D%2C%7B%22name%22%3A%22XYZ%22%7D%2C69%2C583%2C0%5D>
210. Review of the Rules of Procedure for Cosmetic Interventions. Final Report Prepared by the Review Committee for April 2013). URL:

https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/192028/Review_of_the_Regulation_of_Cosmetic_Interventions.pdf

211. Sadovenko A. System of Principles of Administrative and Legal Regulation of the Cosmetological Services Market in Ukraine. *European Reforms Bulletin*. 2002. № 3. S. 78–82.

212. Standards for cosmetic practice (2013). URL: <https://www.rcseng.ac.uk/-/media/files/rcs/standards-and-research/standards-and-policy/service-standards/cosmetic-surgery/professional-standards-for-cosmetic-surgery-web.pdf>

213. Teremetskyi V.I., Bandurka O.M., Dmytrenko E.S., Atamanchuk N.I., Demidova L.M. Assessed Taxation in the Health Care Sector in Ukraine and Foreign Countries: Comparative and Legal Analysis. *Wiadomości Lekarskie*. 2020. T. LXXIII, № 2. P. 374–379.

214. The Law Relating to Cosmetologists, Barbers, Manicurists, Estheticians, and Master Estheticians of Washington State Department of Licensing (2016). URL: <https://www.dol.wa.gov/business/cosmetology/docs/cosmetology-law-book.pdf>

215. What is BDIH? 2020. URL: <https://www.nonicare.ru/bdih/>

ДОДАТКИ

Додаток А

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, у яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Садовенко А. І. Адміністративно-правова відповідальність суб'єктів надання косметологічних послуг в Україні. Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2020. № 3 (90). С. 154–161.

2. Садовенко А. І. Генезис поняття «косметологічні послуги» в Україні та Сполучених Штатах Америки: порівняльно-правовий аналіз. Наукові записки. Серія: право. Вип. 7. Спецвипуск. 2019. С. 176–181.

3. Садовенко А. І. Адміністративно-правове регулювання ринку косметологічних послуг в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Право. 2020. Вип. 20. С. 105–113.

4. Садовенко А. І. Удосконалення нормативно-правового регулювання ринку косметологічних послуг. Наше право. 2018. № 3. С. 179–184.

5. Теремецький В.І., Садовенко А. І. Стандартизація і сертифікація косметичної продукції як адміністративно-правові засоби регулювання ринку косметологічних послуг. Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму. Серія: Право. 2020. № 3–4. С. 114–121.

6. Sadovenko A. System of Principles of Administrative and Legal Regulation of the Cosmetological Services Market in Ukraine. European Reforms Bulletin. 2002. № 3. S. 78–82.

7. Теремецький В.І., Садовенко А. І. Адміністративно-правовий захист прав споживачів косметологічних послуг. Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2020. № 4 (91). С. 154–161.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

8. Садовенко А. І. Щодо кваліфікаційних вимог до професії «косметолог». Адміністративне право та процес: актуальні проблеми та шляхи вирішення:

тези доп. учасників наук.-практ. семін. (Харків, 21 лют. 2020 р.). Харків: Наук.-дослід. ін-т публ. політики і соц. наук, 2020. С. 93–95.

9. Садовенко А. І. Зарубіжний досвід правового регулювання відшкодування шкоди, заподіяної під час надання косметологічних послуг. Актуальні питання юридичної науки та практики: тези доп. учасників I Наук.-практ. онлайн-конф. (Київ, 23 квіт. 2020 р.). Київ. НДІ ППСН, 2020. С. 145–149.

10. Садовенко А. І. Поняття «косметологічні послуги» та «медичні послуги»: порівняльно-правовий аналіз. Актуальні проблеми приватного права: матер. Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. (м. Ірпінь, 9 жовт. 2020 р.). Ірпінь: УДФС України, 2020. С. 152–154.

11. Садовенко А. І. Сестра медична з косметичних процедур як суб'єкт адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг в Україні. Актуальні проблеми юридичної науки та практики в XXI столітті: матер. міжнар. наук.-практ. конфер. (м. Рівне, 16–17 жовт. 2020 р.). Рівне: Гельветика. 2020. Ч. 2. С. 72–74.

12. Садовенко А. І. Права споживачів у сфері надання медичних послуг. Чинники розвитку юридичних наук у XXI столітті: матеріали міжнар. наук.-практ. конфер. (м. Дніпро, 6–7 листоп. 2020 р.). Дніпро: Правовий світ, 2020. С. 121–124.

13. Садовенко А. І. Окремі питання оподаткування ринку косметологічних послуг. Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави: тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 27 листоп. 2020 р.). Харків, 2020. С. 232–233.

14. Садовенко А. І. Методи адміністративно-правового регулювання ринку косметологічних послуг в Україні: класичний монізм або дуалізм? Правові, економічні та соціокультурні засади регулювання суспільних відносин: сучасні реалії та виклики часу: збірник матеріалів II Всеукр. наук.-практ. конф., (м. Полтава, 9 грудня 2020 р.). Полтава: ШЕП, 2021. С. 375–379.

**НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ
ІНСТИТУТ
ПУБЛІЧНОГО ПРАВА**
вул. Г. Кірпи, 2 А, м. Київ, 03035
Тел. 044 228-1031
E-mail: sipl@email.ua
sipl@i.ua
www.sipl.com.ua

**SCIENTIFIC INSTITUTE
OF PUBLIC LAW**
2 a, Kirpy str., Kyiv, 03035
Tel. +38 044 228-1031
E-mail: sipl@email.ua
sipl@i.ua
www.sipl.com.ua

14.10.2020 р. № 3/42

Спеціалізованій вченій раді

ДОВІДКА

про впровадження у науково-дослідну діяльність НДППІ результатів дисертаційного дослідження на тему «Адміністративно-правове регулювання ринку косметологічних послуг в Україні» здобувача Наукового дослідного інституту публічного права Садовенка Артема Івановича.

Повідомляємо спеціалізованій вченій раді, що результати кандидатської дисертації Садовенка Артема Івановича на тему: «Адміністративно-правове регулювання ринку косметологічних послуг в Україні» становлять вагомий внесок у розвиток юридичної науки і правозастосовної практики та використовуються Науково-дослідним інститутом публічного права під час проведення наукових досліджень в межах реалізації теми «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації № 0115U005495), розробки пропозицій і рекомендацій, спрямованих на удосконалення національного законодавства з питань правового регулювання ринку косметологічних послуг.

Віце-Президент,
кандидат історичних наук, доцент

Ігор Пекарев

УНІВЕРСИТЕТ СУЧАСНИХ ЗНАНЬ

«Затверджую»
Ректор
Університету сучасних знань
Ю. А. Ведерніков

«17» жовтня 2018 року

Акт
впровадження результатів дисертаційного дослідження
Садовенка Артема Івановича на тему «Адміністративно-правове
регулювання ринку косметологічних послуг в Україні» у навчальний
процес Університету сучасних знань

Комісія у складі: професора кафедри публічно-правових дисциплін к.ю.н., доцента А.С. Мацка – голови комісії, доцента кафедри публічно-правових дисциплін к.ю.н., доцента А.В. Шевчишена – члена комісії, доцента кафедри приватно-правових дисциплін к.ю.н. О.М. Хіміч, склала цей акт про те, що комісією проаналізовано матеріали, складені на підставі дисертаційного дослідження на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук Садовенка А.І. «Адміністративно-правове регулювання ринку косметологічних послуг в Україні» щодо наукового обґрунтування загальнотеоретичних засад адміністративно-правового забезпечення ринку косметологічних послуг в Україні, а також формулюванні пропозицій з удосконалення національного законодавства, що регулює ринок вказаних послуг.

Комісія дійшла висновку, що подані матеріали виконано з урахуванням змін у законодавстві, роз'яснень уповноважених суб'єктів в цій сфері, а

також наукових напрацювань вітчизняних і зарубіжних авторів та вони представляють собою наукову і практичну значущість.

Комісія констатує, що нині на рівні вітчизняної науки адміністративного і медичного права залишаються невирішеними питання функціонування ринку косметологічних послуг в Україні. Звідси – відсутність сталого категоріального апарату та наявність законодавчих прогалин і застарілість багатьох підзаконних актів, що регулюють цю сферу життєдіяльності суспільства. Крім того, актуальність дослідження підтверджується правозастосовною практикою. Викладене обумовлює існування чималої кількості проблем як на теоретичному, так і на практичному рівні.

Розроблені Садовенком А.И. наукові положення та рекомендації можуть бути використані під час проведення наукових досліджень, присвячених проблематиці адміністративного права, а також викладання навчальних дисциплін «Адміністративне право», «Медичне право», і «Сучасні проблеми адміністративного права».

Голова комісії:
професор кафедри публічно-правових дисциплін
к.ю.н, доцент

А.С. Мацко

Члени комісії:
доцент кафедри публічно-правових дисциплін
к.ю.н, доцент

А.В. Шевчишен

доцент кафедри приватно-правових дисциплін
к.ю.н

О.М. Хіміч